

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

THE ROLE IN SANGHA ADMINISTRATION ON EDUCATIONAL WELFARE
IN NAKHONCHAI SRI DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อีสรรธมโม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

บทบาทรจัดการกการคณะสงฆ์ด้านการศีกษาสงเคราะห์
ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อิสสรธมโม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศีกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๕

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

THE ROLE IN SANGHA ADMINISTRATION ON EDUCATIONAL WELFARE
IN NAKHONCHAI SRI DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

Phrakhruthammasatukod (Thongchaiwat Issaradhammo)

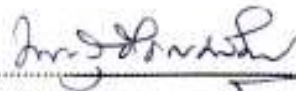
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2012

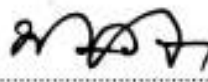
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

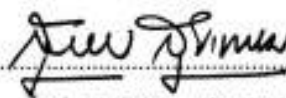
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์
เรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัด
นครปฐม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธிகิตฺติธาดา, ดร.)

.....กรรมการ
(ผศ.พิเศษ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล)

.....กรรมการ
(ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

.....กรรมการ
(พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ผศ.)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณิต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ผศ.

กรรมการ

อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณิต

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัย : พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อัสสรธมฺโม)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

- : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พธ.บ., M.A., Ph.D. (Pol. Sc.)
- : พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ผศ. พธ.บ., (เกียรตินิยมอันดับ ๑) ศศ.ม.,
รป.ม. (การจัดการความขัดแย้ง)
- : อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต พธ.บ.,รป.,M.A.,Ph.D. (Pol. Sc.)

วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์
ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการ
บริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดย
จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในบทบาทการ
บริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัย
แบบผสม (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative
Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
จำนวน ๒๕๑ รูป ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็น
แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ และ
แบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๔๖วิเคราะห์
ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency)
ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ
เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยใช้ค่าที (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสอง
กลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง
ระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไปและเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อย
ที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการศึกษาพบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย
เท่ากับ ($\bar{x}$ = ๓.๗๓) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อ
บทบาทการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนเท่ากับ ($\bar{x} = 3.78$) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันเท่ากับ ($\bar{x} = 3.74$) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสเท่ากับ ($\bar{x} = 3.71$) และด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุขเท่ากับ ($\bar{x} = 3.70$) ตามลำดับ

การเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมไม่แตกต่างกันตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิกศศึกษานักรธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ พบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ยังขาดการบริหารงานที่มี ประสิทธิภาพ และบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้ ๒) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานยังน้อย อยู่ ๓) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข ความ พร้อมของวัดในการทำเป็นศูนย์กลาง ลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข และกลัวอิทธิพล รวมทั้งยัง ขาดบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินการ ๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส และยัง ขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษายังขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส

สรุปจากการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใน อำเภอนครชัยศรี ต้องมีการร่วมมือกันให้มากขึ้น มีการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการในอำเภอต่อ การศึกษาสงเคราะห์ให้มาก มีแหล่งเงินทุนและบุคลากรในการบริหารงานอย่างเป็นระบบแล้วการ บริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ก็จะมีคุณสมบัติสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นทำให้งานส่วนนี้มีประสิทธิภาพมาก ขึ้นตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะในด้านต่างๆ ได้แก่ ๑) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ และส่งเสริม บุคลากรในการดำเนินการ ๒) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ใน โรงเรียน ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นในการบริหารให้มากขึ้น ๓) ด้านการ พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข เจ้าอาวาสต้องมีความ พร้อมในการบริหารจัดการ และให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย ๔) ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา และจัดตั้งกองทุน

Thesis Title : The Role in Sangha Administration on Educational Welfare in Nakhonchaisri District, Nakhonpathom Province.
Researcher : Phrakhruthammasatukhot (Thongchaiwat Issarathammo)
Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Surapon Suyaprom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)
 : Phramaha Boonlert Indapañño, Asst. Prof., B.A., M.A. (Soc. Dev.)
 : Dr.Yutthana Praneet B.A., M.A., Ph.D. (Pol.Sc.)

Date of Graduation : 31 March 2013

ABSTRACT

The objectives of this research are: 1). to study the role of Sangha affair administration of educational welfare in Nakhonchaisi District Nakhon Pathom province, 2) to comparatively study the role of Sangha affair administration of educational welfare in Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom Province, being separated as the individual status, and 3) to study the ploblems, obstacles and suggestions on the role of Sangha administration of educational welfare in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom province. The survey research was used for this research study.

The sample group used in the research is 251 monks in Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom province. The simple random sampling was used. The instruments for collecting data were a 5-rating scale questionnaire and the open-ended questionnaire formed by the study doer with the confidence of all copies equals 0.924. The packaged program was used in analyzing the data. for social research. The statistics used in data analysis were the frequency, percentage (%), mean , standard deviation (S.D.) and comparing the mean of opinion was made by testing the value of F-test, to test the difference of the mean of two groups and doing One Way ANOVAnalysis of Variance to compare the difference between the mean of at least 3 groups up and compare the difference in pair by the way of Least Significant Difference (LSD). The statistical significance was set at the level 0.05.

From The study of this research, it has been found that

The questionnaire answer givers' opinion of the role of Sangha administration of educational welfare in Nakhonchaisi District, Nakhonpathom province, in general, was at the high level with tats mean at $3.73 <$, for

considering in aspects, it has been found that the questionnaire answer givers' opinion on the role of the Sangha affair administration of educational welfare in Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom province was at a high level in every aspects. The mean, in the order from higher to lower, for the aspect of Sangha affair administration of educational welfare in schools, equaled $\bar{x} = 3.78$., in the aspect of Sangha educational welfare at present equaled $\bar{X} = 3.74$, for the aspect of educational welfare offered to the underprivileged people equaled $\bar{X} = 3.71$, and in the aspect of developing the temples to being the center of education, reducing and stopping addicted things and going on the way to ruin, equaled $\bar{X} = 3.70$, respectively.

To compare the role of Sangha affair administration of educational welfare in Nakhonchaisi District Nakhon Pathom province, being separated in individual status, it has been found that

the questionnaire answer givers' opinion of the role of Sangha administration of education welfare in Nakhonchaisi District, Nakhon Pathom province was not different because of age, years of rain-retreat, rank, general educational qualification, Dhamm educational qualification and Pali educational qualification. So the set hypothesis was rejected.

From the result of studying the problems and suggestions of the role of the Ecc. affair administration of educational welfare, it has been found that the problems and suggestions of the role of the Ecc. affair administration of educational welfare were 1) the educational welfare of Sangha at present lacked the efficient management and the personnel for running this work, 2) in the aspect of Sangha affair administration of educational welfare in schools, the participation and giving the opinion of administration were still less and 3) for the aspect of developing the temples to being the center of education, reducing and stopping addicted things and going on the way to ruin, readiness of the temples to be the center for reducing and stopping addicted things and going on the way to ruin, to be afraid of the powerfulness including lacking the personnel and capital for running the process should be improved, and 4) for the aspect of educational welfare offered to the underprivileged people, it lacked the supporting capital and the fund for helping the underprivileged people.

The suggestions on various aspects are 1) for the education welfare of sangha at present, promoting and supporting the administration as the obligations to be effective and promoting personnel in the operation should be done, 2) for Sangha administration of education welfare in the school, the

more opportunity of participation and presenting the opinion in the management should be offered, 3) for the development the monastery to be the center of education, reducing and stopping addicted things and going on the way to ruin, the abbot must be ready to manage and allow the officers to participate in legal activities and 4) for the aspect of educational welfare offered to the underprivileged people, it should look for the supporting capital of education and hold the fund.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้เมตตาช่วยให้งานลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณ ผศ.ดร. สรพล สุธะพรหม, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.และอาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยให้คำชี้แนะแนวทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ จนได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระวิสุทธิภัทรธาดา, ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ เจริญพรขอบคุณ ผศ.พิเศษ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ ผศ.ดร.สรพล สุธะพรหม, พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ. และอาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณิต คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำแนะนำในการศึกษาค้นคว้า แนะนำการทำวิทยานิพนธ์พร้อมตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง

ขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชวิริยาลังการ เจ้าคณะอำเภอฟุทธมณฑล วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) กราบขอบพระคุณ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี พระครูจารุวัฒน์คุณ เจ้าคณะตำบลไร่ขิง ที่ได้ให้ความเมตตาแจกแบบสอบถามในพื้นที่การปกครอง ที่มีเมตตาคุณอย่างสูงสุดตลอดมาในการวิจัยในครั้งนี้

กราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน อันได้แก่ พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร., พระมหาโยตะ ปยุตโต, พระมหาสม กลยาโณ ดร., ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น และอาจารย์วันชัย สุขตาม ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

ขอบพระคุณต่อพระสังฆาธิการในอำเภอนครชัยศรี และคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม (ม) (ธ) เพื่อนสหธรรมมิกวัดไร่ขิง พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร, พระปลัดสุรศักดิ์ ปญญาธโร, พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข กราบขอบพระคุณพระครูอาทรธรรมนาถ เจ้าคณะอำเภจังหวัดนครปฐม-สุพรรณบุรี (ธ) พระวินัยสังวร เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก (ธ) เป็นผู้ให้เมตตาการสนับสนุนตลอดมา

ขออนุโมทนาเพื่อนรุ่นที่ ๒ ทุกท่าน ครูบาอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นมิตรและเมตตาเสมอมา ที่ผู้ศึกษามีข้อติดขัด ให้กระจ่างชัดจนสามารถทำงานบรรลุเป้าหมาย ขอขอบคุณเพื่อนๆ การจัดการเชิงพุทธทุกรูป ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการศึกษา

อานิสงส์บุญใดที่จักพึงบังเกิดจากการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัยถวาย เป็นพุทธานุชา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอบูชาคุณหลวงพ่พระพุทธรูปชินราช คุณพ่อบาง กล่อมเกลี้ยง คุณแม่ชู กล่อมเกลี้ยง พี่ๆ น้องๆ ปู่ ย่า ตา ยาย คุณครูอาจารย์และญาติโยม ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอบุญกุศลจงส่งผลให้ทุกท่านมีความสุขความเจริญยิ่งๆ ด้วยเทอญ

ขอขอบคุณท่านผู้ประสานงานข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และผู้ใกล้ชิด ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกๆ เรื่องจนทำให้ผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ได้รับประโยชน์จากการศึกษา

พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (กล่อมเกลี้ยง)

๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๘
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๓๒
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์	๔๗
๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	๕๖
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๐
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท	๖๐
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์	๖๓
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์	๖๕
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๗๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๖

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง		หน้า
บทที่ ๔	ผลการวิจัย	๗๙
	๔.๑ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๐
	๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	๘๒
	๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล	๘๖
	๔.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๕
	๔.๕ ผลการสัมภาษณ์	๙๙
	๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๔
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๕
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๕
	๕.๒ อภิปรายผล	๑๐๗
	๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย	๑๐๙
บรรณานุกรม		๑๑๑
ภาคผนวก		๑๑๙
	ก หนังสือขอผู้เชี่ยวชาญ	๑๒๐
	ข ผลของการหาค่า ALPha	๑๒๖
	ค หนังสือขอแจก Try Out เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง	๑๒๘
	ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๓๐
	จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์	๑๓๓
	ฉ แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	๑๓๙
	ช บทสัมภาษณ์	๑๔๖
	ซ รูปสัมภาษณ์	๑๕๖
ประวัติผู้วิจัย		๑๕๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนประชากร และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๗๓
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๐
๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม	๘๒
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๘๓
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๘๔
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละ เลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๘๕
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๘๖
๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม	๘๗
๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละ เลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๘๘
๔.๙ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามจำนวนพรรษา	๘๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๙๐
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามตำแหน่ง	๙๑
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๙๒
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๙๓
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาด้านบาลี	๙๔
๔.๑๕	ปัญหา อุปสรรค บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๙๕
๔.๑๖	ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๙๕
๔.๑๗	ปัญหา อุปสรรค บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๖
๔.๑๘	ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์	๙๖
๔.๑๙	ปัญหาและข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการพัฒนา วัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข	๙๗
๔.๒๐	ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการพัฒนา วัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข	๙๗
๔.๒๑	ปัญหาและข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๙๘

๔.๒๒ ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์
ด้านการศึกษาสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาส

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอ นครชัยศรี	๕๘
๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๑
๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

อง. นวก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบทอดและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างความศรัทธา ความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัยขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีแสดงออกหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยพุทธกาลกุลบุตรชาวพุทธ จะต้องหาโอกาสบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา^๑

การบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์^๒

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษาหรือจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด^๓

^๑คณาจารย์มหาวิทยาลัย,การปกครองคณะสงฆ์ไทย,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๑), หน้า ๒.

^๒ธีรภูมิ ทองโอษฐ์, “การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาบริหารการศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔).

^๓พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปณฺโณ (ภวกานันท์), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^๔

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน

คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของพระสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่า โดยลักษณะ ควรแยกออกเป็นลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท^๕ คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัด

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่เด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรมหมวดธรรมบาลี หมวดธรรมบาลี หมวดธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมากจัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้นจึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนัก

^๔กรมการศาสนา, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕), หน้า ๕-๖.

^๕พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๔๒-๔๓.

ทางวิชาสามัญศึกษา การจัดการศึกษาและการจัดการอบรมทั้ง ๔ ประเภtdังกล่าวนี้นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

สำหรับกิจกรรมที่จะส่งเสริมนั้น วัดควรจัดให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา บางวัดจัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม สามเณร บางวัดจัดให้มีโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะเจ้าอาวาสและพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

๑. จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลกำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ต้องการช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดำเนินการจัดตั้งกองทุนที่ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้^๖

การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุและสามเณร การศึกษาสงเคราะห์นี้จะช่วยให้เด็กเยาวชนและประชาชนมีคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต อันจะเป็นการช่วยรักษาความมั่นคงของชาติอีกทางหนึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลว่า พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้เห็นความสำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่เยาวชนได้สนับสนุนให้มีการอบรมและสอนธรรมแก่เยาวชน ทั้งในวัดและนอกวัด^๗

การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ยังเป็นการศึกษาสงเคราะห์กับเด็กเยาวชน คือการส่งเสริมให้มีการสอบธรรมศึกษา การแจกทุนการศึกษา มีค่ายคุณธรรมและจริยธรรม แต่ยังไม่มีการส่งเสริมที่ยังไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอ เพราะในด้านศักยภาพและปัจจัยด้านทุนทรัพย์เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการ จึงทำให้การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอยังไม่โดดเด่น

^๖พระชนดล นาคสุวรรณ (นาคพิพัฒน์), “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^๗พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤษา), “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑),

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเห็นว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ที่คณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ได้ให้ความสนใจที่จะวางระเบียบแนวทางในการศึกษาสงเคราะห์ตามกฎหมายของมหาเถรสมาคมเป็นตามลำดับของการปกครองคณะสงฆ์ ว่ามีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มากน้อยแค่ไหน เพื่อเป็นข้อมูลในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อการศึกษสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งจะส่งผลให้การศึกษาสงเคราะห์ในด้านเพิ่มทุนแจกทุนแก่เยาวชน และ พุทธศาสนิกชนในบวรพระพุทธศาสนาเป็นหลักของการสงเคราะห์ของการอยู่ร่วมกัน ระหว่างวัดบ้านโรงเรียนและชุมชน ให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” มีการกำหนดขอบเขตที่ทำการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านศึกษาสงเคราะห์ ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ๒. บทบาทด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ๓. บทบาทด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข ๔. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษาสายสามัญ วุฒิกิจการศึกษาด้านทางธรรม และวุฒิกิจการศึกษาด้านบาลี

ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

๑. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
๒. บทบาทด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน
๓. บทบาทด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข
๔. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอ นครชัยศรีมีสถานภาพเป็นพระสังฆาธิการ ครูสอนพระปริยัติธรรมพระสอนในโรงเรียนพระเผยแผ่ประจำอำเภอ นครชัยศรี และพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๖๘๐ รูป

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้กำหนดสถานที่ในการวิจัย ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

๑. ตำบลบางกระบือ	๒. ตำบลท่าพระยา
๓. ตำบลศิริชะทอง	๔. ตำบลสำปทวน
๕. ตำบลห้วยพลู	๖. ตำบลวัดละมุด
๗. ตำบลศรีมหาโพธิ์	๘. ตำบลท่าตำหนัก

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลาวิจัย ๑๐ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คณะสงฆ์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันหรือไม่

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑. พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานที่ ๒. พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานที่ ๓. พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานที่ ๔. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการสายศึกษาศาสตร์ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานที่ ๕. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานที่ ๖. พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกันหรือไม่

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม ที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง และยังคงเป็นไปตามความคาดหวังของตนเอง และผู้อื่นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือการจัดสถานศึกษาภายในวัด เพื่อสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อาจเป็นโรงเรียนการกุศลในวัด หรือโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เด็กยากจนหรือศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด ซึ่งเป็นภาระงานด้าน ๑ ใน ๖ ด้านของการบริหารกิจการคณะสงฆ์

บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หมายถึง จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึงการสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งในและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ ความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม

บทบาทด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน หมายถึง สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่ มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์

บทบาทด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข หมายถึง จัดให้มีโครงการอบรมพระนักเทศน์เพื่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ มีเทคนิควิธีการเทศนาธรรมเพื่อดึงคนเข้าวัดละทิ้งหนังสือสวดมนต์เพื่อผู้ไม่ธรรมไว้อย่างพอเพียง จัดกิจกรรมลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

มีแผนจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป มีเทคนิควิธีการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก เช่น ส่งพระไปสอนในโรงเรียน

บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส หมายถึง มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆมีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน

การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของพระสังฆาธิการที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานคณะสงฆ์เพื่อไปสู่ความสำเร็จตามหน้าที่ โดยการวางแผน การจัดองค์กร และการควบคุม

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การดำเนินงานในการวางแผนการ การดำเนินงาน การควบคุมดูแล และการรายงานเกี่ยวกับกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระพุทธศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของมหาเถรสมาคมและตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

กิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันเรียกเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วยการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ (การปกครองคณะสงฆ์) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นกิจการคณะสงฆ์ และกิจการ พระศาสนาเป็นงานในหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

พระสอนศีลธรรม หมายถึง พระสงฆ์ที่มีหน้าที่และทำการสอนศีลธรรมในโรงเรียนสอนธรรมศึกษา ครูสอนพระปริยัติธรรม หมายถึง สอนนักเรียนชั้น ตรี โท เอก

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงถึงผลเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยมีการศึกษาค้นคว้าตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์
- ๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า บทบาท (Role) ที่ใช้พูดถึงความคิดทางวิชาการ มี ยอร์จ ซิมเมล (George Semmel) ใช้เป็นคนแรกในปี ค.ศ.๑๙๒๐ (พ.ศ.๒๔๖๓) ต่อมาในปี ค.ศ.๑๙๒๑ (พ.ศ.๒๔๖๔) ปาร์ค (Park) และเบอร์เกส (Burgess) ใช้ในบทความเรื่อง "The Self as the Individual Conception of His role" นักทฤษฎีที่สำคัญของทฤษฎีบทบาทได้อธิบายขยายความเรื่องนี้ที่สำคัญ มีอยู่ ๓ คน คือ ยอร์จ มีด (George H.Mead) จาค็อบ โมเรโน (Jacob Moreno) และราฟ ลินตัน (Ralph Linton)

ทฤษฎีบทบาทเป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างกันด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคลแล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือบทบาท สังคมมนุษย์คือโรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือ ตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดง มีบทละครเป็นตัวกำกับ มนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่าง ๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรง มีบรรทัดฐานสังคมควบคุมพฤติกรรม ตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ทุกคนก็เชื่อฟังผู้มีอำนาจในสังคม ตัวละครแสดงเรื่องราวกับเพื่อนนักแสดง มนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวให้เข้ากับ ผู้ชมต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ (Generalized Others) และประการสุดท้ายต้องอาศัย

ความรู้ความชำนาญของตนช่วยในการแสดงอาศัยศักยภาพของตน และทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วย เป็นสไตร์ของตนในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น^๑

ในประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้วิจัยขอนำเสนอแยกราายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของบทบาท

จากการศึกษาว่าในเรื่องความหมายของบทบาทสามารถนำเสนอความหมายของบทบาทได้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย บทบาท ไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^๒

กรมการศาสนา ให้ความหมายว่า บทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่าและกระทรวงศึกษาธิการ ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่าพระพุทธรูปศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องด้วยพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพ และเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารและจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๓

ชินชญา วิเศษสาร และมุกดา ศรียงค์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ความคาดหวัง หรือตามหน้าที่แสดงจริง^๔

ประเสริฐ แยมกลีนฟุ้ง ได้กล่าวว่า บทบาทนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้างบทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านการแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^๕

^๑พระสนธยา มงคลโก, “ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตบางแคและเขตหนองแขม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓),

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐๒.

^๓กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า คำนำ.

^๔ชินชญา วิเศษสาร และมุกดา ศรียงค์, จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^๕ประเสริฐ แยมกลีนฟุ้ง, สถานภาพและบทบาท, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘.

ประภาพิศ สัญชาติเจตน ได้กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง^๖

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า สิ่งที่คุณจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๗

พระธรรมปัญญาบติ (ถาวร ตีสถานุกโร) ได้กล่าวว่า ในปัจจุบันกระแสสังคมโลกได้เปลี่ยนไปเร็วมาก จึงจำเป็นจะต้องปรับบทบาทการบริหารจัดการภายในวัดทั้ง ๒ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง การอนุรักษ์โบราณสถานอันเป็นสมบัติของชาติ ให้คงอยู่ในสภาพที่ดีและรักษา พระพุทธศาสนาอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ ส่วนที่สอง พัฒนาการบริหารจัดการในองค์กรให้เป็นระบบมีระเบียบแบบแผน^๘

พระมหาสุภา อุทโท ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก หรือลงมือปฏิบัติตามคาดหวังของผู้อื่น ตามสถานภาพ และตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้นๆ^๙

พระมหาสนอง อัครมโ กล่าวไว้ว่า บทบาทหลักของพระสงฆ์ คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน ตามหลักพระพุทธศาสนาเรียกว่า บทบาทของครู บทบาทในฐานะครูเป็นบทบาทที่ถาวรตลอดมาตั้งแต่ สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

บทบาทรองลงมา ได้แก่ การให้คำปรึกษา ในเรื่องสำคัญๆ ไปไม่กล้าตัดสินใจทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป ก็จะไปปรึกษาพระสงฆ์ เหตุฉะนั้นพระสงฆ์จึงต้องทำหน้าที่ช่วยในการตัดสินใจแก่ประชาชน บทบาทนี้แสดงให้เห็นความเป็นผู้นำในด้านภูมิปัญญา ในอดีตพระราชาหรือผู้นำประเทศจะต้องสนับสนุนให้พระสงฆ์มีการศึกษาอย่างเต็มที่ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถ จะได้เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้อย่างถูกต้องดีงาม^{๑๐}

พระมหาสมทรง สิริธโร ได้กล่าวว่า เมื่อพระสงฆ์ผู้มีบทบาทต่อวัดมีความบริสุทธิ์มีความสันโดษ มีความเป็นผู้นำทางปัญญามีจริยธรรมและวิถีชีวิตที่ประเสริฐกว่าย่อมให้คำแนะนำตักเตือนหรือต่อรองกับทางบ้านเมืองได้ แต่ในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์ระดับบริหารหาผู้ที่มีความกล้าทางจริยธรรม

^๖ ประภาพิศ สัญชาติเจตน, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔) หน้า ๘๙.

^๗ ปราชญา กล้าผจญ, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๘ พระธรรมปัญญาบติ (ถาวร ตีสถานุกโร), **ระเบียบวัดเขตพน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

^๙ พระมหาสุภา อุทโท, “บทบาทของพระสงฆ์ไทยใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐)”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑)

^{๑๐} พระมหาสนอง อัครมโ (ยาจิตร), “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง : ศึกษากรณีพระครูพิพิธธรรมรส”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙),

ได้ยาก ในเมื่อเห็นว่าบ้านเมืองกระทำอะไรไม่ถูกต้อง เป็นการย่ำยีต่อพระศาสนาธรรม ก็หาผู้มีใดกล้า คัดค้านคว่ำบาตรไม่ ส่วนหนึ่งเกิดจากพระสงฆ์ระดับบริหารไม่สามารถจะเข้าใจปัญหาสังคมที่ซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งปัญหาศีลธรรมที่ซับซ้อนด้วย และอาจเกิดจากการตกอยู่ในอคติ เกรงจะกระทบฐานะ ตำแหน่งของตนมากกว่าจะเห็นแก่พระธรรมวินัย บทบาทของวัดในสังคมเมือง ยังคงทำหน้าที่ ให้บริการบางอย่างเป็นตัวเคลื่อนย้ายสังคม จากคนที่มีฐานะต่ำสุดในทางเศรษฐกิจและการเมืองให้ขึ้นไปสู่ที่สูงได้ เพราะเหตุนี้พระสงฆ์รุ่นใหม่จะต้องมองปัญหาของวัดและพระสงฆ์ในปัจจุบันว่า มีอะไรที่อยู่ในสภาพที่ไม่พึงปรารถนา และอะไรเป็นส่วนที่พึงปรารถนา จากนั้นก็ต้องพยายามศึกษาปัญหาต่างๆ พร้อมหาแนวทางแก้ไขโดยเริ่มจากตัวพระสงฆ์เอง เริ่มจากวัดก่อนแล้วค่อยๆ ขยายออกไปในเขตที่ตนรับผิดชอบอยู่^{๑๑}

พชันี วรกวิน ได้กล่าวว่า บทบาท ก็คือ แบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือ สถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตาม ตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^{๑๒}

วราคม ทีสุกะ กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสัก อย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^{๑๓}

พทยา สายหู ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือ การกระทำต่างๆ ตาม “บท” ที่ กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ トラバใดที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่ กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัวอะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร^{๑๔}

ไพบุลย์ ช่างเรียน ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ^{๑๕}

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การ ประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพ เปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน สังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”^{๑๖}

^{๑๑}พระมหาสมทรง สิรินธโร, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

^{๑๒}พชันี วรกวิน, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

^{๑๓}วราคม ทีสุกะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

^{๑๔}พทยา สายหู, กลไกของสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^{๑๕}ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์ทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^{๑๖}กมลรัตน์ หล้าสูงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิทยาลัยราชบัณฑิตยสภา, ๒๕๒๗), หน้า ๕๐.

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร^{๑๗}

ประกอบ มีโคตรกอง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้าน ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้

- ๑.ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
- ๒.ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
- ๓.บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท^{๑๘}

พูนทรัพย์ สิริพิพรหม ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า “เป็นความคาดหวังของการกระทำว่า ในสถานภาพหนึ่งๆ บุคคลควรจะมีบทบาทอย่างไร โดยจะมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญเพื่อให้ทราบว่าแต่ละบุคคลจะต้องแสดงบทบาท (Role playing) และสวมบทบาท (Role taking) อย่างไร ซึ่งการเรียนรู้บทบาทนี้จะเกิดจากการเลียนแบบและการสังเกต (Role model) จากบุคคลที่เรายึดถือ (Significant others) เพื่อนำมาเป็นแบบอย่างของบทบาทแห่งตนที่จะแสดงต่อผู้อื่นในสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมต่างๆ ที่ตนเองต้องการ”^{๑๙}

พินิจ เพ็ชรดารา กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้นๆ^{๒๐}

ยนต์ ชุ่มจิต ได้ให้ความหมายว่า บทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหาร ส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ^{๒๑}

^{๑๗}งามพิศ สัตย์สงวน, **สังคมและวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓.

^{๑๘}ประกอบ มีโคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

^{๑๙}พูนทรัพย์ สิริพิพรหม, **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนากับการเข้าร่วมโครงการแผนธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๖๐.

^{๒๐}พินิจ เพ็ชรดารา, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๒๑}ยนต์ ชุ่มจิต, **ความเป็นครู**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข ได้สรุปว่า บทบาท คือการกระทำตามหน้าที่ ที่กำหนดของบุคคล หรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล^{๒๒}

สงวน สุทธิเลิศอรุณ กล่าวว่า บทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่ง เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของ สิทธิและหน้าที่ เช่น บุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดง พฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^{๒๓}

สุนทร กุญชร กล่าวว่า บทบาท หมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจ หน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่ เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษา ความสงบภายในประเทศ เป็นต้น^{๒๔}

ภิญโญ สาร ได้ให้ความเห็นว่า บทบาท หมายถึงความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดว่าบุคคลใน ตำแหน่งหนึ่งควรจะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์อย่างใดอย่าง หนึ่ง บทบาทนี้จะควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่^{๒๕}

สมคิด เพ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) โดยสรุป ได้ว่า สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคลตำแหน่งและบทบาท จึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญ คือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญ เป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท^{๒๖}

มานิช ตันชนิช ได้ให้คำจำกัดความบทบาท คือบทบาทที่ปรากฏจริงและบทบาทที่สังคม คาดหมาย มีอธิบายดังนี้

๑. บทบาทที่ปรากฏเป็นจริง หมายถึงการแสดงพฤติกรรมที่บุคคลครองตำแหน่งต่าง ๆ หรือสถานภาพทางสังคมประพฤติปฏิบัติปรากฏเห็นในชีวิตประจำวันเรียกว่า พฤติกรรมบทบาท

^{๒๒}วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข, “บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓).

^{๒๓}สงวน สุทธิเลิศอรุณ, *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษร พัฒนาพาณิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๒๔}สุนทร กุญชร, “บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๒๕}ภิญโญ สาร, *การบริหารงานบุคคล*, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖), หน้า ๓๐๔.

^{๒๖}สมคิด เพ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และ เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม”, *ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕).

๒. บทบาทที่สังคมคาดหวัง หมายถึงการทำหน้าที่หรือพฤติกรรมที่สังคมหรือองค์กรกำหนดหรือตนเองได้รับการคาดหวังตามปทัสถานทางสังคมที่มีอยู่ให้ผู้ดำรงหรือครองตำแหน่งนั้นๆ ประพฤติปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนขนบธรรมเนียมกฎเกณฑ์ของสังคม^{๒๗}

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ได้ให้บทบาทของความหมายในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาท หมายถึงภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่งๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกันและเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้น บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง^{๒๘}

สุชา จันทรเฒ และคณะกล่าวว่า “บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำนั้น คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใด อย่างไรก็ดี แล้วบุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้”^{๒๙}

สนธยา พลศรี ได้กล่าวว่า บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย บุคคลจะมีสถานภาพและบทบาทหลายสถานภาพและแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพ่อ แม่ ลูก ครู อาจารย์ ทหาร ตำรวจ แพทย์ นักเรียน นักศึกษา นิสิต เป็นต้น^{๓๐}

สุพัตรา สุภาพ ได้กล่าวว่า บทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทคือ สั่งสอนอบรมนักเรียน ให้ดี เป็นคนไข้ บทบาทคือ ปฏิบัติตามหมอสั่ง^{๓๑}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาทเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับปัจเจกบุคคลสังคมเป็นเครือข่ายของสถานภาพและความคาดหวัง ส่วนปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพและแสดงบทบาทตามสถานภาพที่ครอบครอง จะมีลักษณะที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ

๑. ลักษณะเกี่ยวกับตน (Self - Related Characteristics) ได้แก่ลักษณะต่างๆ ของบุคคลตามที่เขาคิดว่าเป็นหรือมีลักษณะเช่นนั้น (Self - Conception) ลักษณะนี้จะมีผลต่อการประพฤติ

^{๒๗} มาโนช ตันชนิช, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๐๖), หน้า ๑๑.

^{๒๘} ลือชา ธรรมวินัยสถิต, มนุษย์กับสังคม, (เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๔๗.

^{๒๙} สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

^{๓๐} สนธยา พลศรี, หลักสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^{๓๑} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐.

ตามสถานภาพที่เขาดำรง และจะเป็นฐานในการเลือกความคาดหวังประเภทต่างๆ มาเป็นแนวในการประพฤติตามสถานภาพ

๒. ความสามารถและทักษะในการแสดงบทบาท (Role Playing Skills and Capacities) ความสามารถเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิดของแต่ละบุคคล ส่วนทักษะเป็นสิ่งที่เรียนรู้ภายหลัง แต่ทั้งสองสิ่งก็เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน หากไม่มีความสามารถเป็นทุนทักษะก็ไม่อาจเกิดได้ ด้วยทักษะและความสามารถในการแสดงนี้เองทำให้บุคคลแสดงบทบาทได้^{๓๒}

นอกจากนั้น **สัญญา สัญญาวิวัฒน์** ได้กล่าวว่า บทบาท หมายถึง ส่วนหนึ่งที่เป็นพลวัตของสถานภาพ บุคคลจะได้รับมอบหมายให้ดำรงสถานภาพ โดยมีความสัมพันธ์กับสถานภาพอื่น เมื่อเขาใช้สิทธิและทำหน้าที่อันเป็นส่วนต่าง ๆ ของสถานภาพก็แปลว่าเขาแสดงบทบาท

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ ได้กล่าวว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่เห็นได้เป็นการกระทำของบุคคล ผู้ที่มีสถานภาพเหมือนกันย่อมมีการแสดงบทบาทแบบเดียวกัน ตามบรรทัดฐานที่กำหนดไว้^{๓๓}

โสภา ชูพิกุลชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน บทบาทที่ทำให้คนในสังคมสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม^{๓๔}

ลินตัน (Linton) ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นจุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพสังคมดังนั้น บุคคลต่างๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร”^{๓๕}

สรุปว่า บทบาทคือการกระทำตามหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ หรือการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย ให้สมกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานหรืออาจจะทำให้ดีกว่าที่ได้รับไว้ก็ได้ บทบาทก็เปรียบเสมือนตัวละคร ที่คนแต่ละคนได้รับก็ย่อมต้องแสดงบทบาทนั้นๆ ออกมา ซึ่งการแสดงออกย่อมให้คนอื่นได้มองเห็น ความสามารถ ความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นๆ ออกมา

^{๓๒}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗.

^{๓๓}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๗.

^{๓๔}โสภา ชูพิกุลชัย, **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๔๕.

^{๓๕}ลินตัน (Linton) อ้างใน จิตยา สุวรรณขุ, **พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

๒.๑.๒ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีบทบาท เป็นทฤษฎีที่เน้นว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมตามความคิดเห็นหรือทัศนคติที่เป็นผลมาจากความคาดหวังทางสังคมตามสถานภาพ ตำแหน่ง และเจ้าหน้าที่ทางสังคมของแต่ละบุคคลกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ บทบาทของแต่ละบุคคลเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยา ซึ่งได้แก่ ความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ และสถานภาพของบุคคลที่ประกอบด้วยความคาดหวังต่างๆ จากสังคม ซึ่งสรุปรวบรวมมาเป็นข้อสมมติฐานสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไปนี้

ในแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทนี้ มีผู้ให้ความหมายของคำว่าบทบาทไว้หลายด้านด้วยกัน แต่โดยส่วนใหญ่ให้ความหมายไว้คล้ายๆ กันว่า "บทบาท คือ สิทธิและหน้าที่ของบุคคลแต่ละคนที่สังคมกำหนดขึ้นตามตำแหน่งที่บุคคลนั้นดำรงอยู่"

มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (Leader) ได้แก่ การจ้างงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (Liaison role) ได้แก่ การกระทำการกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายในและภายนอกองค์กรเช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่น ๆ เช่น องค์กรคู่แข่งชั้นมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (Spoken role) ขององค์กรด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ (Decisional Roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (Disturbance Handles) ที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (Unforeseen Problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (Resource Allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากรคน สิ่งของและเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กร

และสุดท้าย คือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (Negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^{๓๖}

บรูม และเซลนิก (Broom & Selnick) ได้อธิบายถึงคำว่า "บทบาท" ไว้ดังนี้

๑. บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทในอุดมคติ (Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่ง

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรจะทำหน้าที่ของตำแหน่ง โดยอาจจะไม่ตรงกับบทบาทในอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

๓. บทบาทที่กระทำจริง (Preformed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำไปจริง ตามความเชื่อความคาดหวัง ตลอดจนความกดดัน และโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง^{๓๗}

อัลพอร์ท (Allport) ได้อธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectation) หมายถึง บทบาทที่สังคมคาดหวัง ให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยสังคมและสภาพที่บุคคลนั้นๆ ครองอยู่

๒. การรับรู้บทบาท (Role conception) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเอง ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถมองเห็นบทบาทของตนเองได้ ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั่นเอง โดยที่การรับรู้ในบทบาทและความต้องการของบุคคลก็ขึ้นอยู่กับลักษณะฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายใน ชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

๓. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acceptation) จะเกิดขึ้นเมื่อความสอดคล้อง ของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและบทบาทที่ตนรับอยู่ การโดยยอมรับบทบาท เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทและการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้ก็เพราะบุคคลจะไม่ได้ยินดี ยอมรับบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกจากสังคมให้รับตำแหน่ง และมีบทบาทหน้าที่ ปฏิบัติตาม เพราะถ้าหาก บทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้ง กับความต้องการ (role conflict) หรือค่านิยมของบุคคลนั้น ผู้ครองตำแหน่งอยู่ กลับพยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้น ๆ

๔. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสภาพที่แสดงออกจริง (actual role) ซึ่งอาจเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคม คาดหวัง หรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่ บุคคลใดจะปฏิบัติตามบทบาท

^{๓๖} Mintzberg, (Strategy Process : Concepts, Contexts), Cases 3rd ed, (New Jersey : Prentice-Hall, 1996), pp. 80-81.

^{๓๗} Broom, Leonard, & Selnick, Philip, **Sociology**, (New York : Harper & Row, 1997), pp. 34-35.

หน้าที่ได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับการยอมรับบทบาท นั้น ๆ ของบุคคลที่ได้ครองตำแหน่งนั้นอยู่ เนื่องจากความสอดคล้องกับบทบาทตามความ คาดหวังของสังคมและการรับบทบาทของตนเอง^{๓๘}

พาร์สันส์ (Parsons) เป็นนักสังคมวิทยา ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว^{๓๙}

ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton) เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า "ตำแหน่งสถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนชนบ ธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย"^{๔๐}

ธนารัตน์ เทพโยธิน ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปไว้ ดังนี้

๑. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตัน ได้กล่าวว่า สถานภาพหรือตำแหน่งเป็นตัวกำหนด บทบาทให้แก่ บุคคล สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่ง ดังนั้น เมื่อกำหนด ตำแหน่งใดขึ้นก็จำเป็นจะต้องมีบทบาทหรือภาระที่กำกับตำแหน่งนั้น ไว้เสมอ

๒. ทฤษฎีของสกอต (Scott) ได้กล่าวถึง บทบาทไว้ ๕ ประการดังนี้

๒.๑ บทบาทเป็นความคาดหวังที่เกิดขึ้นในตำแหน่งต่าง มิได้เกี่ยวข้องหรือมุ่งไปที่ตัว บุคคล

๒.๒ บทบาทมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการทำงาน บทบาทในองค์การเป็นพฤติกรรม ที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติงานหนึ่งๆ

๒.๓ บทบาทนั้นยากที่จะกำหนดชี้เฉพาะลงไปได้อย่างชัดเจน

๒.๔ บทบาทจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

๒.๕ บทบาทกับงานไม่ใช่เป็นสิ่งเดียวกัน ในงานหนึ่งๆ บุคคลอาจมีหลายบทบาทได้^{๔๑}

ระเบียบ คำเขียน ได้ให้แนวคิดทฤษฎีของบทบาทไว้ว่า บทบาทตามตำแหน่งหนึ่งนั้นได้ถูก คาดหวังจากสังคมรอบด้าน เช่น จากผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอื่นๆ รอบตัวเรารวมทั้งตัวของเราเองด้วย ถ้า ความคาดหวัง ของทุกฝ่ายไม่ตรงกัน ผู้ดำรงบทบาทไม่สามารถปรับให้มีความพอดี จะเกิดปัญหาความ

^{๓๘} Allport, Gordon, **Personality : A psychological interpretation**, (New York : Holt, 1973), pp. 181-184.

^{๓๙} จิตยา สุวรรณชฎ, **พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและ เจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐.

^{๔๐} นุจรี เกตุปราษฎ์, "บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรี ระดับจังหวัด", รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๔๑} ธนารัตน์ เทพโยธิน, "บทบาทและสมรรถนะของนักบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามความคาดหวังของ ผู้บริหารระดับสูงขององค์การธุรกิจจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน", **วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

ขัดแย้งในบทบาทหรือความล้มเหลว ในงาน และการแสดงบทบาทของบุคคลในตำแหน่งที่ตนต้องแสดงหรือต้องปฏิบัติ ประสบการณ์ของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาท และบุคลิกภาพของผู้ที่จะต้องแสดงบทบาทด้วย^{๔๒}

นิตย์ ประจางแต่ง ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทและได้อธิบายโดยสรุปในแต่ทฤษฎีไว้ดังต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีของลินตัน (Linton) ลินตัน ได้แนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพหรือฐานะ (Status) และบทบาท (Role) ไว้ว่า สถานภาพเป็นนามธรรมหรือตำแหน่งซึ่งฐานะจะเป็นตัวกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้นว่ามีการกิจและหน้าที่อย่างไร ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่ง สิ่งก็ตามคือ บทบาทของตำแหน่งซึ่งทุกตำแหน่งต้องมีบทบาทกำกับ

๒. ทฤษฎีของเพียร์สัน (Pearson) เพียร์สัน ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม ทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทพิเศษและให้ความเห็นว่า สภาพสังคมในโรงเรียนจะประกอบด้วยครูใหญ่ ครู นักเรียน ซึ่งต้องติดต่อสัมพันธ์กันและมีความสนใจกันเป็นพิเศษ

๓. ทฤษฎีของฮอร์แมนส์ (Homan) ฮอร์แมน ได้กล่าวว่า ตำแหน่งเป็นสาระของพฤติกรรมสัมพันธ์บุคคลจะปฏิบัติอย่างไรก็ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองและคิดเสมอว่าตำแหน่งเป็นเพียงปัจจัยที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเท่านั้น ดังนั้น บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากสังคม

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหาร

การบริหารเป็นกิจกรรมของสังคมมนุษย์ เกิดขึ้นมาควบคู่กับการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นกระบวนการที่ช่วยให้สังคมมนุษย์ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กิจกรรมหรืองานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในทางทฤษฎีได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การบริหาร” ไว้มากมายหลายแนวคิด ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ กล่าวว่า “ในปัจจุบันมีคำศัพท์ที่ใช้อยู่สองคำ คือ การบริหาร (Administration) และ การจัดการ (Management) ทั้งสองคำมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่นิยมใช้ต่างสถานการณ์กันกล่าวคือ “การบริหาร” มักใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่า “การจัดการ” มักใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการที่

^{๔๒}ระเบียบ คำเขียน, "การปฏิบัติบทบาทหัวหน้าหอผู้ป่วยตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำโรงพยาบาลจิตต", วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑.

มุ่งประโยชน์สาธารณะและจัดเป็นส่วนหนึ่งของราชการ เราจึงใช้คำว่าการบริหารการศึกษา ซึ่งการบริหาร หมายถึง บริการประเภทหนึ่งที่ช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำภารกิจได้บรรลุตามเป้าหมาย^{๔๓}

จันทราณี สงวนนาม ได้สรุปว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts)^{๔๔}

ธงชัย สันติวงษ์ ได้ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการทำให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัตถุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์การให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด^{๔๕}

ธนากรส พูนสิทธิ ได้อ้างถึงความหมายของการบริหารในความคิดเห็นของ George R. Terry ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานตามลำดับขั้นอันประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Actuating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยอาศัยคนและทรัพยากรอื่น^{๔๖}

ธีระรัตน์ กิจจารักษ์ ให้ความหมายของการบริหารว่า การบริหาร คือ การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการศึกษา (Administration Resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๗}

บรรจบ เนียมมณี ให้ความหมายว่า การบริหารคือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

^{๔๓} กมล ภูประเสริฐ และคณะ, การบริหารและการจัดการวัดผลและประเมินผลการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๔๔} จันทราณี สงวนนาม, เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, (ม.ท.ป, ๒๕๓๖), หน้า ๔.

^{๔๕} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๖.

^{๔๖} ธนากรส พูนสิทธิ, การจัดการองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๒๐.

^{๔๗} ธีระรัตน์ กิจจารักษ์, เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา, (เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

- ๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- ๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- ๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในหมู่บุคคลผู้ร่วมกระทำ^{๔๘}

บุญทัน ดอกไธสง ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการจัดการระบบและการแก้ไขปัญหาโดยใช้แนวทางบวก (Positive Approach) เพื่อให้สังคมได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรม การจัดการระบบต้องอาศัยโครงสร้างทางการเมืองและการศึกษาเข้ามาเป็นตัวแปร^{๔๙}

ประทาน คงฤทธิ์ศึกษกร ศึกษาการให้ความหมาย การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้^{๕๐}

- ๑) ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด
- ๒) ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน
- ๓) ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากรอื่นๆที่สำคัญ ได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน
- ๔) ต้องมีการ จัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

มัลลิกา ต้นสอน ได้ให้ความหมายของการบริหาร (Administration) ว่าหมายถึงการกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๕๑}

สมพงษ์ เกษมสิน มีความเห็นว่า “การบริหาร” คือ การใช้ศาสตร์และศิลปะการนำเอาทรัพยากรการบริหาร (Administrative Resource) มาประกอบกันตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่าการบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ^{๕๒} คือ

- ๑) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- ๒) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
- ๓) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน

^{๔๘} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

^{๔๙} บุญทัน ดอกไธสง, **การจัดการองค์การ**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๙๗.

^{๕๐} ประทาน คงฤทธิ์ศึกษกร, **สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๖.

^{๕๑} มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอกซเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๕๒} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๔๑.

- ๔) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- ๕) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
- ๖) การบริหารอาศัยความร่วมมือ ร่วมใจของบุคคล ฉะนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือใจ (Collective Mind) เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังรวมกลุ่ม (Group Effort) ในอันที่จะทำให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์
- ๗) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- ๘) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
- ๙) การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

สมยศ นาวิการ ให้ความหมายว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การ และสั่งการควบคุมกำกับตลอดจนพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้^{๕๓}

ลักษณะที่สำคัญของการบริหาร การบริหารมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการ ดังนี้

- ๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง มิใช่บุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าจะกล่าวถึงบุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารนั้นก็เรียกว่าผู้บริหาร
- ๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมายทั้งนี้หมายความว่า ในการบริหารงานนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดหมายไว้ก่อน ไม่ว่าจะกำหนดไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตามส่วนการบริหารนั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้สำเร็จตามจุดหมาย
- ๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายใน และภายนอกองค์กรดังเช่น ถ้าผู้บริหารต้องการจะปรับปรุงวิธีปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ก็อาจได้โดยการจัดหาเครื่องจักร เครื่องมืออันทันสมัยมาใช้ จัดการฝึกอบรมคนงานให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อองค์กรและผู้ปฏิบัติงานด้วย ตัวอย่างผลกระทบต่อนสังคมภายนอกเป็นต้นว่า ถ้าองค์กรนั้น ๆ มีนโยบายที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น ส่งเสริมการศึกษาในชุมชนโดยให้ทุนการศึกษาหรือ บริจาคเงินก่อสร้างโรงเรียนก็นับว่าองค์กรนั้นมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมภายนอกองค์กรหรือองค์กรบางแห่งอาจไม่นำพาต่อความเดือดร้อนรำคาญ ซึ่งองค์กรของตนก่อขึ้น เช่น สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นผลของการบริหารอันมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคนธุรกิจก่อตั้งขึ้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยกลุ่มคน มิใช่เป็นความสามารถของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพียงบุคคลเดียวเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะเราคนเราย่อมมีขอบเขตความสามารถจำกัด ทั้งด้านกำลังกาย กำลังสมองและเวลา จึงจำต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลมาช่วยกัน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเจ้าของธุรกิจ ทั้งนี้เนื่องจากบรรดาเจ้าของ เช่น ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีเวลาหรือ

^{๕๓} สมยศ นาวิการ, **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔),

ความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารจึงต้องจัดหาผู้อื่นที่มีความสามารถในการบริหารให้มาบริหารในองค์กร

๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญและการฝึกฝนอบรมทางด้านบริหารมาโดยเฉพาะ จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการบริหารเป็นวิชาชีพอย่างหนึ่ง ผู้บริหารโดยเฉพาะผู้บริหารสูงสุดไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางเทคนิคในการปฏิบัติโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความชำนาญในการบริหารอันอันได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ ฯลฯ

๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า การบริหารดำเนินไปอย่างไร ได้ผลดีหรือไม่เพียงใดนั้น ก็คือผลงาน เพราะว่าผลงานจะเป็นเครื่องวัดความสามารถทางการบริหาร

๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเองโดยทั่วไปแล้ว (ยกเว้นองค์กรขนาดเล็ก) คณะผู้บริหารมักจะเป็นกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสามารถทางการบริหารทำหน้าที่ในนามของเจ้าของธุรกิจ

สัมพันธ ภูไพบูลย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการใช้บุคคลอื่นร่วมกับปัจจัยในการจัดการ เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้ตามวัตถุประสงค์ และสนองตอบความคาดหวัง และจัดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน^{๕๔}

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารไว้ ๒ นัย คือ ๑) คำว่า บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า ปริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺหํ ปริหริตํ สมตฺโถ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการ อ้อมหนี หลีกหนี หลบหนี ซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ๒) คำว่า บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษ ว่า Administer และ Administration แปลความหมายคือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง ส่งเสริม และบำรุง^{๕๕}

เสนาะ ดิเยาว์ ให้ความหมายของการบริหารไว้ว่า การบริหาร คือการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ความหมายนี้เป็นการระบุว่าผู้บริหารไม่ได้ลงมือทำงานด้วยตัวเองแต่ทำงานโดยการสั่งให้คนอื่นทำ และการบริหารคือกิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามความหมายนี้ การบริหารได้แก่ กิจกรรมในการวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรวัตถุให้บรรลุเป้าหมายขององค์การด้วยดี^{๕๖}

^{๕๔}สัมพันธ ภูไพบูลย์, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พิชัยอักษร, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๕๕}สิริภพ เหล่าลาภะ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๕๖}เสนาะ ดิเยาว์ ศ., **หลักการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

เฮลริเอกรัน (Hellriegel) กล่าวว่า “Management” หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น^{๕๗}

แชปแมน (Chapman) กล่าวว่า หมายถึง การขับเคลื่อนงานภายในองค์กรให้เดินไปข้างหน้าโดยอาศัยผู้อื่นด้วยการเป็นผู้นำ (Leadership), การแนะแนว (Guiding), และการกระตุ้น (Motivative), ความเพียรของผู้อื่นเพื่อสู่เป้าหมายขององค์กร และยังรวมไปถึงการให้กำลังใจ (Inspiring), การสื่อสาร (communicating), การวางแผน (Planning), และการจัดการ (Management)^{๕๘}

โยเดอร์ (Yoder) กล่าวว่า หมายถึง การนำไปสู่กระบวนการของการทำกิจการที่มีการวางแผน (Planning) การอำนวยการ (Directing) และความร่วมมือ (Coordinating) โดยเฉพาะกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ^{๕๙}

ไซมอน (Herbert A. Simon) อ้างถึงในเดมคักดิ์ ทองอินทร์ กล่าวว่า การบริหารหมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ โดยที่ผู้บริหารมักไม่ได้เป็นผู้ปฏิบัติ แต่ผู้บริหารเป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทำงานจนสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก^{๖๐}

เอกชัย กี่สุพันธ์ กล่าวไว้ว่า การบริหาร คือกิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๖๑}

(ก๊ิด) Good ได้ให้ความหมายว่า การบริหารเป็นการวินิจฉัยสั่งงาน การควบคุมและการจัดการในเรื่องเกี่ยวกับงานหรือกิจกรรมของโรงเรียนรวมทั้งการบริหารธุรกิจของโรงเรียน โดยมุ่งให้บรรลุผลตามจุดหมายปลายทางของการศึกษาที่ได้วางไว้ ภาระหน้าที่ดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับครู นักเรียนและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียน โปรแกรมการศึกษาและโครงการด้านกิจกรรมต่าง ๆ หลักสูตร วิธีสอน วัสดุอุปกรณ์การสอนและการแนะแนว^{๖๒}

สรุปได้ว่า คำว่า การบริหาร มีความหมายได้หลายนัย ขึ้นอยู่กับว่า จะพิจารณาการบริหารจากแง่มุมใด ส่วนใหญ่จะพิจารณาว่า การบริหารเป็นกิจกรรมหรือมีฉะนั้นก็เป็นกระบวนการ อย่างไร

^{๕๗} Don Hellriegel, **Management** (third edition, Addison - Wesley Publishing Company. Inc., 1982), p.6.

^{๕๘} E.N. Chapman, **Supervisor Survival Kit**, (second edition, California : Science Research Associates Inc., 1995), p.3.

^{๕๙} Dale Yoder, **Personnel Principles and Policies**, (fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956), p.7.

^{๖๐} เดมคักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร, **ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารธุรกิจ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๓.

^{๖๑} เอกชัย กี่สุพันธ์, **หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๒.

^{๖๒} ขวลิศ พุทวงค์, **การบริหารโครงการสุขภาพในสถานศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้งเฮ้าส์, ๒๕๒๘), หน้า ๗.

ก็ตามการบริหารจะอาศัยแต่ศาสตร์เพียงอย่างเดียวไม่ได้ แต่ต้องอาศัยศิลป์ควบคู่ไปด้วย คือต้องสามารถประยุกต์ความรู้ต่างๆ ทางการบริหารให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง และก่อให้เกิดความคุ้มค่าในทุกๆ ด้าน

๒.๒.๒ ความสำคัญของการบริหาร

การบริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นและน่าศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพิจารณาในฐานที่เราเป็นสมาชิกของสังคมแท้จริงแล้วบทบาทและความสำคัญของการบริหารนั้นมีควบคู่มากับการยอมรับและการดำรงชีพของมนุษย์ทีเดียว เพราะเมื่อมนุษย์รวมกันอยู่เป็นหมู่เป็นกลุ่มมีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะความรู้ความสามารถมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในระหว่างพวกและเผ่าเดียวกัน โดยมีจารีตประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำกับความประพฤติของกลุ่มชนเหล่านั้น เมื่อกลุ่มสังคมขยายตัวเติบโตขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น มนุษย์ก็เริ่มสร้างและวางระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ขึ้น โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และความเชื่อถือ ทั้งนี้ก็โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดความสำเร็จเรียบร้อยขึ้นในองค์การและเกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมนั้น อาจสรุปถึงความเจริญเติบโตและความสำคัญของการบริหารได้ดังนี้ คือ

๑.การบริหารนั้นได้เจริญเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีพของมนุษย์และเป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

๒.จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้องค์การต่างๆ ต้องขยายงานด้านบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๓.การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าทางวิทยาการ (Technology) ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

๔.การบริหารเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันที่จะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

๕.การบริหารจะช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งในด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต

๖.การบริหารมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในสังคมฉะนั้น ความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมือง (Political socio-cultural factor environment) อยู่เป็นอันมาก

๗.การบริหารมีลักษณะต้องใช้การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือ ซึ่งนักบริหารจำต้องคำนึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆ และการวินิจฉัยสั่งการนี้เองที่เป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและความเติบโตของการบริหาร

๘.ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในสำนักงานหรือในครอบครัวย่อมมีส่วนเกี่ยวพันกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีพอย่างฉลาด

๙.การบริหารกับการเมืองเป็นสิ่งคู่กัน ไม่อาจแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด ดังที่กล่าวกันว่า “การเมืองกับการบริหารนั้นเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน (Politics and

administration are the two sides of a single coin)” ฉะนั้นการศึกษาวิชาบริหาร จึงต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย^{๖๓}

๒.๒.๓ กระบวนการบริหาร

กระบวนการบริหาร (Process of Administration) หรือการประกอบการในทางบริหารนี้ ได้มีผู้ให้ความเห็นถึงลำดับขั้นที่สำคัญของกระบวนการบริหารไว้แตกต่างกัน บางท่านเห็นว่าน่าจะต้องประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) เป็นต้น จากแนวความคิดที่จะหาวิธีการที่ดีที่สุดในการบริหารงานนี้เอง ศาสตราจารย์ Luther Gulick และศาสตราจารย์ Lyndall Urwick ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ใน “Papers on the Science of Administration” ในปี ๑๙๓๗ ว่า กระบวนการบริหารย่อมประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ หรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า “POSDCoRB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

๑. P = Planning หมายถึง การวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่วางขึ้นไว้มีความสอดคล้องต้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้ในทางวิทยาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคต แล้วกำหนดวิธีการโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์ อีกนัยหนึ่ง การวางแผนเป็นการวางแผนโครงการว่ามีหลักการและวัตถุประสงค์อะไรบ้าง การดำเนินโครงการจะทำเมื่อไร ควรมีใครเข้าร่วมโครงการ จะได้วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเท่าไร จากที่ใด ระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ และผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เช่นจะวางแผนโครงการการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ก็ควรกำหนดแผนการว่าจะเน้นทางด้านใดก่อน โครงการอื่นที่ตามมาหลังจากนั้นจะใช้เวลาและทรัพยากรอะไรบ้างหรือถ้าจะวางแผนการจัดบริการด้านสุขภาพของสถาบันก็ควรกำหนดช่วงเวลาว่าเดือนไหนจะทำอะไรจึงจะเหมาะสมกับระยะเวลาหรือฤดูกาล ควรทำกิจกรรมประเภทใดก่อน หรือหลัง เป็นต้น

๒. O = Organizing หมายถึงการจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณารวมไปกับการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ ด้วยเรื่องการจัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (Division of work) เป็น กรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณ นอกจากนี้การจัดการเป็นวิธีการรวบรวมทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่เข้าด้วยกันเพื่อปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบริหาร การจัดรวบรวมบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยดำเนินงานและสนับสนุนงานให้ได้มากที่สุดก่อนที่จะลงมือทำงาน^{๖๔} คุณภาพของงาน หรือจัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) ก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) และหรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน เช่น หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff)

^{๖๓} สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : ไทยพัฒนการพิมพ์ธนบุรี, ๒๕๑๘), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

หรือบ้างก็แยกเรียกเป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยแนะนำหรือที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงานอนุกร (Auxiliary) เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการศึกษาเรื่องการจัดองค์การนี้ยังได้ศึกษาถึงการแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้อง ตลอดจนการปรับปรุงองค์การบริหาร (Administrative reorganization) ได้ดีขึ้นด้วย

๓. S = staffing หมายถึงการจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึงการจัดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานให้เหมาะสม (Competent man for competent job) กับรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงสัมพันธ์ภาพในการทำงานของคนงานและพนักงานด้วย

เรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างกว้างๆ ว่า “การบริหารงานบุคคลนั้นเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการวางนโยบายการวางแผน โครงการ ระเบียบและวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในองค์การใดองค์การหนึ่งเพื่อให้ได้มาและได้ใช้ประโยชน์ตลอดจนการบำรุงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรด้านมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพและมีปริมาณเพียงพอ เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย” กระบวนการที่ว่านี้จึงรวมหน้าที่ต่างๆ ทั้งหมดนับแต่การสรรหา และรับคนเข้าทำงาน จนกระทั่งออกจากงานไป เมื่อเราจะกำหนดกรอบให้กว้างขึ้น การจัดคนเข้าทำงานเป็นการรวบรวมผู้ปฏิบัติงาน ผู้เชี่ยวชาญ และผู้สนับสนุน ให้มาร่วมเป็นคณะทำงาน เช่น การรวบรวมคณะทำงานในโครงการสุขภาพ ก็จะรวบรวมคณะกรรมการบริหารงาน คณะกรรมการทำงาน และคณะที่ปรึกษาหรือสนับสนุนงานด้านสุขภาพมาดำเนินการ โดยค้นหาและรวบรวมผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยทำงานในโครงการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

๔. D = Directing หมายถึงการศึกษาวิธีอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงานและนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษย์สัมพันธ์ (Human relation) และการจูงใจ (Motivation) เป็นต้น

การอำนวยการให้ที่นี้รวมถึงการวินิจฉัยสั่งการ (Decision-making) ซึ่งเป็นหลักอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการบริหารงานและขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานมาก เหตุกว่า การที่จะอำนวยการให้ภารกิจดำเนินไปด้วยดีได้ จำต้องมีการตัดสินใจที่ดี การวินิจฉัยสั่งการในด้านการบริหารยุคปัจจุบันได้นำเอาเทคนิค และวิทยาการสมัยใหม่มาช่วยด้วยเป็นอันมาก อันเป็นผลทำให้การวินิจฉัยสั่งการได้ถูกต้องแม่นยำ และรวดเร็วยิ่งขึ้น อีกอย่างหนึ่ง การสั่งงาน การวินิจฉัย ตลอดจนการควบคุมงาน เพื่อให้งานนั้นดำเนินการไปตามแผนและวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ตั้งแต่ต้น ผู้บริหารจะต้องควบคุมแนะนำและติดตามการปฏิบัติงานของโครงการอยู่ตลอดเวลา

๕. CO = Coordinating หมายถึงความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการทำงานและการปฏิบัติงานราชการ การร่วมมือประสานงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการบริหารราชการ เพราะเป็นกิจกรรมประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการปฏิบัติราชการและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาที่

จะต้องจัด ให้มีขึ้นในหน่วยงานของคน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

เมื่อกล่าวถึงการประสานงานแล้ว อีกเรื่องหนึ่งที่ควรได้กล่าวถึงเพราะมีความสำคัญ และเป็นสิ่งคู่กันประดุจคนกับเงา สิ่งนั้นคือ การติดต่อสื่อสาร (Communication) เพราะการติดต่อสื่อสารที่ดีจะช่วยให้เกิดการประสานงานที่ดีและทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การประสานงานของคนและหน่วยงานต่าง ๆ ของแต่ละฝ่ายแต่ละแผนกให้มีการร่วมมือร่วมใจกัน ทำงานให้สอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การประสานงานกันระหว่างหมวดวิชาการประสานงานกับสายวิทยาศาสตร์เพื่อให้การเรียนการสอนสอดคล้องกัน ฝ่ายจัดดำเนินการด้านจัดสิ่งแวดล้อมก็ประสานงานกับอาคารสถานที่ เป็นต้น

๖. R = Reporting หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติ ตลอดรวมถึงการประชาสัมพันธ์ (Public relations) ที่ต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริงการรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) อยู่มาก การรายงานโดยทั่วไปหมายถึงวิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลแก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาและหรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของรายงานนั้นอยู่ที่จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริง เพราะถือว่าการรายงานผลของงานต่อองค์การหรือต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จะเป็นด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ตาม เพื่อแสดงผลดี ผลเสียที่ได้รับ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติ เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไข เช่น ครูใหญ่ ก็อาจจะรายงานผลของโครงการสุขภาพต่อคณะกรรมการสุขภาพประจำสถาบันคณะกรรมการสุขภาพประจำสถาบัน ก็อาจจะรายงานผลของโครงการต่อไปยังคณะกรรมการสุขภาพประจำจังหวัด

๗. B = Budgeting หมายถึงการงบประมาณโดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณเป็นแผนงาน เป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณโดยทั่วไปมักดำเนินหมุนเวียนคล้ายคลึงกันอย่างที่เรียกว่า “วงจรงบประมาณ” (Budget cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ก.การเตรียมงบประมาณและการเสนอขออนุมัติ (Executive Preparation and Submission)

ข.การพิจารณาให้ความเห็นของฝ่ายนิติบัญญัติ (Legislative authority)

ค.การดำเนินการ (Execution)

ง.การตรวจสอบ (Audit)

ในปัจจุบันจะเห็นว่าระบบการงบประมาณมีทั้งในงบและนอกงบและงบประมาณหรือเงินที่จะใช้ในโครงการ การกำหนดค่าใช้จ่ายที่จะใช้และคาดว่าจะหาแหล่งหรือหางบประมาณมาจากไหนให้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย การแจกแจงค่าใช้จ่ายของฝ่ายต่างๆ จะใช้จ่ายด้านใดเป็นจำนวนเท่าใด^{๖๕}

^{๖๕} ขวลิท พุททวงศ์, การบริหารในวงการสุขภาพในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินตริงเฮาส์, ๒๕๒๘), หน้า ๘-๑๑.

นอกจากลำดับขั้นตอน กระบวนการบริหารตามแนว POSDCoRB Model ที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีผู้เสนอว่ากระบวนการบริหารนั้นน่าจะเพิ่ม นโยบาย (Policy) และอำนาจหน้าที่ (Authority) เข้าไปด้วยโดยเรียกย่อๆ ว่า PAPOSDCoRB ซึ่งในกรณีนี้อาจพิจารณาได้ว่า แผนงาน (Planning) ตามแนวเสนอของศาสตราจารย์ Luther Gulick และศาสตราจารย์ Lyndall Urwick นั้นน่าจะได้รวมนโยบาย (Policy) เข้าไว้ด้วยแล้ว ส่วนอำนาจหน้าที่นั้นก็น่าจะรวมไว้ในเรื่องการจัดการองค์การ เพราะการบรรจุแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ให้มีตำแหน่งหน้าที่ใดๆ ย่อมจะต้องมีอำนาจหน้าที่อยู่ด้วยแล้ว แต่ถ้าจะแยกพิจารณาอำนาจหน้าที่ในลักษณะของทรัพยากรการบริหาร ก็จะเห็นเด่นชัดว่าอำนาจหน้าที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการบริหารเป็นอันมาก

สรุปว่า ความสำคัญของการบริหาร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นต่อการบริหาร ส่วนกระบวนการบริหารมีความสำคัญ จึงต้องหาวิธีการที่ดีที่สุดในการบริหารงาน

๒.๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

จากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารสามารถนำเสนอทฤษฎีการบริหารได้ดังต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีของ กุลิก และเออร์วิก (Gulick L. and Urwick J.) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารนั้นต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCoRB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้

๑) การวางแผน (P=Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร

๒) การจัดการองค์การ (O=Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงาน กำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน

๓) การจัดหาบุคคล (S=Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล อันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากงาน

๔) การอำนวยการ (D=Directing) หมายถึง การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๕) การประสานงาน (Co=Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่างๆ ของหน่วยงาน ให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๖) การรายงาน (R=Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงาน ให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด

๗) การงบประมาณ (B=Budgeting) หมายถึง การงบประมาณ การจัดทำงานงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน^{๖๖}

๒) ทฤษฎีของ เฮนรี เฟย์โล์ (Henri Fayol) ได้เสนอทฤษฎีการบริหารโดย มีความเชื่อว่าเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร (Management Functions) ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการคือ

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจและกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงานหรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของและตัวคนอยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จ

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึง หน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง ภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง ภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว^{๖๗}

๓) ทฤษฎีของ เฟรดเดอริก ดับเบิลยู เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) บิดาแห่งการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ได้พัฒนาการบริหารที่มีหลักเกณฑ์ซึ่งมีพื้นฐานอยู่ในหลักการ (Principles) ที่สำคัญ ๔ ประการคือ

๑) ต้องมีการคิดค้นและกำหนดวิธีการที่ดีที่สุด (One Best Way) สำหรับงานแต่ละอย่างต้องมีการกำหนดวิธีการทำงานที่ดีที่สุดช่วยให้สามารถทำงานเสร็จลุล่วงไปด้วยดีตามวัตถุประสงค์ มาตรฐานของงานจะต้องมีการจัดวางเอาไว้โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้พิสูจน์มาแล้วว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริง และในเวลาเดียวกันการจ่ายผลตอบแทนแบบจูงใจต่างๆ ก็จ่ายให้ตามผลผลิตทั้งหมด

^{๖๖}Gulick L. and Urwick J., *Papers on the Science of Administration*, (New York : Institute of Public Administration, 1973), pp. 18-19.

^{๖๗}Price, Alan, *Human Resource Management*, In a Business Context, 2 edition (London: Thomson Learning, 2004), p. 110.

๒) ต้องมีการคัดเลือกและพัฒนาคนงานโดยตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรู้จักงานให้เหมาะสมสอดคล้องกับคนงาน นอกจากนี้ต้องมีการอบรมคนงานให้รู้จักวิธีการทำงานที่ถูกวิธีด้วย และในการคัดเลือกคนงานจะต้องมีการพิจารณาเป็นพิเศษที่จะให้ได้คนที่มีคุณสมบัติที่ดีที่สุดตรงตามงานที่จะให้ทำ

๓) ด้วยวิธีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ควบคู่กับการพิจารณาคนงานนั้น คนงานจะไม่คัดค้านต่อวิธีการใหม่ที่ได้กำหนดขึ้น เพราะโดยหลักเหตุผลคนงานทุกคนจะเห็นจริงถึงโอกาสที่จะได้รับรายได้สูงขึ้นจากการทำงานถูกวิธีจะช่วยให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

๔) การประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้บริหารและคนงาน ฝ่ายบริหารควรจะได้ประสานอย่างใกล้ชิดเป็นประจำกับคนงานที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน แต่ต้องไม่ใช่โดยการลงมือปฏิบัติงานที่ควรจะเป็นของคนงานเท่านั้น^{๖๘}

๔) ทฤษฎีของ วิลเลียม อูชิ (William Ouchi) ได้กล่าวทฤษฎีของการบริหาร คือ ทฤษฎี Z โดยหลังจากการศึกษาการบริหารของธุรกิจญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และได้ทำการประสมประสานกัน โดยมีแนวคิดด้านการบริหาร ดังนี้

- ๑) การจ้างงานระยะยาว
- ๒) การตัดสินใจเป็นเอกฉันท์
- ๓) ความรับผิดชอบเฉพาะบุคคล
- ๔) การประเมินผลและการเลื่อนตำแหน่งแบบค่อยเป็นค่อยไป
- ๕) การควบคุมในตัวเองไม่เป็นทางการโดยมีการวัดผลอย่างชัดเจนและเป็นทางการ
- ๖) เส้นทางอาชีพแบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในระดับปานกลาง
- ๗) มีความเกี่ยวข้องในลักษณะครอบครัว^{๖๙}

๕) ทฤษฎีของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ก่อให้เกิดทฤษฎีองค์กรแบบราชการ หรือการบริหารแบบระบบราชการขึ้น ทฤษฎีประกอบด้วยหลัก ๖ ประการ คือ^{๗๐}

- ๑) หลักกฎหมายและเหตุผล
- ๒) หลักสายการบังคับบัญชา
- ๓) หลักระบบคุณธรรม
- ๔) หลักการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีแบบแผน
- ๕) หลักการฝึกอบรมและพัฒนา
- ๖) หลักการไม่ยึดหลักตัวบุคคล

^{๖๘}เฟรดเดอริก ดับเบิลยู เทเลอร์ อังโน ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๔๘.

^{๖๙}William Ouchi, **Organization and Management**, (Eaglewood Cliffs : Prentice Hill, 1971), p. 283.

^{๗๐}Max Weber, **The Theory of Social and Economic Organizations**, Translated by A.M. Handerson and T. Parsons, (New York : Free Press, 1947), pp. 28-30.

๖) ทฤษฎีของ ดิน ปรัชญพฤทธิ ได้เสนอทฤษฎีสำคัญในการบริหารไว้ ๗ ประการ คือ

๑) การวางแผน หมายถึง การกำหนด โครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องลงมือปฏิบัติตามลำดับ วางแนววิธีปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป

๓) การจัดคนเข้าทำงาน หมายถึง การบริหารงานเกี่ยวกับตัวบุคคลของหน่วยงานการบริหารบุคคลดังกล่าว รวมทั้งตั้งแต่การแสวงหาคนทำงานมาบรรจุ การแต่งตั้งการฝึกอบรม และการพัฒนาบุคคล การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดชั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากงาน และการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานให้ดี และมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ต่อไป

๔) การสั่งการ หมายถึง การอำนวยการหรือการวินิจฉัยสั่งการ หลังจากการได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบ รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ

๕) การประสานงาน หมายถึง การประสานงานหรือติดต่อ สัมพันธ์กับหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์การ เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการทำงานที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน สามารถทำงานประสานความกลมกลืนกัน เพื่อวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

๖) การรายงาน หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งบนและล่าง เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสวดกแก่การประสานงานอื่นจะเป็นการสร้างความสำเร็จอันดีร่วมกัน ตลอดจนเป็นการบำรุงขวัญไปในตัว

๗) การงบประมาณ หมายถึง การจัดสรรทรัพยากร หรือการทำงานงบประมาณการเงิน วางแผนหรือโครงการในการจ่ายเงิน การบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม^{๗๑}

๒.๓.แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุขและทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำได้ได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์

^{๗๑}ดิน ปรัชญพฤทธิ, หลักการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๔-๒๖.

ระหว่างสงฆ์กำสัถมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย^{๗๒} เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ย่อมต้องมีความผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหาร โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำนั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะผู้เป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาเวภารบรรพตเขตกรุงราชคฤห์^{๗๓} หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สายและประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย^{๗๔} ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยและอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทยก็ยังมีการใช้หลักภาวะผู้นำควบคู่กับหลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงในยุคปัจจุบันนี้

กฎหมายมหาชน ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การบริการกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ

๑. การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง)
๒. การศาสนศึกษา
๓. การศึกษาสงเคราะห์
๔. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. การสาธารณูปการ
๖. การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคมแต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่^{๗๕}

พุทธทาสภิกขุ ได้พูดถึงการบริหารว่า เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๗๖}

^{๗๒} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย, (กรุงเทพฯ มหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

^{๗๓} สำนั หล่อสำราญ, **ตำนานพระพุทธสาวก**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^{๗๔} พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), **พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒), หน้า ๙.

^{๗๕} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายมหาชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๗๖} พุทธทาสภิกขุ, **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.), หน้า ๙ - ๑๒.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่ายคือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์^{๗๗}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความหมายการปกครองคณะสงฆ์ หรือการบริหารคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อ เพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยังต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๗๘}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีอันเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหารงาน นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^{๗๙}

^{๗๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

^{๗๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘.

^{๗๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๔.

และท่านยังได้กล่าวถึง นักบริหารแบบธรรมาธิปไตยควรยึดหลักธรรมในการบริหารที่เรียกว่า พละ ๔ ประการ คือ^{๘๐}

- ๑) ปัญญาพละ กำลังความรู้หรือความฉลาด
- ๒) วิริยพละ กำลังแห่งความเพียร
- ๓) อนวัชชพละ กำลังการงานที่ไม่มีโทษหรือความสุจริต
- ๔) สังคหพละ กำลังการสงเคราะห์ หรือมนุษยสัมพันธ์

พละหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้^{๘๑}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้สรุปพุทธวิธีการบริหารไว้ว่า พุทธวิธีการบริหารยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารเองต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหาร พุทธวิธีบริหารจึงไม่เป็นทั้งเป็นอัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยผู้บริหารที่เป็นอัตตาธิปไตยก็มักจะคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือความพอใจของตนเองเป็นที่ตั้งโดยยึดคิดว่าถูกต้องคือถูกใจข้าพเจ้า ผู้บริหารประเภทนี้มักลงท้ายด้วยการเป็นเผด็จการ

ส่วนผู้บริหารที่เป็นโลกาธิปไตยก็พยายามเอาใจทุกคนเพื่อให้ตนเองอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้ เขาพยายามทำให้ถูกใจทุกคนซึ่งก็เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ผู้บริหารประเภทนี้ก็มีกหนิปัญหา เมื่อมีปัญหาขัดแย้งเกิดขึ้นภายในองค์กรก็พยายามลอยตัวหนีปัญหาผู้บริหารที่ดีต้องเป็นธรรมาธิปไตย เขาถือคติว่าถูกต้องไม่จำเป็นต้องถูกใจข้าพเจ้าหรือต้องถูกใจทุกคน เขากล้าตัดสินใจลงมือทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมโดยไม่พยายามลอยตัวหนีปัญหา เขาถือคติว่าอำนาจหน้าที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบ เขายอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่านั้นคือประโยชน์สุขส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าเห็นว่าจะได้ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่เพราะสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อย บุคคลควรสละประโยชน์สุขเล็กน้อยเพื่อเห็นแก่ประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่”^{๘๒}

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคฺโล) กล่าวถึงหลักธรรมาธิบาลสรุปได้ว่า การปกครองการบริหารแบบบูรณาการของหัวหน้าฝ่ายบริหารขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรของทางราชการ ในส่วนกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี องค์กรรัฐวิสาหกิจ และองค์กรธุรกิจเอกชนก็ดี องค์กรทางศาสนา และองค์กรสาธารณะอื่นๆก็ดี ที่จะให้บังเกิดผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง เชื่อว่า การบริหารการปกครองที่ดี (Good Governance) นั้น ประมวลรวมย่อลงใน “หลักธรรมาธิบาลตามแนวความคิดปรัชญาเชิงพุทธ” ๔ ประการเหล่านี้ คือ

^{๘๐} อด. นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๓๕๒.

^{๘๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, อ่างแล้ว, หน้า ๔๔-๔๕.

^{๘๒} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘),

๑. หลักความถูกต้อง (accuracy/valid) การบริหารการปกครองที่ดีต้องเป็นไปด้วยความถูกต้องตามกฎหมายบ้านเมือง ๑ ถูกต้องตามหลัก

วิชาการ ๑ ถูกต้องตามความต้องการ และ/หรือได้รับความพึงพอใจของประชาชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ๑ และถูกต้องตามหลักศีลธรรม ๑

๑.๑ ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง รวมความถึงระเบียบ กฎข้อบังคับขององค์กรที่ออกตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย

๑.๒ ถูกต้องตามหลักวิชาการ หมายถึง หลักวิชาการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอันจำเป็นที่เชื่อถือได้ถูกต้องที่ตรงประเด็น และสมบูรณ์พอ ประมวลวางเป็นหลักปฏิบัติ หรือเป็นทฤษฎีขึ้นตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ไว้ดีแล้ว

๑.๓ ถูกต้องตามนโยบาย และสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์กร

๑.๔ ถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจ ของผู้บังคับบัญชา ของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และถูกต้องตามความต้องการ หรือความพึงพอใจ ของประชาชนโดยส่วนรวม

๑.๕ ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ในฐานะที่ประเทศไทย บ้านเมืองพุทธ ประชากรส่วนใหญ่ ๙๕ % เป็นพุทธศาสนิกชน และพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ย่อมบังเกิดผลดี แก่ผู้ปฏิบัติตามในกาลทุกเมื่อ การบริหารงานที่ดี คือ ที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม จึงช่วยให้การบริหารทุกองค์กรได้ผลดีมีประสิทธิภาพสูง

ศีล เป็นข้อห้าม ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับพึงมีศีลอย่างน้อยศีล ๕ เบญจศีล ได้แก่ ไม่เจตนาฆ่าสัตว์ ๑ ไม่เจตนาลักฉ้อ คดโกง หรือคอร์รัปชัน ๑ ไม่เจตนาประพฤติดุคในกาม ๑ ไม่เจตนาโกหกหลอกลวง ๑ และไม่เสพติดเมินเมาให้โทษ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ ธรรมเป็นข้อปฏิบัติ อย่างน้อยเบญจธรรม คือ คุณธรรมของคนดี ๕ ประการ ได้แก่ ความมีเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจกัน ไม่คิดประหัตประหารกัน ๑ การให้ปัน การเสียสละกาย สติปัญญา เวลา และกำลังทรัพย์ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น ๑ มีความสันโดษในคู่ครองของตน มีความสำรวมในโอวาท ๑ มีความซื่อสัตย์ ๑ ความจริงใจ ๑ และมีสติสัมปชัญญะ รู้ผิดชอบ ชั่ว ดี รู้บาปบุญ คุณ โทษ รู้ทางเจริญ ทางเสื่อมแห่งชีวิตที่เป็นจริง ๑ เป็นต้น

๑.๖ ถูกต้องตามหลักธรรม ที่เป็นอุปกะที่สำคัญ คือ การบริหารการปกครอง พระราชอาณาจักรของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ที่ใช้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ตลอดมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันนี้ อันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงคุณประเสริฐของไทยเรา ก็ได้ทรงถือเป็นหลักปฏิบัติพระองค์ตลอดมา คือ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ได้แก่

๑.๖.๑ ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้ โดยมุ่งปกครองหรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวก จัดสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อนประสบทุกข์และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

๑.๖.๒. ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงาม สำรวมกายและวจีทวารประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตตุดี ประพฤติให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลน

๑.๖.๓. ปริจจาคะ คือ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๑.๖.๔. อาชวะ ปฏิบัติการโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทางสัตย์ไรรมารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๑.๖.๕. มัททวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีที่ริยาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี แต่มีชาติยาเกรง

๑.๖.๖. ตปะ พ้นมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผลดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออยู่อย่างง่าย ๆ สามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๑.๖.๗. อักโกธะ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความกระทำการด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจักษ์ใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันสุขุมราบเรียบตามธรรม

๑.๖.๘. อวิหิงสา มือหิงสานำร่มเย็น คือ ไม่หลงระเห็จอำนาจ ไม่บีบคั้นกดขี่ มีความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชากรราษฎรผู้ใดด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๑.๖.๙. ชันติ ชำนาญด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอยถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยถ้อยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมั่นด่ากลั่นใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑.๖.๑๐. อวิโรธนะ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากประศาสนธรรม อันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐและราษฎรเป็นที่ตั้งอันใดประชากรราษฎรปรารถนาโดยชอบธรรม ก็ไม่ขัดขืน การใดจะเป็นไปโดยชอบธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชน ก็ไม่ขัดขวาง วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงวันไหว เพราะถ้อยคำดีร้ายลากลักการหรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม ก็ดี นิติธรรม คือระเบียบแบบแผน หลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป^{๘๓}

ตลอดจนหลักธรรมอื่นๆ ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร พละ และพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาพรหมวิหาร เป็นต้น

๒. หลักความเหมาะสม (Appropriate/Proper)

หมายถึง ความรู้บริหารจัดการองค์กร หรือหน่วยงานและปกครองดูแล ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ด้วยความเหมาะสมกับเหตุผล เหมาะสมกับบุคคล กับชุมชน กับกาลเวลา สถานที่และให้เหมาะสมกับสถานการณ์แวดล้อม เมื่อยามจำเป็นที่ให้อภัยยืดหยุ่น (Flexible) หรือประนีประนอม (Compromise) โดยไม่เสียหลักการ ให้การปฏิบัติงานสำเร็จอย่างได้ผลดีที่สุด ให้มีส่วนเสียหายน้อยที่สุด หรือให้ไม่เสียหายเลย ความแข็งแกร่ง หรือแข็งแกร่งด้วยมานะ ทิฐิ ชนิด “ยอมหักไม่ยอม

^{๘๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา , ๒๕๔๑), หน้า ๒๗-๒๘.

งอ” มิใช่อุบายที่ดี ที่จะให้ประสบผลสำเร็จได้ตลอดไป ทั้งนี้ พึงอาศัยหลักปฐิธรรม ๗ ประการ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว คือ

ธมมญญตา	รู้จักหลักวิชา หรือรู้จักเหตุ ๑
อตถญญตา	รู้จักความหมาย หรือรู้จักผล ๑
อตตญญตา	รู้จักตน ๑
มตตญญตา	รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์ ๑
กาลญญตา	รู้จักกาลเวลาอันควรที่จะปฏิบัติหรือดำเนินการให้ได้ผลดี ๑
ปรีสญญตา	รู้จักชุมชน ๑
ปุคคลญญตา	รู้จักบุคคล ๑ เป็นต้น

เป็นหลักในการวางตัวในวงงาน ในวงสังคมทุกระดับ และในการปกครองบังคับบัญชา ผู้ผู้ได้บังคับบัญชาได้อย่างเหมาะสม

๓. หลักความบริสุทธิ์โปร่งใส (Purity/Transparency)

หมายถึง การบริหารการปกครอง การตัดสินใจหรือการวินิจฉัยสั่งการใดๆ ก็เป็นไปได้อย่างความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ มุ่งตรงต่อความสำเร็จอย่างได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูงขององค์กร และมุ่งตรงต่อประโยชน์ และความสันติสุขโดยส่วนรวม ของประชาชนเป็นสำคัญ จึงเป็นการบริหารที่สุจริต มีความโปร่งใส (Transparent) ตรวจสอบได้

๔. หลักความยุติธรรม (Justice)

หมายถึง การบริหารการจัดการกิจกรรม และ/หรือโครงการต่างๆ ขององค์กร อย่างมีประสิทธิภาพ (High Efficiency) กล่าวคือ ให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิผล (Effectiveness) และให้ได้รับความพึงพอใจ (Satisfaction) โดยธรรมจากชนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างสูง ต่อค่าลงทุน (Investment Costs) ได้แก่ กำลังงบประมาณ กำลังบุคลากรและทรัพยากร และระยะเวลาที่ใช้ในการบริหารจัดการที่ต่ำ คือ อย่างประหยัด และคุ้มค่า และหมายถึงการปกครองบังคับบัญชา ดูแลปฏิบัติต่อผู้ผู้ได้บังคับบัญชา ด้วยความเป็นธรรม คือ

ไม่อคติ ด้วยความรัก (อนาคติ) หรือ เห็นแก่ตัว เห็นแก่พวกพ้อง หมู่เหล่า ๑

ไม่อคติ ด้วยความโกรธ หรือเกลียดชัง (โทสาคติ) ๑

ไม่อคติ ด้วยความเกรงกลัว (ภยาคติ) ๑

ไม่อคติ ด้วยความหลง (โมหาคติ) เพราะหุเบา หรือไม่รู้ข้อมูล ที่ถูกต้อง เป็นจริงที่เชื่อถือได้ ที่ตรงประเด็น และที่สมบูรณ์ดีพอ อีก ๑

หลักธรรมาภิบาล ๔ ประการ นี้ ย่อมเป็นหลักสำคัญ สำหรับผู้ปกครอง ผู้บริหารทุกระดับสามารถใช้เป็นแนวทางในการปกครองบังคับบัญชาดูแล ผู้ผู้ได้บังคับบัญชา และใช้ในการบริหารจัดการ โครงการต่างๆ ขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ และให้บรรลุผลดี ที่ประสิทธิภาพสูง ได้อย่างเหมาะสม^{๘๔}

^{๘๔} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**, (กรุงเทพมหานคร : ชัยมงคลพรินตัง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๔-๑๑๕.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาบำรุงหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ(Management) กิจกรรมต่างๆของหมู่คณะ หรือองค์การต่างๆได้สำเร็จลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์การนั้นๆด้วยมีประสิทธิภาพ(Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอน อบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย ตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม^{๔๕}

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น และนักบริหารมีหน้าที่วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคล อำนาจการ และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานให้เป็นไปในทางเดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายของการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆที่ใช้กันทั่วไปพอสรุปได้ ๓ ลักษณะ แต่ที่ดีที่สุดคือ แบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดเอาความสำเร็จเป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ไม่เอาความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้อง และยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสแสดงความสามารถ จะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงาน วิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ^{๔๖}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรมหรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลีและการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน

๓. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือเป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชน ด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ ฯลฯ

^{๔๕} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), **การบริหารวัด**, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.และหน้า ๑๓๐.

^{๔๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒ - ๓.

๕. ด้านการสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกันมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและبارมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖. ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๘๗}

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นเรื่องของบุคคลทุกฝ่ายในวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด ตลอดจนถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในวัด ก็ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย และให้สอดคล้องกับกฎหมายมหาเถรสมาคมที่บัญญัติขึ้นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสาธารณสงเคราะห์

บทบาทของพระสังฆาธิการ

การปกครองคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสนองงานองค์กรปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ ดังนั้น เพื่อให้กิจการคณะสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม มหาเถรสมาคม ในฐานะองค์กรปกครองสงฆ์สูงสุด จึงได้ออกกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ว่า อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ เพื่อที่พระสังฆาธิการจักได้มีบทบาทในด้านต่างๆ ไว้ ดังนี้

เจ้าคณะอำเภอ^{๘๘}

ข้อ ๑๙ เจ้าคณะอำเภอ หมายถึงเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนอกกรุงเทพมหานคร

รองเจ้าคณะอำเภอ หมายถึงรองเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานครและรองเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนอกกรุงเทพมหานคร

^{๘๗} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน*, ม.ป.ป., (อัครา).

^{๘๘} พระวิสุทธิกัฏฐา (ประสิทธิ์ พรหมศรี), *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐๓.

ในกรณีที่มีข้อความกล่าวถึงเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายธรรมนูญ กฏมหาเถรสมาคมอื่น ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้หมายถึงเจ้าคณะเขตและรองเจ้าคณะเขต

ข้อ ๒๐ เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

๑.ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒.ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓.ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะตำบล

๔.แก้ไขข้อขัดข้องเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

๕.ควบคุม บังคับบัญชา เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และตรวจตราชี้แจง แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

เจ้าคณะตำบล

ข้อ ๒๔ เจ้าคณะตำบล หมายถึงเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอกราชอาณาจักรกรุงเทพมหานคร

รองเจ้าคณะตำบล หมายถึงรองเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครและรองเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอกราชอาณาจักรกรุงเทพมหานคร

ในกรณีที่มีข้อความกล่าวถึง เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายธรรมนูญ กฏมหาเถรสมาคมอื่น ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้หมายถึงเจ้าคณะแขวงและรองเจ้าคณะแขวง

ข้อ ๒๕ เจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

๑.ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

๒ ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓.ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาส

๔.แก้ไขข้อขัดข้องเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

๕.ควบคุม บังคับบัญชา เจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และตรวจตราชี้แจง แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย^{๘๙}

นอกจากกฎหมายเถรสมาคมแล้ว พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ยังได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองวัดไว้ในมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ดังนี้

เจ้าอาวาส

มาตรา ๓๑ เจ้าอาวาส มีหน้าที่ ดังนี้

- ๑.บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- ๒.ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม
- ๓.เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัย แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๔.ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

- ๑.ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- ๒.สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- ๓.สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่ง เจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม^{๙๐}

บทบาทของพระสังฆาธิการ

มาตรา ๔๕ การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในการปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ.๒๕๓๕) ข้อ ๕ ได้กล่าวถึงกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ ๖ ด้าน ดังนี้

- ๑.ด้านการปกครอง
- ๒.ด้านการศาสนศึกษา
- ๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๔.ด้านการเผยแผ่
- ๕.ด้านการสาธารณูปการ
- ๖.ด้านการสาธารณสงเคราะห์^{๙๑}

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๔.

^{๙๐} อ้างแล้ว, หน้า ๘๔.

^{๙๑} อ้างแล้ว, หน้า ๑๙๙.

วิธีดำเนินงานทั้ง ๖ ด้านให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางด้านคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงภารกิจที่สำคัญของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละด้าน ดังนี้^{๙๒}

๑.ด้านศาสนศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะ ซึ่งได้แก่การศึกษาพระปริยัติธรรม หรือการศึกษาธรรมบาลี ซึ่งปัจจุบันได้จำแนกเป็นสองส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม บาลี และการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

๒.ด้านศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการดังนี้ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสมุน

๓.ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการเผยแผ่ศาสนาธรรม ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ คือ เป็นโครงการปฏิบัติสืบเนื่องและเป็นโครงการเฉพาะกิจปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

๔.ด้านสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาค ฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน วัดและ เจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ การให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน เป็นต้น

๕.ด้านสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของวัดในด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ ได้แก่ การดูแลบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่นพระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของ เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทางวัดจะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นบางส่วนเรียกว่าเงินอุดหนุนบูรณะวัด

๖.ด้านการปกครอง งานปกครองของสงฆ์ อาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้ มาตรา ๒๐ คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๒๓ ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๒ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและหมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๙๓}

^{๙๒} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๙๓} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, ม.ป.ป., (เอกสารอัดสำเนา).

สรุปได้ว่า กิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน อันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์และด้านการสาธารณสงเคราะห์ จะเป็นไปโดยเรียบร้อยดังที่ได้ตั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายเถรสมาคมนั้น ต้องอาศัยพระสังฆาธิการในฐานะที่เป็นผู้ปกครองเป็นผู้ขับเคลื่อนภารกิจทั้ง ๖ ด้าน ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่พระศาสนาต่อไป

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

การปกครองของคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลปัจจุบันนี้ ถือว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุข มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นตอน นับตั้งแต่มหาเถรสมาคมจนถึงระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีเจตนารมณ์ในการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองของรัฐบาลที่เห็นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจแท้จริง คือความล่าช้าขาดประสิทธิภาพในการบริหารการปฏิบัติงานกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑

ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงลงมติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในรัฐสภา พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้ ว่า การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มิใช่เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อการถ่วงดุลอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบันและโดยระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราชองค์สกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา^{๙๔} ความวุ่นวายภายในและภายนอกคณะสงฆ์และรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองโดยการนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ มาใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งพอสรุปเนื้อหาสาระได้ดังนี้

๑.ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ นั้นหมายถึงการยกเลิกสังฆสภา คณะสังฆมนตรี คณะวินัยธร อำนาจทั้งหมดมอบให้สมเด็จพระสังฆราชและมหาเถรสมาคมใช้แทน

๒.สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประมุขของคณะสงฆ์ไทยและเป็นประธานมหาเถรสมาคมและมหาเถรสมาคมนั้น ประกอบด้วยสมเด็จพระราชาคณะจำนวน ๘ รูป เป็นโดยตำแหน่ง

โครงสร้างของคณะสงฆ์สองส่วนนี้ เป็นองค์กรบริหารกิจการคณะสงฆ์ทุกด้านแยกเช่นเดียวกับหัวหน้าและรัฐบาลเผด็จการที่รวบอำนาจไว้กับตน^{๙๕}

^{๙๔} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหพิมพ์กรรม จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๕๑.

^{๙๕} สมบูรณ์ สุขสำราญ, พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองและสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๗๐.

ดังนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.(๒๕๐๕) ซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นเวลานานถึง ๓๐ ปี จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมใน พ.ศ.๒๕๓๕ โดยร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากรัฐบาลและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.(๒๕๐๕) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนักเพราะว่าโครงสร้างการบริหารและการปกครองยังอยู่เหมือนเดิม ดังที่ข้อความปรากฏชัดเจนอยู่ในเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.(๒๕๓๕) ว่า “โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.(๒๕๐๕) ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชและการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติแทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุ อำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่น วัด ศาสนสมบัติกลางและการดูแลรักษาทรัพย์สินของวัด ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันจำเป็นต้องต้องพระราชบัญญัตินี้”^{๔๖}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.(๒๕๓๕) มีจุดเด่นในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช คือสมเด็จพระสังฆราชมีองค์เดียวและพระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์และกรรมกรมหาเถรสมาคมมี ๒๑ รูป เหมือนเดิมแต่อำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ คือ

- ๑.ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- ๒.ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- ๓.ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

๔.รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

๕.ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับได้และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

อำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของ สังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔ ในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่ามหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ

- ๑.ด้านการปกครอง
- ๒.ด้านการศาสนศึกษา
- ๓.ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๔.ด้านการสาธารณูปการ
- ๕.ด้านการเผยแผ่

^{๔๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๕๔.

๖.ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์

มหาเถรสมาคม มีอำนาจหน้าที่ทั้งด้านอำนาจนิติบัญญัติซึ่งมีหน้าที่ในการตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับมหาเถรสมาคม วางระเบียบมหาเถรสมาคม ออกคำสั่งมหาเถรสมาคม มีมติมหาเถรสมาคมและออกประกาศมหาเถรสมาคมและด้านอำนาจบริหารของมหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่บริหาร คือจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ จัดแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค จัดตำแหน่งผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคและแต่งตั้งถอดถอนผู้ปกครองคณะสงฆ์และในนามคณะกรรมการมหาเถรสมาคมนั้น จะมีคณะอนุกรรมการที่มหาเถรสมาคม แต่งตั้งอีกหลายคณะคือ

- คณะกรรมการการศึกษาของสงฆ์
- คณะกรรมการอำนวยการพระธรรมทูต
- คณะกรรมการร่างกฎหมาย
- คณะกรรมการจัดตั้งทุนสาธารณสุขสงเคราะห์และศึกษาสงเคราะห์
- คณะกรรมการควบคุมพระภิกษุสามเณรไปยังต่างประเทศ (ศ.ต.ภ)

การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ มีการแบ่งเขตการปกครองตามลำดับชั้นคือ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลและเจ้าอาวาส โดยแบ่งสายการปกครองดังนี้^{๙๗}

๑.เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๑, ๒, ๓, ๑๓, ๑๔ และ ๑๕

๒.เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๔, ๕, ๖ และ ๗

๓.เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๘, ๙, ๑๐, ๑๑ และ ๑๒

๔.เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ มหานิกาย ภาค ๑๖, ๑๗ และ ๑๘

๕.เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุตินิกายทุกภาค

เขตการปกครองคณะสงฆ์แบ่งตามภาค ๑๘ ภาค ประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ ดังนี้

- ภาค ๑ มี ๔ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ
- ภาค ๒ มี ๓ จังหวัด คือ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง และสระบุรี
- ภาค ๓ มี ๔ จังหวัด คือ ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี
- ภาค ๔ มี ๔ จังหวัด คือ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และเพชรบูรณ์
- ภาค ๕ มี ๔ จังหวัด คือ พิษณุโลก สุโขทัย ตาก และอุดรดิตถ์
- ภาค ๖ มี ๕ จังหวัด คือ ลำปาง พะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน
- ภาค ๗ มี ๓ จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน และแม่ฮ่องสอน
- ภาค ๘ มี ๕ จังหวัด คือ อุตรธานี หนองคาย เลย สกลนคร และหนองบัวลำภู
- ภาค ๙ มี ๔ จังหวัด คือ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑.

ภาค ๑๐ มี ๖ จังหวัด คืออุบลราชธานี ยโสธร มุกดาหาร ศรีสะเกษ นครพนม และอำนาจเจริญ

ภาค ๑๑ มี ๔ จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์

ภาค ๑๒ มี ๓ จังหวัด คือ ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก และฉะเชิงเทรา

ภาค ๑๓ มี ๔ จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

ภาค ๑๔ มี ๔ จังหวัด คือ นครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี และสมุทรสาคร

ภาค ๑๕ มี ๔ จังหวัด คือ ราชบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม และประจวบคีรีขันธ์

ภาค ๑๖ มี ๓ จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และชุมพร

ภาค ๑๗ มี ๕ จังหวัด คือ ภูเก็ต ตรัง พังงา กระบี่ และระนอง

ภาค ๑๘ มี ๖ จังหวัด คือ สงขลา พัทลุง สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

กล่าวโดยสรุป การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันยังคงปฏิบัติตามรูปแบบการปกครองของพระพุทธองค์โดยยึดถือพระธรรมวินัยเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้คณะสงฆ์ต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับความจริงของบ้านเมือง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับฝ่ายบ้านเมืองแต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับพระธรรมวินัย เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อธำรงไว้ซึ่งพระศาสนาสืบไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ สามารถแยกประเด็นในการนำเสนอคือ

๒.๔.๑ ความหมายของการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาค้นคว้าเอกสารในความหมายของการศึกษาสงเคราะห์ได้มีผู้ให้ทัศนะความหมายดังต่อไปนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ การศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน^{๙๙} ซึ่งการศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน ๔ ลักษณะ คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนชาย – หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

^{๙๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), **คู่มือพระสงฆ์พิจารณาว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๑.

๓. ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์

๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน^{๙๙}

การจัดการศึกษาและการจัดอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสได้พัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้ เพราะการสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา
๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
๔. ช่วยเฉพาะบุคคลกำลังศึกษา^{๑๐๐}

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาด้วยการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ชั้น ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษาเป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์ให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๑๐๑}

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

^{๙๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘-๔๙.

^{๑๐๐}พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสงฆ์ในการจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๑๐๑}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, หน้า ๕๐-๕๑.

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสุนน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน^{๑๐๒}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่นอกเหนือจากการศึกษาภาคปริยัติธรรม และแนะนำการจัดการในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัดหรือสถานที่ศึกษาต่างๆ การตั้งศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ การตั้งเด็กและเยาวชนมาศึกษาธรรม การเปิดสอนธรรมศึกษาให้แก่เด็กและนักเรียนนั้นจัดพระสงฆ์ให้เข้าอบรมในสถานที่ศึกษา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเปิดให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาในช่วงฤดูร้อน และการมอบทุนการศึกษาสงเคราะห์การตั้งทุนนิธิเพื่อการศึกษาเหล่านั้น จัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์^{๑๐๓}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทาง

^{๑๐๒} ใบบูลย์ เสียงก้อง, **หลักการบริหารงานในวัด**, ใน**อบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปทุมธานี : บริษัทสื่อตะวันออก จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๓.

^{๑๐๓} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **“คำกล่าวปาฐกถาบรรยาย”**, ในการประชุมพระสังฆาธิการระดับอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๒ ณ วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ๒๕๔๖ (อัสสัมชัญ).

พระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น^{๑๐๔}

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจจวาทิ) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล การช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษา หรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนาศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชน ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร^{๑๐๕}

มานพ พลไพรินทร์ ได้กล่าวว่า ความหมายและความมุ่งหมายของการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติและสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศพระสงฆ์วัดและคณะสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยมาแต่อดีตเมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป หน้าที่และความรับผิดชอบของพระสงฆ์วัดและคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาของสังคมได้ลดน้อยลงจนเหลือแต่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนเช่นในปัจจุบัน^{๑๐๖}

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษายังไม่มีครูฝ่ายฆราวาสเพียงพอก็ได้อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียนพระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียนก็ช่วยชักชวนชักนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัดเพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียนรัฐก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอนนับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ตั้งแต่แรกๆ ที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาเองในสมัยรัชการที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์^{๑๐๗}

ยังมีการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์และวัดจัดให้แก่สังคมและรัฐอีกอย่างแต่ที่สำคัญที่สุดคือ การจริยศึกษาสงเคราะห์ หรือการสงเคราะห์ระบบการศึกษาของรัฐทุกระดับและชั้นการศึกษานั้นคือ การสอนศีลธรรม ในการแยกการศึกษาของเด็กนักเรียนกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรออกจากกันอย่างเด็ดขาดโดยให้ครูอาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์เป็นผู้ให้การศึกษาเองทุกด้านทำให้การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนนักศึกษา ไม่ได้ผล แม้ในแผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะกล่าวถึง จริยศึกษาเป็นองค์หนึ่งในการจัดการศึกษาของรัฐและให้ความสำคัญในลำดับต้นแต่การสอนศีลธรรมหรือจริยศึกษาโดยครู-อาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ไม่ค่อยได้ผลเพราะปรากฏว่าความประพฤติของนักเรียนนักศึกษาและ

^{๑๐๔} กรมการศาสนา, **คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๕-๖.

^{๑๐๕} พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจจวาทิ), **พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๐.

^{๑๐๖} มานพ พลไพรินทร์, **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.ชุดิมาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๕.

^{๑๐๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๖-๒๓๗.

คนรุ่นใหม่ในสังคมเสื่อมศีลธรรมลงเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๙ รัฐบาลชุดนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายการศึกษาหลังการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเป็นชุดที่ ๒ ว่า รัฐบาลนี้ถือว่าการศึกษาและการศาสนาเป็นสิ่งอุปการะแก่กันผู้มีความรู้ต้องมีศีลสัตย์อยู่ในตนเองด้วย^{๑๐๘}

สรุปว่า ความหมายของการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม นอกเหนือจากการสงเคราะห์ในวัด หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการสงเคราะห์ ทั้งก่อนวัยเรียน ในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่าง ๆ ตามสมควร

๒.๔.๒ ประวัติความเป็นมา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประชากรของประเทศให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติและสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศ พระสงฆ์วัดและคณะสงฆ์ไทยได้ทำหน้าที่จัดการศึกษาและให้การศึกษาแก่คนไทยมาแต่อดีต เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นสภาพการณ์ต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป หน้าที่และความรับผิดชอบของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาของสังคมได้ลดน้อยลงจนเหลือแต่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือการให้การสงเคราะห์แก่รัฐในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนเช่นในปัจจุบัน

การศึกษาได้จัดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (พ.ศ. ๑๗๘๑-๑๙๒๑) แต่เป็นการศึกษาแบบโบราณซึ่งเจริญรอยสืบต่อมาจนมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยกรุงสุโขทัยรัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม กิจกรรมต่างๆของรัฐและวัดย่อมเป็นการสอนประชาคมไปในตัว วิชาที่เรียนคือ ภาษาบาลี ภาษาไทยและวิชาสามัญขั้นต้น สำนักเรียนมี ๒ แห่ง คือวัดเป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลาน ขุนนางและราษฎรทั่วไป มีพระที่เชี่ยวชาญภาษาบาลีเป็นครูผู้สอนเพราะสมัยนั้นเรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้น ใครรู้พระธรรมวินัยแตกฉานก็นับว่าเป็นปราชญ์ อีกแห่งหนึ่ง คือสำนักราชบัณฑิตซึ่งสอนเฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓-๒๓๑๐) การศึกษาทั่วไปตกอยู่แก่วัด ราษฎรนิยมพาลูกหลานไปฝากพระเพื่อเล่าเรียนหนังสือ พระก็ยินดีรับไว้เพราะท่านต้องมีศิษย์ไว้สำหรับปฏิบัติ ศิษย์ได้รับการอบรมในทางศาสนา ได้เล่าเรียนอ่านเขียนหนังสือไทยและบาลีตามสมควร เพื่อเป็นการเตรียมสำหรับเวลาข้างหน้าเมื่อเติบโตขึ้นจะได้สะดวกในการอุปสมบท การให้ผู้ชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ นั้น เป็นประเพณีที่มีมานานแล้ว^{๑๐๙}

สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๕) เมื่อพระเจ้าตากสินกู้เอกราชได้แล้ว ตลอดเวลา ๑๕ ปี ทรงฝึกฝนต่อการทำสงครามแต่ก็ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่นซ่อมวัดและบำรุงการศึกษาในวัด โดยนิมนต์พระสงฆ์ที่มีความรู้มาเป็นพระราชาคณะและทรงรวบรวมพระไตรปิฎกมาไว้ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๑๑) พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างวัด

^{๑๐๘} อ่างแล้ว, หน้า ๒๓๗

^{๑๐๙} กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๕-๒๕๐๗, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๗), หน้า ๑-๒.

พระศรีรัตนศาสดารามในปี พ.ศ.๒๓๒๗ และต่อมาอีก ๔ ปีโปรดเกล้าให้พระราชอาคันและราชบัณฑิตสังคายนาพระไตรปิฎกจนจบบริบูรณ์แล้วให้เก็บไว้เป็นต้นฉบับหลวง สำหรับอ่านค้นที่หอมนเฑียรธรรม โปรดเกล้าฯ ให้ราชบัณฑิตสอนปริยัติธรรมแก่พระสงฆ์และสามเณร ณ ที่นี้ ทั้งทรงเลือกตั้งพระราชอาคันเพื่อดำเนินการอบรม พระตามวัดพระบาทสมเด็จพะพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อทรงขึ้นครองราชย์สมบัติ การศึกษาสงครามก็เบาบางลงจึงเป็นโอกาสให้พระองค์ได้ทำนุบำรุงพระศาสนา

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฝักใฝ่พระราชหฤทัยในการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมเป็นอย่างยิ่ง โปรดเกล้าให้ชำระและสร้างพระไตรปิฎกขึ้นในการซ่อมวัดพระเชตุพนฯ ก็โปรดเกล้าฯ ให้จารึกข้อความวิชาการต่างๆ เช่นกวีนิพนธ์ก็มีตัวอย่าง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน วิชาแพทย์แผนโบราณก็มีตำราหมอนวดและตำรายาแก้โรคต่างๆ นับเป็นการเผยแผ่วิชาได้อย่างหนึ่ง (ในรัชกาลนี้ได้มีเครื่องพิมพ์หนังสือไทยและโรงพิมพ์แห่งแรกขึ้น คนไทยเริ่มเรียนภาษาอังกฤษและความรู้แบบฝรั่ง) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อารยธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย เช่นเกี่ยวกับการศึกษา การพิมพ์หนังสือตำราต่างๆ เจ้าหน้าที่ได้เรียนภาษาอังกฤษ ทั้งยังส่งนักเรียนไปศึกษาในอังกฤษและฝรั่งเศส คณะมิชชันนารีอเมริกันได้เข้ามาตั้งโรงเรียนสอนศาสนาขึ้น ฝรั่งเศสตั้งโรงเรียนขึ้นที่กรุงเทพฯและจันทบุรี วิชาที่สอนมีอ่าน เขียน ร้องเพลง ศาสนา

สมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๓๔) สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง พ.ศ. ๒๔๑๑ โปรดให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เป็นอาจารย์ใหญ่ พ.ศ. ๒๔๑๔ โปรดให้มีหมายประกาศชักชวนพระราชวงศ์และข้าราชการส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียน ได้ยกเลิกหนังสือจินตามณี โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งแบบเรียนขึ้น ๖ เล่ม คือมูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร เป็นวิชาขั้นต้น พ.ศ. ๒๔๒๘ เปิดหลักสูตรประโยค ๒ มี ๘ วิชา คือคัดลายมือ เขียนตามคำบอก ทาน-หนังสือ แต่งจดหมาย แต่งแก้กระทู้ความ ย่อความ เลขและบัญชี มีการตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นหลายแห่ง แห่งแรกคือ วัดมรรณพาราม มีประกาศโรงเรียนให้ราษฎรหายตื่นตกใจพากันส่งบุตรหลานเข้าเรียน

พ.ศ. ๒๔๒๙ จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นตามวัดในส่วนภูมิภาคได้ประมาณ ๓๔ แห่ง ตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๔๓๐ ตั้งกระทรวงศึกษาธิการขึ้นเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๓๕ ประกาศตั้งโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดทั่วไปในกรุงและหัวเมือง พ.ศ. ๒๔๒๓ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนสุนันทาลัย เป็นโรงเรียนประจำสตรีแรกที่ไทยจัดตั้งขึ้น พ.ศ. ๒๔๔๔ ตั้งโรงเรียนสตรีวิทยา เป็นโรงเรียนแห่งแรกที่เป็นโรงเรียนเทศบาล พ.ศ. ๒๔๔๑ โปรดเกล้าให้เจ้าพระยาพระเสด็จสุรินทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) เป็นผู้วางโครงการศึกษาชาติขึ้น โดยมากอาศัยแผนการศึกษาของอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๕๕ และ พ.ศ. ๒๔๕๐ สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดระเบียบราชการในกระทรวงธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ) เมื่อพ.ศ.๒๔๕๔ พ.ศ. ๒๔๕๖ ปรับปรุงแผนการศึกษาแห่งชาติใหม่และปรับปรุงในพ.ศ. ๒๔๕๘ อีกครั้งหนึ่ง^{๑๑๐}

^{๑๑๐} คณะอาจารย์, **คู่มือสอบวิชาชุดครู ป.ม.**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๕๐๑-๕๑๘.

ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การจัดให้ประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐโดยตรง พระสงฆ์ยังคงช่วยสอนในโรงเรียนประชาบาลอยู่บ้าง ก็ค่อยลดลงจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ รัฐบาลผลิตครูได้มากขึ้นตามลำดับจนไม่ได้อาราธนาพระสงฆ์เป็นครูสอนวิชาสามัญในโรงเรียนอีก คงมีแต่การอาราธนาพระสงฆ์ไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนบ้าง เป็นผู้อุปการะโรงเรียนบ้าง การศึกษาของรัฐที่พระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ยังคงมีส่วนช่วยอยู่ก็เป็นในด้านการศึกษาสงเคราะห์เท่านั้น

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการสงเคราะห์ให้คนหรือประชาชนได้รับการศึกษา ยังไม่มีครูฆราวาสเพียงพอก็ได้อาศัยศาลาหรือเสนาสนะใดๆ ของวัดเป็นโรงเรียน พระสงฆ์เห็นความจำเป็นที่บุตรหลานของประชาชนในท้องที่ของวัดนั้นจะต้องมีโรงเรียนให้เรียน ก็ช่วยชักชวนชักนำประชาชนช่วยสร้างโรงเรียนขึ้นในวัด เพื่อให้บุตรหลานของชาวบ้านได้เล่าเรียน รัฐก็เผด็จสงฆ์ให้ช่วยรับภาระจัดโรงเรียนและเป็นครูสอน นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ตั้งแต่แรกที่รัฐเริ่มจัดการศึกษาเองในสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๐๓ ได้วางนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการศึกษาบังคับไว้ว่า “๑๘. การศึกษาบังคับในสถานศึกษาของรัฐจะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน รัฐพึงช่วยเหลือให้ได้มีอุปกรณ์การศึกษาตามสมควร ๑๙. รัฐพึงจัดการศึกษาสงเคราะห์ให้แก่กุลบุตรกุลธิดาที่ได้รับการยกเว้นจากการศึกษาภาคบังคับ”^{๑๑๑} การจัดการศึกษาสงเคราะห์ได้เกิดขึ้นในวงการศึกษาไทยตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับนี้ ตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๐๖ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขึ้นรับเด็กที่อยู่ในท้องที่กันดารห่างไกล มีทางคมนาคมไม่สะดวก มาศึกษาเล่าเรียนชั้นประถมศึกษาแบบอยู่ประจำตามโรงเรียน ศึกษาสงเคราะห์ประจำภาคต่างๆ และกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทยได้จัดการศึกษาสงเคราะห์ให้เด็กกำพร้า อนุภานในอุปถัมภ์ทั้งชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ยังมีเด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาเนื่องจากความยากจนและอยู่ห่างไกลอีกเป็นจำนวนมาก

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ทำนองนี้ไว้ว่า ๑๑. รัฐพึงจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงบริบูรณ์สำหรับสถานศึกษาของรัฐ และของท้องถิ่นจะต้องจัดให้เปล่า ๑๕. รัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางกาย จิตใจหรือสังคมและผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน ๓๙. การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้แก่บุคคลที่รัฐจำเป็นต้องให้การสงเคราะห์เป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้เพื่อมุ่งให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ผู้ยากไร้หรือผู้เสียเปรียบทางการศึกษาในลักษณะต่างๆ โดยอาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดรวมในโรงเรียนธรรมดาก็ได้ตามความเหมาะสม^{๑๑๒} การจัดการ

^{๑๑๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, *ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ*, (พระนคร : โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์, ๒๕๐๔), หน้า ๑๖๕.

^{๑๑๒} กระทรวงศึกษาธิการ, *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๐), หน้า ๕-๗.

ศึกษาสงเคราะห์ของรัฐปัจจุบันยังไม่ทั่วถึง พระสงฆ์และวัดบางแห่งได้เข้าช่วยเหลือโดยรับเด็กชาวเขา และเด็กในท้องถิ่นห่างไกลมาเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามความสามารถอยู่หลายแห่ง เช่นวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร วัดคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง วัดสันป่าข่อย จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์อย่างหนึ่ง

ในสมัยก่อนคนนิยมนำบุตรหลานมาฝากพระที่วัดให้อยู่วัดเรียนหนังสือ จนกระทั่งได้บรรพชาอุปสมบทดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันทางรัฐจัดการศึกษาเองโดยทั่วไปแล้วแต่เด็กในท้องถิ่นห่างไกล และยากจนไม่มีสถานศึกษาระดับที่จะเรียนในท้องถิ่นที่ตนอยู่ ไม่มีทุนพอจะมาเข้าบ้านหรืออยู่อาศัยกับคนในเมืองได้ก็ได้อาศัยวัดเป็นศิษย์วัดมีไม่น้อยที่พระสงฆ์หรือวัดนั้นต้องจัดการเลี้ยงดูเสียให้เล่าเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาหรือแม้ในระดับอุดมศึกษาก็มี นับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์และวัดอีกอย่างหนึ่ง ยังมีการศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์และวัดจัดให้แก่สังคมและรัฐอีกหลายอย่าง แต่ที่สำคัญที่สุดคือ การจริยศึกษาสงเคราะห์หรือการสงเคราะห์ระบบการศึกษาของรัฐทุกระดับและชั้นการศึกษา นั่นคือการสอนศีลธรรม

ในการแยกการศึกษาของเด็กนักเรียนกับการศึกษาของพระภิกษุสามเณรออกจากกันอย่างเด็ดขาดโดยให้ครูอาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์เป็นผู้ให้การศึกษาเองทุกด้าน ทำให้การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาไม่ได้ผล แม้ในแผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับจะกล่าวถึง จริยศึกษาเป็นองค์หนึ่งในการจัดการศึกษาของรัฐและให้ความสำคัญในลำดับต้น แต่การสอนศีลธรรมหรือจริยศึกษาโดยครูอาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ไม่ค่อยได้ผล เพราะปรากฏว่าความประพฤติของนักเรียนนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ในสังคมเสื่อมศีลธรรมลง

เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๙ รัฐบาลชุด นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายการศึกษา หลังการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเป็นชุดที่ ๒ ว่า “รัฐบาลนี้ถือว่าการศึกษาและการศาสนาเป็นสิ่งอุปการะแก่กันผู้มีความรู้ต้องมีศีลสัจอยู่เหนือนด้วย”^{๑๓๓} และหลังปรับปรุงคณะรัฐมนตรี เป็นชุดที่ ๓ ว่า “รัฐบาลนี้จะดำเนินการวางแผนการศึกษาของชาติ โดยให้ผู้ที่ได้รับการศึกษามีความรู้อันจำเป็นแก่การประกอบอาชีพและให้รู้จักค้นคว้าหาเหตุผล ทั้งมีศีลธรรมซึ่งต้องอาศัยการศาสนาเข้าช่วยด้วย”^{๑๓๔} แต่ในการปฏิบัติไม่ได้อาราธนาพระสงฆ์หรือขอความช่วยเหลืออย่างจริงจังเป็นเพียงการเชิญชวนไปยังสถานศึกษาต่างๆ ว่าให้อาราธนาพระสงฆ์เข้ามาช่วยสอนศีลธรรม หรือจริยศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษาตามโอกาสและความเหมาะสม ซึ่งได้รับความสนใจจากสถานศึกษาต่างๆ น้อยมาก มาจนถึงปัจจุบัน ความไม่เรียบร้อยต่างๆ ในสังคมเกิดจากคนได้รับการศึกษาด้านศีลธรรม หรือจริยศึกษาไม่พอหรือไม่ได้ผลเสียเป็นส่วนใหญ่

ในส่วนพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ก็ไม่ได้ทอดทิ้งค้นหาทางสงเคราะห์ระบบการศึกษาของรัฐในด้านนี้ตลอดมา เช่นการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน การสอนศีลธรรมในโรงเรียน แม้ในกิจการด้านการเผยแผ่ต่างๆ ก็มุ่งที่จะช่วยสอนศีลธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนับเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ที่สำคัญมาก แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐ ได้

^{๑๓๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ, หน้า ๑๓๘.

^{๑๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๙.

กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาเป็นข้อแรกว่า ๑.ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนและผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม^{๑๑๕} ซึ่งในระยะเวลาต่อไปข้างหน้านี้ กิจกรรมด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ ด้านการสอนศีลธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาคงจะต้องมีมากขึ้น

๒.๔.๓ ขอบเขตของการศึกษาสงเคราะห์

จากการศึกษาค้นคว้าขอบเขตของการศึกษาสงเคราะห์สามารถนำเสนอได้ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน ๔ ลักษณะ คือ^{๑๑๖}

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนชาย – หญิง เรียนร่วมกันกับภิกษุสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒. โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๓. ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์

๔. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน

การจัดการศึกษาและการจัดอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสได้พัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

๑. จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

๒. การช่วยพัฒนาสถานศึกษา

๓. การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา

๔. ช่วยเฉพาะบุคคลกำลังศึกษา^{๑๑๗}

^{๑๑๕} กระทรวงศึกษาธิการ, **แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐**, หน้า ๔.

^{๑๑๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๔๘-๔๙.

^{๑๑๗} พระมหาชวลิต ชาติเมธี (คงแก้ว), “บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสงฆ์ในการจังหวัดภูเก็ต”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒),

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ โดยส่วนรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงพระสงฆ์ การจัดการศึกษาเองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดำเนินการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาที่ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาที่ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

การศึกษาสงเคราะห์ นอกจากจะจัดแก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว ภิกษุสงฆ์ยังให้ความสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งทุนสนับสนุนการศึกษาแก่นักเรียนและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ทุกระดับชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลืออุปกรณ์การศึกษาและช่วยเหลือเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา วัดและพระสงฆ์จึงเป็นสถาบันที่มีส่วนในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการศึกษาเป็นสถานอบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจนขาดคนดูแลและกำพร้าบิดาก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์ให้ภิกษุสงฆ์เป็นผู้อุปการะเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนาและเป็นโอกาสให้ภิกษุสงฆ์ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อจะได้เป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคมต่อไป^{๑๑๘}

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการ ดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้น คือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ชั้นกลาง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นสูง รับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

หลักสูตรการสอน จะมี ๒ ประเภท คือ วิชาบังคับ ได้แก่ ประวัติพระพุทธศาสนา วิชาธรรมและศาสนพิธี ประเภทที่ ๒ คือ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกวิชาตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นความพร้อมของโรงเรียนความต้องการของท้องถิ่นและความเหมาะสมของเวลางบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน โดยรับเด็กวัย ๓-๔ ขวบ งบประมาณดำเนินการโดยกรมศาสนาและเงินอุดหนุนจากโรงเรียนที่ตั้งศูนย์

^{๑๑๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณีโย), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๐-๕๑.

๓. โรงเรียนราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยวัดจัดตั้งขึ้นและให้การสนับสนุน^{๑๑๙}

สรุปว่า ขอบเขตการศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ วัดและคณะสงฆ์ ต่อการศึกษาของรัฐ ตามความมุ่งหมายที่กล่าวมาเป็น ๔ ลักษณะคือ

๑. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริมด้านการศึกษาทั้งในและนอกวัด

๒. บทบาทด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน หมายถึง การสนับสนุนช่วยเหลือในการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านการศึกษา

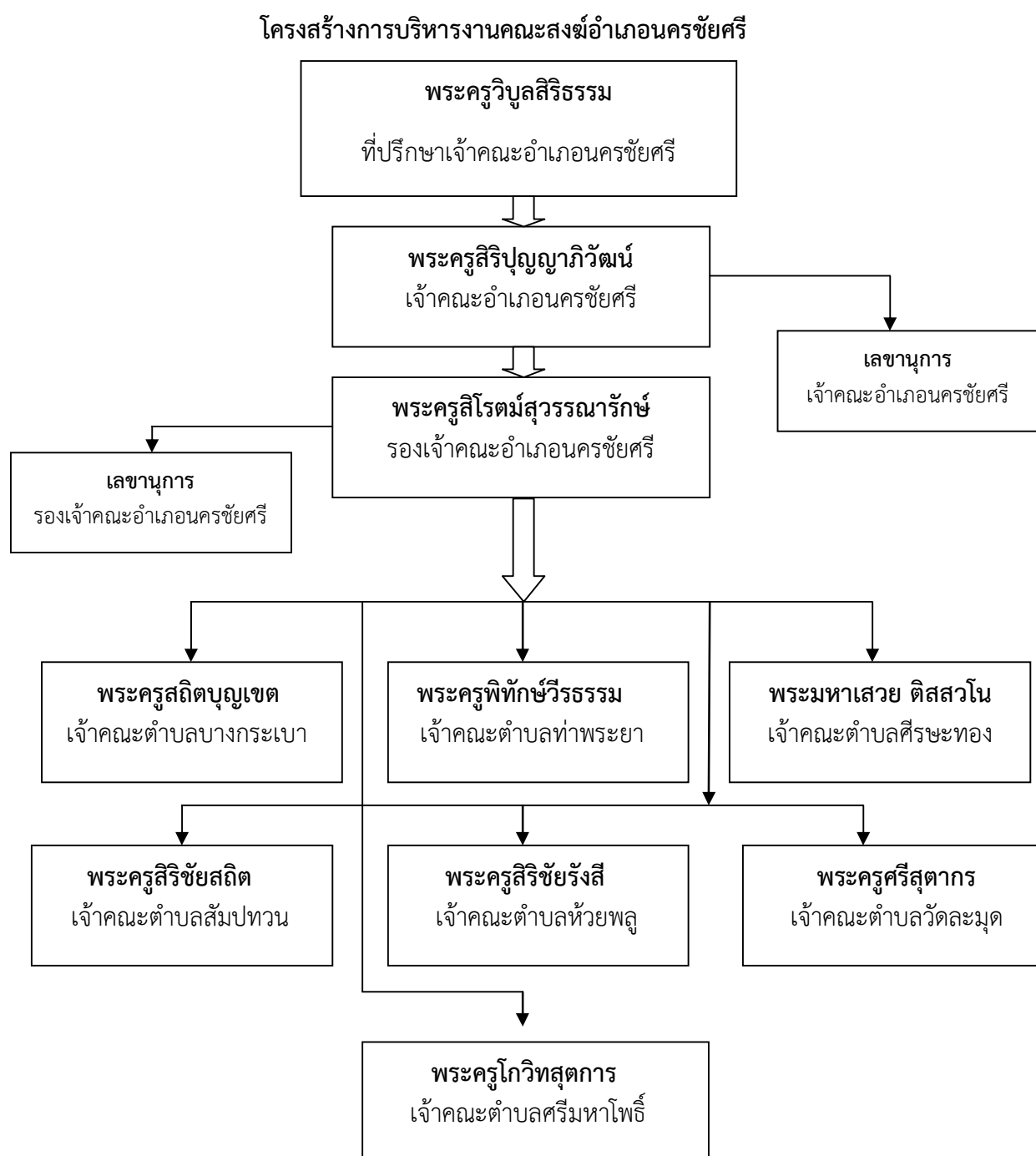
๓. บทบาทด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข หมายถึง การจัดกิจกรรมส่งเสริม และวิธีการ ลด ละ เลิก ยาเสพติดในโรงเรียน

๔. บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ยึดโอกาส หมายถึง การให้โอกาสในการศึกษาแก่เยาวชนที่ยึดโอกาส

^{๑๑๙}ไพฑูรย์ เสียงก้อง, **หลักการบริหารงานในวัด**, ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปทุมธานี : บริษัทสื่อตะวันออก จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙๓.

๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

สำหรับข้อมูลการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งสามารถเรียงระดับชั้นบังคับบัญชาได้ดังแผนภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างการบริหารงานคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี

โครงสร้างการแบ่งงานในการบริหารงานในระดับตำบลในอำเภอนครชัยศรี

ตำบลบางกระบือ

๑. พระครูสถิตบุญเขต (จต.)	วัดกลางบางแก้ว
๒. พระครูวิบูลสิริธรรม	วัดตุ๊กตา
๓. พระครูยติธรรมานุยุต	วัดสว่างอารมณ์
๔. พระครูจิรวรรณธรรม	วัดประชานาถ
๕. พระอธิการสมชาย วรมนี	วัดใหม่สุประดิษฐาราม

ตำบลห้วยพลู

๑. พระครูสิริชัยรังสี (จต.)	วัดพุทธธรรมรังสี
๒. เจ้าอธิการศิริ ภาณีโต	วัดห้วยพลู
๓. พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์	วัดสำโรง
๔. พระครูขันตยาภิรัต	วัดจิ้งจอก
๕. พระอธิการกิตติ กิตติวัฒน์	วัดลานตากฟ้า

ตำบลศีรษะทอง

๑. พระมหาเสวย ตีสวัสดิ์ (จต.)	วัดน้อยเจริญสุข
๒. พระครูสิโรตม์สุวรรณารักษ์	วัดศีรษะทอง
๓. พระครูประภัทร์กิตติคุณ	วัดโคกพระเจดีย์
๔. พระครูสังฆรักษ์ไพฑูรย์ กตปุญโญ	วัดห้วยตะโก
๕. พระมหากรมล สุจิตโต	วัดบ่อตะกั่วพุทธาราม

ตำบลสัมปทวน

๑. พระครูสิริชัยสถิต (จต.)	วัดสัมปตาก
๒. พระครูโสภณสาธุการ	วัดกลางคูเวียง
๓. พระครูมงคลสิริชัย	วัดกกตาล
๔. พระครูใบฎีกาสารวย ส่วโร	วัดไทยवास
๕. พระอธิการวันชัย ชุตินันท์	วัดแค

ตำบลศรีมหาโพธิ์

๑. พระครูโกวิทสุตการ (จต.)	วัดโคกเขมา
๒. พระครูจันทเขมคุณ	วัดทุ่งน้อย
๓. พระอธิการเกษม เขมจาโร	วัดทองไทร
๔. พระครูสิทธิธรรมวิมล	วัดเสถียรรัตนาราม
๕. พระอธิการสุนทร กิตติสุนทร	วัดศรีมหาโพธิ์

ตำบลดัดละมุด

๑. พระครูศรีสุตาการ (จต.)	วัดกลางบางพระ
๒. พระครูอนุกูลพิศาลกิจ	วัดบางพระ
๓. พระครูนวกิจโสภณ	วัดใหม่สุขคนธาราม
๔. พระสังฆรักษ์เสวก โชติธมโม	วัดละมุด
๕. พระอธิการอนนท คุณวโร	วัดลานแหลม

ตำบลดำพระยา

๑. พระครูพิทักษ์วีรธรรม (จต.)	วัดสิงห์
๒. พระครูอมรวินสุทิตคุณ	วัดหลวงประชา
๓. พระครูวิลาศศาสนกิจ	วัดไทร
๔. พระพิจิตรสรคุณ	วัดบางแก้ว
๕. พระครูสมุห์จิริพันธ์ จิริพนธโว	วัดทำโน

วัด ธรรมยุต

๑. พระวินัยสังวร (จต.)	วัดท่าตำหนัก
๒. พระครูสุนทรธรรมานุยุต	วัดสำปทวน
๓. พระครูธรรมศาสนอุโฆษ	วัดท่ากระชับ
๔. พระใบฎีกามลทณ เขมจาโร	วัดธรรมมลทณ

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เคยมีผู้วิจัยไว้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางของการศึกษา ดังประมวลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทนี้ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชตินุโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๒. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี และ ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี และพบผลการวิจัยว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ส่วนปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า (๑) ผู้บริหารสั่งงานปฏิบัติการได้ไม่ค่อยสมบูรณ์ตามนโยบาย (๒) การออกกฎระเบียบข้อบังคับของวัด พระส่วนใหญ่ไม่ค่อยตั้งใจเท่าที่ควร และ (๓) ชาวบ้านบางคนยังไม่เข้าใจกฎระเบียบของวัด^{๑๒๐}

พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธนาโณ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม และ ๒. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี และพบผลการวิจัยว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนของในจังหวัดปทุมธานี ด้านสังคม โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่อยู่ในระดับมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ มีการจัดอบรมธรรมะแก่ประชาชน รองลงมาคือช่วยเหลือสังคมด้วยการบริจาคปัจจัยหรือวัตถุสิ่งของ เป็นวิทยากรบรรยายธรรม ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต อำนวยความสะดวกสถานที่ภายในวัดในการกิจกรรมของชุมชน สอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ร่วมเป็นกรรมการขององค์กรชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยน

^{๑๒๐}พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชตินุโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ประสบการณ์กับ องค์กรอื่น หรือชุมชนอื่น และให้ความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคมตามลำดับ^{๑๒๑}

พระครูปลัดกิตติวิวัฒน์ (ประจวบ เขมาภิโรโต) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๒. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และพบผลการวิจัยว่า

๑. บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒ มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๐ รายได้ต่ำกว่า ๗,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๖ ตำแหน่งนักเรียน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลิกลักษณะผู้สอน ด้านสื่อการสอน ด้านรูปแบบการสอน ด้านเนื้อหาสาระการสอน

๒. ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน มีระดับความคิดเห็นมาก ๔ ด้านได้แก่ ๑) ด้านบุคลิกลักษณะผู้สอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๔$) ๒) ด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$) ๓) ด้านรูปแบบการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๖$) ๔) ด้านเนื้อหาสาระการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๗$)

๓. ผลการเปรียบเทียบบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนผู้ที่มีอายุ รายได้ และตำแหน่ง มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ดังนี้ (๑) ด้านบุคลิกลักษณะ ควรนุ่งห่มหรือแต่งกายเหมาะสมกับสมณสาธูป และควรเป็นคนจริงใจน่าเชื่อถือ (๒) ด้านสื่อการสอน ควรจัดทำแผนการสอน/แผนกิจกรรมร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยง และควรชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนให้นักเรียนทราบ (๓) ด้านรูปแบบการ

^{๑๒๑} พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทฺธธำโม), “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สอน ควรใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นทุกคน (๔) ด้านเนื้อหาสาระการสอน ควรลงโทษและการให้รางวัลแก่นักเรียนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ และควรยกย่องสรรหาเพื่อให้นักเรียนรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น^{๑๒๒}

พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์ (เฮาลี) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ๒. ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษาในจังหวัดจันทบุรีและ ๓. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารงานการศึกษาในจังหวัดจันทบุรี และพบผลการวิจัยว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษา จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = ๓.๓๔) และเมื่อจำแนกเป็นแต่ละรายการแล้ว พบว่า รายการที่ว่ามีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในวัด, ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ สำนักเรียนอื่นถ้าที่วัดไม่ได้จัดการศึกษา, มีการควบคุม เร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักเรียน ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม และมีการยกย่องและเชิดชูเกียรติแก่ผู้สอนนักเรียนได้ในแต่ละชั้น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๗, ๓.๖๖, ๓.๙๔ และ ๓.๕๑ ตามลำดับ) ส่วนรายการอื่น ๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

ส่วนปัญหา และอุปสรรค พบว่า ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการศึกษาจากทางภาครัฐไม่เพียงพอ และขาดแหล่งความรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยีภายในวัด

ข้อเสนอแนะควรดำเนินการดังนี้ ควรสนับสนุนให้วัดจัดการเรียนการสอนบาลี และนักเรียนอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและนักเรียนเรียนธรรมศึกษาอย่างทั่วถึง และองค์กรภาครัฐและเอกชนและควรเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการเรียนการสอนธรรมและบาลี^{๑๒๓}

พระครูรัตนสุตาภิรักษ์ (สมชาย รตนสีโล) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ ๒. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ และ ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี และพบผลการวิจัยว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๘๘) มีความคิดเห็นด้านการเมือง

^{๑๒๒} พระครูปลัดกิตติวิวัฒน์ (ประจวบ เขมาภิโร), “บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๒๓} พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์ (เฮาลี), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษาจังหวัดจันทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

เป็นอันดับแรก ($\bar{x} = ๔.๐๑$) รองลงมาได้แก่ด้านการพัฒนาสังคมและด้านการพัฒนาจิตใจ ($\bar{x} = ๓.๘๘$) และสุดท้ายได้แก่ ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = ๓.๘๑$)

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่ง อายุ พรรษา ระยะเวลาที่สังกัดอยู่ในวัด วุฒิการศึกษา (แผนกสามัญศึกษา) วุฒิการศึกษา (แผนกบาลี) ที่ต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ปัญหา และอุปสรรค พบว่า พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิชาการในการพัฒนาชุมชน บางวัดยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านเศรษฐกิจ พร้อมทั้งขาดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัด ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำให้ควรสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับชุมชน และวางตัวเป็นแบบอย่าง ควรมีการรณรงค์ทุกวัดให้เกิดการสร้างสิ่งแวดล้อม และที่ร่มรื่นภายในวัด เพื่อความสุภาพ สบายใจในขณะที่ยังมาบริเวณวัด ตลอดถึงการติดตามผลงานและประเมินผลของการพัฒนาจิตใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาชุมชนในที่อื่นๆ ต่อไป^{๑๒๔}

สรุปได้ว่า บทบาทเป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลในสถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละบทบาทของแต่ละบุคคลได้รับความคาดหวังจากสังคมแตกต่างกันไปตามสถานภาพ ตำแหน่งหน้าที่ที่ตนเป็นอยู่ ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะมีหลายบทบาทได้ และขึ้นอยู่กับว่าจะเลือกทำหน้าที่หรือรับบทบาทของสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ในขณะนั้นมากหรือน้อยเพียงใด

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์นี้ มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้มากมาย ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกมาเพื่อประกอบการศึกษา ดังนี้

พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษา เปรียบดูธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาทางธรรมของพระสงฆ์ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๒๕}

^{๑๒๔} พระครูรัตนสุตาภิรักษ์ (สมชาย รตนสีโล), “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๒๕} พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูพิศาลถิรธรรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้ว พบว่า ด้านการปกครอง, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๙, ๓.๖๗ และ ๓.๘๗ ตามลำดับ ส่วนด้านอื่นมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน^{๑๒๖}

พระธวัชชัย จารุธมโม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการเผยแผ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อคำถามพบว่า ที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุ หรือ สื่ออื่นๆ และจัดให้มีพระธรรมทูตในการเผยแผ่ธรรมเป็นประจำ สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ^{๑๒๗}

พระปลัดมนต์ดก สุวโจ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้ (๑) ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ (๒) ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๙ (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๓ (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒ (๕) ด้านการสาธารณูปการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔^{๑๒๘}

พระธนตล นาคสุวรรณโณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดบุรีรัมย์” จากผลการวิจัยพบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยรวม ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย ในเรื่อง การจัดตั้งห้องสมุดภายในวัดเพื่อการศึกษาธรรมบาลีแก่พระสงฆ์และประชาชน การจัดให้มีการบรรยายทางธรรมทาง

^{๑๒๖} พระครูพิศาลถิรธรรม, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๒๗} พระธวัชชัย จารุธมโม, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒๘} พระปลัดมนต์ดก สุวโจ, “การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

วิฤกษ์กระจายเสียง และการจัดให้มีการพิมพ์หนังสือธรรมะหรือการเทศน์ออกเผยแพร่งานเป็นธรรมทาน สำหรับเรื่องอื่น ๆ มีบทบาทอยู่ในระดับมาก^{๑๒๙}

พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักนิติธรรม ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมาก ส่วนผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยพื้นฐานด้านสถานภาพ พรรษา วุฒิการศึกษาแผนกธรรม และวุฒิการศึกษาแผนกเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล ไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยพื้นฐานด้านอายุและวุฒิการศึกษาสามัญ มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๓๐}

สรุปได้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการบริหารงานใน ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งผู้บริหารที่สำคัญคือพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ เป็นลำดับชั้น ต้องบริหารจัดการให้เป็นไป โดยถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และต้องเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีผู้สนใจศึกษาค้นคว้างานวิจัยในเรื่องการศึกษาสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

พระใบฎีกามานะ สุธมฺมโส (มากมุล) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี ๒. เพื่อเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล และ ๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี และพบผลการวิจัยว่า

๑. การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านสถานที่ อยู่ใน

^{๑๒๙} พระชนดล นาคสุวรรณโณ, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๓๐} พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย, “ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

ระดับปานกลาง ส่วนด้านที่เหลืออีก ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านการพัฒนาการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา และด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาสามัญ มีผลทำให้ความเห็นที่มีต่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้าน อายุ พรรษา วุฒิการศึกษา ทางธรรม และตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ด้านสถานที่ ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณ โรงเรียน และบริเวณรอบนอกโรงเรียน โดยดูแลรักษาความสะอาด ปลุกต้นไม้ให้ความร่มรื่น มีบรรยากาศที่สะอาด สงบ และสว่าง เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการศึกษา ตลอดจนจัดรักษาความปลอดภัยแก่นักเรียน, ด้านค่าใช้จ่าย ควรจัดสรรรายได้ประจำปีของวัดมาช่วยเหลืองานด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างชัดเจน โดยจัดสรรเป็นงบประมาณประจำปีในแต่ละปี, ด้านการพัฒนาการศึกษา ควรปรับกระบวนการทัศน์ในการพัฒนา เริ่มที่การพัฒนาครูผู้สอนเป็นประการแรก โดยการปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม ให้ครูเป็นตัวอย่างทางความประพฤติแก่นักเรียน, ด้านการบริหารการศึกษา ควรจัดบริการแนะแนวทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยผ่านทางกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียน กิจกรรมทางวิชาการ กีฬา กิจกรรมทางศาสนา และการพบปะอาจารย์ที่ปรึกษาประจำวัน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งและดี และ ด้านอื่นๆ ควรประสานงานกับผู้นำชุมชน หรือตัวแทนหมู่บ้าน หรือประชาชนผู้ที่อาศัยในชุมชนที่วัดและโรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อรับทราบและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร^{๑๓๑}

พระครูประยุตปัญญการ (บุญยง กวิวิโส หมั่นการ) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และ ๓. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และพบผลการวิจัยว่า พุทธศาสนิกชน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมากในข้อมีการสนับสนุนและให้การช่วยเหลือในการพัฒนาสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ข้อเสนอสนับสนุนให้มีการสอนธรรมศึกษาแก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป และข้อมีการจัดสร้างห้องสมุดภายในวัดเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้

^{๑๓๑} พระใบฎีกามานะ สุเมธโส (มากมูล),การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ จังหวัดเพชรบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ศึกษาหาความรู้ ส่วนข้ออื่นๆ พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร พบว่า พุทธศาสนิกชน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหา และข้อเสนอแนะของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ปัญหาในการจัดการสงเคราะห์ได้แก่ ปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากร ปัญหาด้านการจัดทุนการศึกษาที่ยังไม่ทั่วถึง ปัญหาด้านสถานที่ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ปัญหาด้านความร่วมมือระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานของภาครัฐ ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นต้น ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอ ควรมีการจัดหาทุนสนับสนุนด้านการศึกษาให้ทั่วถึง จัดหาสถานที่เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ควรมีการทำความร่วมมือระหว่างพระสังฆาธิการและหน่วยงานภาครัฐในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เป็นต้น^{๑๓๒}

พระครูปลัดเจริญ สุวิโร (มีประเสริฐ) ได้วิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามความเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ๒. เปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามความเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม และพบผลการวิจัยว่า

๑. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านบุคลากร ด้านการบริหาร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามความเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านพรชา และ วุฒิกการศึกษาทางธรรม มีผลทำให้ความเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ วุฒิกการศึกษาสามัญ และตำแหน่ง ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

^{๑๓๒} พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส หนัณการ) “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ด้านบุคลากร ควรจัดให้มีการสรรหานักเรียนเข้ามาศึกษาเล่าเรียน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาที่ดีและให้ทุกส่วนภาค, ด้านการบริหาร ควรจัดบริการแนะแนวทางการศึกษาแก่นักเรียนโดยผ่านทางกิจกรรมปฐมนิเทศนักเรียน กิจกรรมทางวิชาการ และการพบปะอาจารย์ที่ปรึกษาประจำวัน, ด้านอาคารสถานที่ ควรมีการแบ่งสัดส่วนที่ชัดเจนในอาคารสถานศึกษาเล่าเรียน และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผู้บริหารควรเป็นผู้เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการให้การสงเคราะห์ โดยเอื้อประโยชน์และสงเคราะห์ด้วยการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กผู้ยากไร้ และควรมีการติดตามผลการศึกษาของเด็กที่ได้รับทุนไป^{๑๓๓}

พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาความหมายและความเป็นมาของการสงเคราะห์ศิษย์ ๒. เพื่อศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และ ๓. เพื่อศึกษาแนวทางการสงเคราะห์ศิษย์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน และพบผลการวิจัยว่า การสงเคราะห์ศิษย์สอดคล้องกับคำว่าสังคหะซึ่งเป็นการรวมน้ำใจ หรือการเชื่อมประสานใจของประชาชนให้เป็นหนึ่งเดียว ด้วยการแสดงออกซึ่งความรัก ความปรารถนาดี ความสมานสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันซึ่งกันและกัน ดังนั้น คำว่า สงเคราะห์ ในงานวิจัยนี้ จึงหมายถึง การให้ความช่วยเหลือ ด้วยการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ด้วยสัมพันธภาพไมตรีอันเกิดจากการเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจในกันและกัน เพื่อยึดเหนี่ยวประสานสามัคคีกันไว้การรวมเข้าด้วยกัน การไม่ทะเลาะวิวาท ความพร้อมเพรียงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมเข้าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การสงเคราะห์ศิษย์นั้น ทำให้ทราบความหมายของคำว่า “สงเคราะห์” และ ความหมายของคำว่า “ศิษย์” ในหลายแง่มุม เมื่อรวมกันแล้วก็จะได้ความหมายของคำว่าการศึกษาสงเคราะห์ที่แท้จริง ตามหลักการสงเคราะห์ศิษย์ใน พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท การสงเคราะห์ศิษย์มีความสำคัญเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในสังคม โดยเฉพาะในสังคมไทย ซึ่งเป็นสังคมของชาวพุทธรวมทั้งบุคคลที่ควรได้รับการสงเคราะห์ ก็ได้แสดงไว้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อันจักก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่ศิษย์ทุกๆ ประเภท หลักการสงเคราะห์ศิษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น จำแนกเป็น ๒ ประการ คือ (๑) การสงเคราะห์ด้วยอามิส หมายถึง การอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือ ด้วยวัตถุสิ่งของ หรือด้วยกำลังกายกำลังใจ (๒) การสงเคราะห์ด้วยธรรมะ หมายถึง การอนุเคราะห์ สงเคราะห์ ช่วยเหลือ แนะนำสั่งสอน ตักเตือน ชักชวนศิษย์ให้ปฏิบัติธรรม ด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา จนถึงให้บวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัย อีกวิธี คือการประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม เป็นที่พึ่งอาศัยแก่ศิษย์จัดเป็นการอนุเคราะห์ สงเคราะห์ด้วยธรรมอย่างยิ่ง แนวทางการสงเคราะห์ศิษย์นั้นคือการให้การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวงซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของ

^{๑๓๓} พระครูปลัดเจริญ สุวีโร (มีประเสริฐ), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระสงฆ์ครูอาจารย์ทุกคนทุกระดับชั้นที่สอนตามหลักธรรมวินัยตามระเบียบประเพณีที่ดั่งตามแนวทางในการสงเคราะห์ศิษย์นั้นถ้าหากผู้สงเคราะห์หรือผู้ให้ไปในทางผิดๆหรือสนับสนุนให้สิ่งของกับศิษย์ของตนตามที่เขาคือต้องการ ถึงจะรู้ว่าการให้นั้นผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรมก็ยังไม่ให้อีก การให้เช่นนี้ เป็นการให้ที่ผิดหลักทางพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้รับเข้าใจผิดและเห็นผิดเป็นชอบจะเข้าใจคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผิดไปจากความเป็นจริงเช่นถ้าได้รับการสงเคราะห์จากญาติ เพราะความตามใจ เห็นแก่พรรคพวก ผู้สงเคราะห์ยังมีสิ่งของ หรือวัตถุตามที่เขายากได้อยู่ ผู้ให้การสงเคราะห์ก็ยังคงเป็นที่รักของผู้รับการสงเคราะห์หากวันใดไม่มีสิ่งที่เขาต้องการอีก ก็จะทำให้ผู้รับการสงเคราะห์ เกิดโทสะ โกรธ คิดประทุษร้าย อาฆาต อาจถึงกับทำร้ายได้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะสงเคราะห์ศิษย์ จึงควรพิจารณาให้ได้ว่าไม่ควรให้สิ่งที่ผิดแก่ญาติของตน เพราะการให้สิ่งที่ไม่ดีด้วยอคติความลำเอียง จะทำให้ผู้ที่ได้รับสงเคราะห์ ใช่วัตถุสิ่งของที่ได้มาอย่างประมาท เพราะได้ง่าย หรืออาจจะเอาไปเล่นการพนัน ซึ่งเป็นหนทางแห่งความเสื่อมในชีวิต เมื่อผู้ที่จะสงเคราะห์ญาติเห็น และทราบสิ่งที่เป็นปฏิกิริยาต่อการสงเคราะห์ญาติแล้ว ก็ควรจะสงเคราะห์ญาติให้ถูกหลักการ เพราะการทำอะไรที่ถูกหลักการ จะทำให้อะไรอยู่นาน ไม่เสื่อมไปง่าย สรุปว่า การสงเคราะห์ศิษย์ที่ดีนั้น จะต้องสงเคราะห์ด้วยวิธีทั้ง ๒ ที่สำคัญที่สุด ควรสงเคราะห์ด้วยธรรมะเสียก่อน จึงค่อยสงเคราะห์ด้วยวัตถุ^{๑๓๔}

พระครูพุทธนิธรรมสุนทร (โสตา ทาป็น) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาชัยยะ วงศ์สาพัฒนา)” จากผลการวิจัยพบว่า การสงเคราะห์ชุมชนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ตรงกับหมวดธรรมที่เรียกว่าสังคหวัตถุ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายไว้ว่า “...สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่อง ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ มี ๔ คือ

๑. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจคือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

๓. อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือชวนช่วยช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔. สมานัตตตา คือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๑๓๕}

^{๑๓๔} พระอธิการสมหวัง จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์), “การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๓๕} พระครูพุทธนิธรรมสุนทร (โสตา ทาป็น), “บทบาทของพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาชัยยะวงศ์สาพัฒนา)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

สรุปว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นบทบาทหนึ่งของงานคณะสงฆ์ใน ๖ ด้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญเหมือนกันที่จะช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพถ้าขาดด้านใดด้านหนึ่งไปย่อมเกิดข้อเปรียบเทียบได้แต่งานในด้านนี้เป็นงานที่คณะสงฆ์ให้ความสำคัญเป็นด้านหลังๆ แต่อย่างไรหน้าที่และบทบาทที่คณะสงฆ์พึงกระทำควรทำให้ครบทั้ง ๖ ด้าน

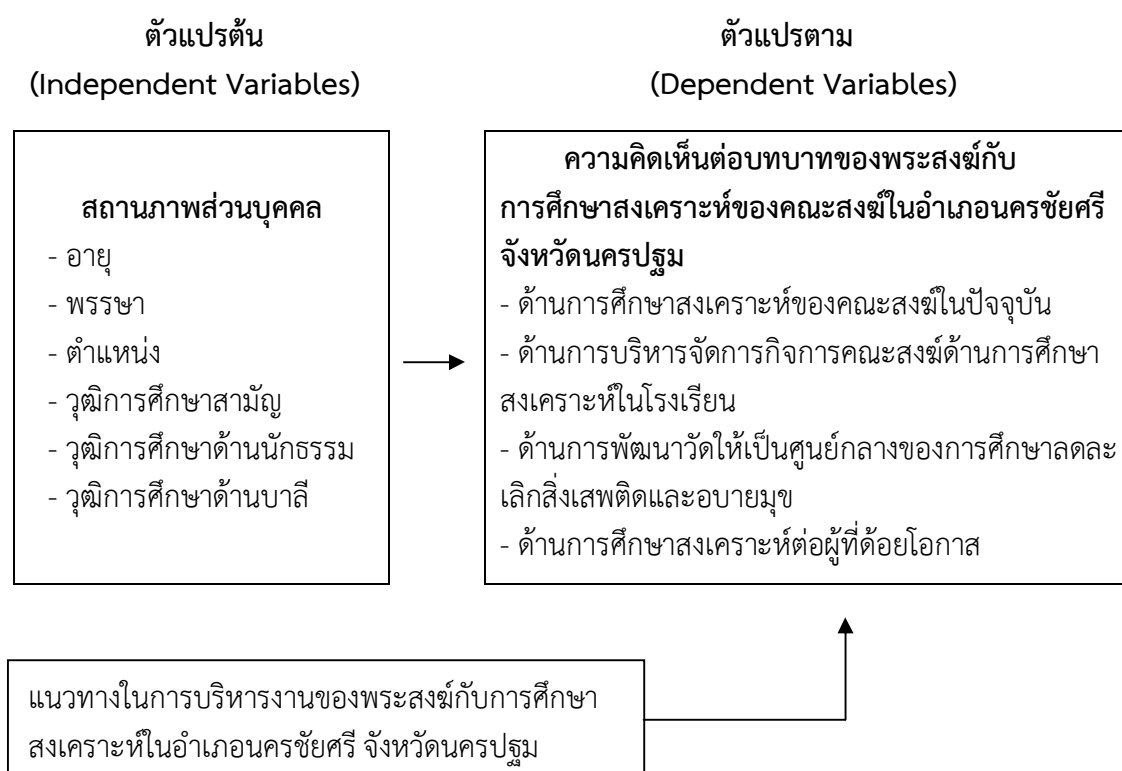
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรีจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ อายุ พรรษา ตำแหน่ง การศึกษาสามัญ การศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการศึกษาสงเคราะห์

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เป็นการส่งเสริมบทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

ก. เชิงปริมาณ

๑) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมซึ่งมีจำนวน ๖๘๐ รูป (ข้อมูลจากสำนักงานเลขานุการเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี)

๓.๒.๑ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)^๑ จากกลุ่มประชากรของพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จำนวน ๖๘๐ รูป โดยใช้การเปิดตารางการสุ่มตัวอย่าง ของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕% ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน ๒๕๑ รูป ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากร และ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร	จำนวน	กลุ่มตัวอย่าง
พระสังฆาธิการ	๔๗	๑๗
ครูพระสอนปริยัติธรรม	๑๒๕	๔๖
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๙๑	๓๔
พระเผยแผ่ประจำอำเภอ นครชัยศรี	๕๕	๒๐
พระภิกษุทั่วไป	๓๖๒	๑๓๔
รวม	๖๘๐	๒๕๑

พระสงฆ์ที่ลงทะเบียนจำพรรษาปี พ.ศ.๒๕๕๔ (ข้อมูลจากสำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี)^๒

ข. ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัยซึ่งมีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑. พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง
๒. พระครูวิบูลสิริธรรม ตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี
๓. พระวินัยสังวร ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก
๔. พระครูโกวิทสุตการ ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์
๕. พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู

^๑ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๕๕.

^๒สำนักงานเลขาธิการเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี, ๒๕๕๔.

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
๔. สร้างเครื่องมือ
๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
๗. ปรับปรุงแก้ไข
๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถาม บทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แบ่งเป็น ๔ ด้าน ประกอบด้วย

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้^๓

๕	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยยึดเกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด^๔

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามประเภทปลายเปิดซึ่งให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒. แบบสัมภาษณ์

การวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ดังมีสาระสำคัญดังนี้

๑. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๒. การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๓. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

๔. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข

๕. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

^๓ ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, อ่างแล้ว, หน้า ๕๗.

^๔ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑.ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒.หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระครูปริมาณุรักษ์,รศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. พระมหาโยตะ ปยุตโต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. อาจารย์วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) แก่พระภิกษุ ในอำเภอสามพราน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๕ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๔

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

^๕สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุฬนพัลลขิง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑.การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๒.ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าอาวาสในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระภิกษุในปกครอง ซึ่งสังกัดในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมาย คือพระภิกษุในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๕๑ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๔. ในส่วนของการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ซึ่งบันทึกสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกและบันทึกโดยเทป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกรูปแบบที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับความคิดเห็นในบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของพระภิกษุในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๖

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙๒.

๔) การเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตาม สถานภาพอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าเอฟ (F – test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕) ข้อมูลคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิด จากนั้นจะทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๖) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content analysis Technique)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๕๑ ชุด มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งได้ใช้ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยใช้ค่าเอฟ (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์และแปลความหมายของข้อมูลเป็น ๖ ตอนดังนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๕ บทสัมภาษณ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๕๑ คน โดยจำแนกตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = ๒๕๑)		
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
อายุ		
๒๐ – ๒๙ ปี	๗๓	๒๙.๑
๓๐ – ๓๙ ปี	๖๖	๒๖.๓
๔๐ – ๔๙ ปี	๓๘	๑๕.๒
๕๐ ปี ขึ้นไป	๗๔	๒๙.๕
รวม	๒๕๑	๑๐๐
จำนวนพรรษา		
๑ – ๑๐ พรรษา	๑๒๙	๕๑.๔
๑๑ – ๒๐ พรรษา	๕๗	๒๒.๗
๒๑ – ๓๐ พรรษา	๔๒	๑๖.๗
๓๑ – ๔๐ พรรษา	๑๘	๗.๒
๔๑ พรรษา ขึ้นไป	๕	๒.๐
รวม	๒๕๑	๑๐๐
ตำแหน่ง		
เจ้าคณะอำเภอ /รองเจ้าคณะอำเภอ/ เจ้าคณะตำบล	๑๒	๔.๗
เจ้าอาวาส	๑๔	๕.๖
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๑๕	๖.๐
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๐	๘๓.๗
รวม	๒๕๑	๑๐๐
วุฒิการศึกษาสายสามัญ		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๗๓	๖๘.๙
ปริญญาตรี	๕๒	๒๐.๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๖	๑๐.๔
รวม	๒๕๑	๑๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
วุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม		
ไม่มีวุฒินักรธรรม	๑๘	๗.๒
นักรธรรมชั้นตรี	๕๙	๒๓.๕
นักรธรรมชั้นโท	๔๓	๑๗.๑
นักรธรรมชั้นเอก	๑๓๑	๕๒.๒
รวม	๒๕๑	๑๐๐
วุฒิการศึกษาด้านบาลี		
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๒๐๖	๘๒.๑
ประโยค ๑ – ๒ และ ป.ธ. ๓	๒๓	๙.๒
ป.ธ. ๔ – ๖	๗	๒.๗
ป.ธ. ๗ – ๙	๑๕	๖.๐
รวม	๒๕๑	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕, รองลงมา อายุ ๒๐ – ๒๙ ปี จำนวน ๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑, อายุ ๓๐ – ๓๙ ปี จำนวน ๖๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๓, และสุดท้าย อายุ ๔๐ – ๔๙ ปี จำนวน ๓๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑

พรรษา ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีจำนวนพรรษา ๑ – ๑๐ พรรษา จำนวน ๑๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔, รองลงมา มีจำนวนพรรษา ๑๑ – ๒๐ พรรษา จำนวน ๕๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๗, มีจำนวนพรรษา ๒๑ – ๓๐ พรรษา จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗, และสุดท้าย มีพรรษา ๔๑ พรรษาขึ้นไป จำนวน ๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๐

ตำแหน่ง ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีตำแหน่งพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๒๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๗, รองลงมา มีตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๐, มีตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน ๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕.๖, และสุดท้าย มีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ /รองเจ้าคณะอำเภอ/ เจ้าคณะตำบล จำนวน ๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔.๘

วุฒิการศึกษาสายสามัญ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๙, รองลงมา มีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๕๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๗, และสุดท้าย มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔

วุฒิการศึกษาด้านนักรรรม ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาด้านนักรรรม นักรรรมชั้นเอก จำนวน ๑๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒, รองลงมา มีวุฒิการศึกษาด้านนักรรรม นักรรรมชั้นตรี จำนวน ๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕, มีวุฒิการศึกษาด้านนักรรรม นักรรรมชั้นโท จำนวน ๔๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๑ และสุดท้ายไม่มีวุฒิการศึกษาด้านนักรรรม จำนวน ๑๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗.๒

วุฒิการศึกษาด้านบาลี ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม จำนวน ๒๐๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑ รองลงมา มีวุฒิการศึกษาด้านบาลีประโยค ๑ – ๒ และ ป.ธ. ๓ จำนวน ๒๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙.๒, มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ป.ธ. ๗ – ๙ จำนวน ๑๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖.๐, และสุดท้ายมีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ป.ธ. ๔ – ๖ จำนวน ๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒.๘

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมและทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์ในปัจจุบัน, ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน, ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข, ด้านการศึกษา สงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ดังแสดงในตารางที่ ๔.๒-๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๓.๗๔	๐.๘๓	มาก
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๗๘	๐.๘๕	มาก
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๗๐	๐.๘๓	มาก
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๓.๗๑	๐.๙๑	มาก
รวม	๓.๗๓	๐.๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๘$), ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อยู่ในระดับ ($\bar{x} = ๓.๗๔$), และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับ ($\bar{x} = ๓.๗๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง	๓.๗๕	๐.๙๘	มาก
๒. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ	๓.๕๓	๑.๐๖	มาก
๓. สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง	๓.๘๙	๐.๙๙	มาก
๔. สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๙๗	๑.๐๐	มาก
๕. มีความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม	๓.๕๕	๑.๑๙	มาก
รวม	๓.๗๔	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๔$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก คือ สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = ๓.๙๗$), สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ($\bar{x} = ๓.๘๙$) ส่วนความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ ($\bar{x} = ๓.๕๓$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม **ด้านการ
บริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน**

ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ใน โรงเรียน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น	๓.๖๙	๑.๐๑	มาก
๒. มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนา สถานศึกษาของรัฐและเอกชน	๓.๖๖	๐.๙๙	มาก
๓. มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความ เดือดร้อน	๓.๘๐	๑.๐๐	มาก
๔. จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชน ทั่วไปด้วยความเอาใจใส่	๓.๙๐	๑.๐๑	มาก
๕. มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการ สาธารณประโยชน์	๓.๘๔	๑.๐๖	มาก
	๓.๗๘	๐.๘๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหาร
กิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการบริหารจัดการ
กิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๘$) เมื่อพิจารณาเป็น
รายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก
คือ จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่
($\bar{x} = ๓.๙๐$) , มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ($\bar{x} = ๓.๘๔$)
ส่วนความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษามีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของ
รัฐและเอกชน ($\bar{x} = ๓.๖๖$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม **ด้านการ**
พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข

ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. จัดให้มีโครงการอบรมพระนักเทศน์เพื่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ	๓.๔๔	๑.๑๙	ปานกลาง
๒. มีเทคนิควิธีการเทศนาธรรมเพื่อดึงคนเข้าวัดละจัดหนังสือสวดมนต์เพื่อผู้ไฝ่ธรรมไว้อย่างพอเพียง	๓.๖๕	๑.๐๓	มาก
๓. จัดกิจกรรมลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๔.๐๕	๐.๙๖	มาก
๔. มีแผนจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป	๓.๔๕	๑.๑๕	ปานกลาง
๕. มีเทคนิควิธีการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก เช่น ส่งพระไปสอนในโรงเรียน	๓.๙๒	๑.๐๓	มาก
รวม	๓.๗๐	๐.๘๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๐$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ๓ ข้อ คือ จัดกิจกรรมลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, ($\bar{x} = ๔.๐๕$) มีเทคนิควิธีการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก เช่น ส่งพระไปสอนในโรงเรียน, ($\bar{x} = ๓.๙๒$) มีเทคนิควิธีการเทศนาธรรมเพื่อดึงคนเข้าวัดละจัดหนังสือสวดมนต์เพื่อผู้ไฝ่ธรรมไว้อย่างพอเพียง ($\bar{x} = ๓.๖๕$) ส่วนข้ออื่นๆ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
๑. มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น	๓.๗๐	๑.๐๑	มาก
๒. วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาศาสนสถานศึกษา	๓.๗๘	๐.๙๙	มาก
๓. สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆในการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา	๓.๘๐	๑.๐๖	มาก
๔. มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้	๓.๗๖	๑.๑๐	มาก
๕. มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน	๓.๕๔	๑.๑๖	มาก
รวม	๓.๗๑	๐.๙๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมาก คือ สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆในการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา ($\bar{x} = ๓.๘๐$), วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาศาสนสถานศึกษา ($\bar{x} = ๓.๗๘$) ส่วนความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ($\bar{x} = ๓.๕๔$)

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ, ตำแหน่ง, พรรษา, วุฒิการศึกษาสายสามัญ, วุฒิการศึกษานักธรรม, และวุฒิการศึกษาด้านบาลี โดยแสดงการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) ตามสมมติฐาน ดังตารางที่ ๔.๗ – ๔.๑๔

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ

(n = ๒๕๑)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	อายุ								F	Sig.
	๒๐ - ๒๙ ปี (๗๓ รูป)		๓๐ - ๓๙ ปี (๖๖ รูป)		๔๐ - ๔๙ ปี (๓๘ รูป)		๕๐ ปีขึ้นไป (๗๔ รูป)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๓.๘๓	๐.๗๙	๓.๖๗	๐.๘๗	๓.๙๕	๐.๘๔	๓.๖๐	๐.๘๑	๑.๙๔	๐.๑๒
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๘๖	๐.๘๐	๓.๗๔	๐.๘๔	๓.๙๕	๐.๘๘	๓.๖๔	๐.๙๐	๑.๔๙	๐.๒๑
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละ เลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๘๗	๐.๗๙	๓.๖๐	๐.๘๓	๓.๙๐	๐.๘๗	๓.๕๓	๐.๘๑	๓.๒๓*	๐.๐๒
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๓.๙๐	๐.๘๑	๓.๕๗	๐.๘๔	๓.๙๐	๐.๙๗	๓.๕๗	๐.๙๙	๒.๖๗	๐.๐๖
รวม	๓.๘๖	๐.๗๕	๓.๖๕	๐.๗๗	๓.๙๒	๐.๘๓	๓.๕๘	๐.๘๑	๒.๕๙	๐.๕๓

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละ เลิกสิ่ง เสพติดและอบายมุข ส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในรายด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละ เลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๘

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) จำแนกด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละ เลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข

(n = ๒๕๑)					
อายุ	$\bar{x}$	๒๐-๒๙ ปี	๓๐-๓๙ ปี	๔๐-๔๙ ปี	๕๐ ปีขึ้นไป
		๓.๘๗	๓.๖๐	๓.๙๐	๓.๕๓
๒๐-๒๙ ปี	๓.๘๗	-	๐.๒๗	-๐.๐๓	๐.๓๔*
๓๐-๓๙ ปี	๓.๖๐	-	-	-๐.๓	๐.๐๗
๔๐-๔๙ ปี	๓.๙๐	-	-	-	๐.๓๗*
๕๐ ปีขึ้นไป	๓.๕๓	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ๒๐-๒๙ ปี และ ๔๐-๔๙ ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมมากกว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
จำแนกตามจำนวนพรรษา

(n = ๒๕๑)												
บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์	จำนวนพรรษา										F	Sig.
	๑ – ๑๐ พรรษา (๑๒๙ รูป)		๑๑ – ๒๐ พรรษา (๕๗ รูป)		๒๑ – ๓๐ พรรษา (๔๒ รูป)		๓๑ – ๔๐ พรรษา (๑๘ รูป)		๔๑ พรรษา ขึ้นไป (๕ รูป)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน	๓.๖๘	๐.๘๔	๔.๐๒	๐.๔๖	๓.๕๙	๐.๙๗	๓.๖๘	๑.๑๐	๓.๒๘	๐.๘๕	๒.๖๑๐*	๐.๐๓๖
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๗๖	๐.๘๕	๓.๙๖	๐.๖๑	๓.๖๓	๐.๙๙	๓.๙๑	๑.๐๘	๒.๙๒	๐.๖๖	๒.๔๐๗	๐.๐๕๑
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ การศึกษา ลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๗๐	๐.๘๑	๓.๘๙	๐.๖๔	๓.๕๘	๐.๙๙	๓.๕๘	๑.๐๔	๓.๐๐	๐.๕๗	๒.๐๓๔	๐.๐๙๐
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๓.๗๕	๐.๙๐	๓.๘๔	๐.๕๙	๓.๕๘	๑.๑๐	๓.๖๐	๑.๑๗	๒.๙๒	๐.๙๕	๑.๖๑๑	๐.๑๗๒
รวม	๓.๗๒	๐.๘๐	๓.๙๓	๐.๔๗	๓.๖๐	๐.๙๗	๓.๗๐	๑.๐๒	๓.๐๓	๐.๗๕	๒.๒๔๕	๐.๐๖๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันในด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันส่วนด้านอื่นๆ มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ของความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในรายด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

(n = ๒๕๑)						
จำนวนพรรษา	$\bar{x}$	๑ - ๑๐ พรรษา	๑๑ - ๒๐ พรรษา	๒๑ - ๓๐ พรรษา	๓๑ - ๔๐ พรรษา	๔๑ พรรษา ขึ้นไป
		๓.๖๘	๔.๐๒	๓.๕๙	๓.๖๘	๓.๒๘
๑ - ๑๐ พรรษา	๓.๖๘	-	-๐.๓๔*	๐.๐๙	๐.๐๐	๐.๔๐
๑๑ - ๒๐ พรรษา	๔.๐๒	-	-	๐.๔๓*	๐.๓๔	๐.๗๔
๒๑ - ๓๐ พรรษา	๓.๕๙	-	-	-	-๐.๐๙	๐.๓๑
๓๑ - ๔๐ พรรษา	๓.๖๘	-	-	-	-	๐.๔๐
๔๑ พรรษา ขึ้นไป	๓.๒๘	-	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษา ๑ - ๑๐ พรรษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แตกต่างกับ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษา ๑๑ - ๒๐ พรรษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษา ๑๑ - ๒๐ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แตกต่างกับ ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษา ๒๑ - ๓๐ พรรษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
จำแนกตามตำแหน่ง

(n=๒๕๑)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์	ตำแหน่ง								F	Sig.
	รองเจ้าคณะอำเภอ/ เจ้าคณะตำบล (๑๒ รูป)		เจ้าอาวาส (๑๔ รูป)		ผู้ช่วยเจ้าอาวาส (๑๕ รูป)		พระภิกษุทั่วไป (๒๑๐ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๓.๗๘	๐.๕๗	๓.๘๐	๐.๘๖	๓.๙๗	๐.๖๘	๓.๗๒	๐.๘๕	๐.๓๘๑	๐.๗๖๗
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้าน การศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๗๗	๐.๖๑	๓.๙๒	๐.๙๔	๓.๘๗	๐.๗๕	๓.๗๖	๐.๘๗	๐.๒๐๑	๐.๘๙๖
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของ การศึกษา ลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๗๓	๐.๖๑	๓.๗๓	๐.๙๓	๓.๘๕	๐.๘๑	๓.๖๙	๐.๘๔	๐.๑๕๑	๐.๙๒๙
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๓.๖๒	๐.๖๘	๓.๗๙	๑.๐๗	๓.๘๘	๐.๗๘	๓.๗๐	๐.๙๒	๐.๒๒๐	๐.๘๘๓
รวม	๓.๗๒	๐.๕๙	๓.๘๑	๐.๙๐	๓.๘๙	๐.๖๘	๓.๗๒	๐.๘๐	๐.๒๒๖	๐.๘๗๘

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญ ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม
วุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๒๕๑)

บทบาทการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์	วุฒิการศึกษาสามัญ						F	Sig.
	ต่ำกว่า ปริญญาตรี (๑๗๓ รูป)		ปริญญาตรี (๕๒ รูป)		สูงกว่า ปริญญาตรี (๒๖ รูป)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๓.๗๒	๐.๘๐	๓.๘๘	๐.๙๒	๓.๕๘	๐.๘๒	๑.๓๕๒	๐.๒๖๑
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการ คณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๗๖	๐.๘๔	๓.๘๘	๐.๙๒	๓.๖๖	๐.๘๓	๐.๖๗๑	๐.๕๑๒
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์ กลางของการศึกษา ลดละ เลิก สิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๖๘	๐.๘๒	๓.๘๐	๐.๘๘	๓.๖๘	๐.๘๑	๐.๔๔๗	๐.๖๔๐
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อ ผู้ที่ยด้อยโอกาส	๓.๗๓	๐.๙๑	๓.๗๓	๐.๙๒	๓.๕๘	๐.๙๑	๐.๓๓๑	๐.๗๑๙
รวม	๓.๗๒	๐.๗๘	๓.๘๓	๐.๘๔	๓.๖๒	๐.๘๑	๐.๖๑๓	๐.๕๔๓

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความ
คิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม (n = ๒๕๑)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	วุฒิการศึกษาด้านนักธรรม								F	Sig.
	ไม่มีวุฒินักธรรม (๑๘ รูป)		นักธรรมตรี (๕๙ รูป)		นักธรรมโท (๔๓ รูป)		นักธรรมเอก (๑๓๑ รูป)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๓.๘๓	๐.๗๖	๓.๗๑	๐.๘๙	๓.๖๕	๐.๘๙	๓.๗๖	๐.๗๙	๐.๓๐๑	๐.๘๒๔
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการ ศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๘๕	๐.๗๒	๓.๘๒	๐.๘๔	๓.๗๒	๐.๙๔	๓.๗๗	๐.๘๕	๐.๑๖๘	๐.๙๑๘
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละ เลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๙๔	๐.๗๗	๓.๗๒	๐.๙๐	๓.๖๑	๐.๘๕	๓.๖๙	๐.๘๐	๐.๖๙๖	๐.๕๕๕
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๓.๘๘	๐.๗๒	๓.๘๕	๑.๐๑	๓.๕๓	๑.๐๓	๓.๖๙	๐.๘๓	๑.๒๕๓	๐.๒๑๙
รวม	๓.๘๘	๐.๖๙	๓.๗๘	๐.๘๕	๓.๖๒	๐.๘๖	๓.๗๓	๐.๗๖	๐.๕๑๖	๐.๖๗๒

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษานักธรรมแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาด้านบาลี

(n = ๒๕๑)

บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์	วุฒิการศึกษาด้านบาลี								F	Sig.
	ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม (๒๐๖ รูป)		เปรียญตรี (ประโยค ๑-๒ และ ป.ธ. ๓) (๒๓ รูป)		เปรียญโท (ป.ธ. ๔ - ๖) (๗ รูป)		เปรียญเอก (ป.ธ.๗ - ๙) (๑๕ รูป)			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน	๓.๗๘	๐.๘๑	๓.๔๙	๑.๑๑	๓.๗๗	๐.๘๗	๓.๕๐	๐.๔๔	๑.๒๒๖	๐.๓๐๑
๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการ ศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน	๓.๘๓	๐.๘๕	๓.๗๕	๑.๐๗	๓.๗๔	๐.๖๔	๓.๔๕	๐.๔๗	๐.๘๐๖	๐.๔๙๒
๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษา ลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข	๓.๗๓	๐.๘๒	๓.๖๕	๑.๐๓	๓.๔๘	๑.๑๒	๓.๕๒	๐.๓๑	๐.๔๙๖	๐.๖๘๖
๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส	๓.๗๓	๐.๙๓	๓.๗๐	๐.๙๘	๓.๙๐	๐.๖๓	๓.๔๐	๐.๖๕	๐.๗๓๓	๐.๕๓๓
รวม	๓.๗๖	๐.๗๙	๓.๖๕	๐.๙๘	๓.๗๒	๐.๗๘	๓.๔๗	๐.๔๓	๐.๗๒๒	๐.๕๔๐

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษาด้านบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มี วุฒิการศึกษาด้านบาลีแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ปัญหาและข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ปัญหา และ อุปสรรค บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๕ ปัญหา อุปสรรค บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ	๒๕	๙.๙๖
๒	ยังขาดบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้เพราะส่วนมากเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส	๒๐	๗.๙๖
๓	ระบบการทำงานยังไม่ดีเท่าที่ควร แต่ได้ใช้ในระดับหนึ่ง	๑๖	๖.๓๗
๔	สอนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อสิ่งตอบแทน	๑๐	๓.๙๘

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มากที่สุดคือ ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ จำนวน ๒๕ รูป ร้อยละ ๙.๙๖ รองลงมาคือ ยังขาดบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้เพราะส่วนมากเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส จำนวน ๒๐ รูป ร้อยละ ๗.๙๖ และน้อยที่สุดคือ สอนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อสิ่งตอบแทน จำนวน ๑๐ รูป ร้อยละ ๓.๙๘

ตารางที่ ๔.๑๖ ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑	ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ	๒๐	๗.๙๖
๒	เจ้าอาวาสควรแบ่งภาระงานที่สามารถให้การดำเนินการงานดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ติดขัด	๑๘	๗.๑๗
๓	เพิ่มและปรับปรุงระบบในการทำงานให้ดีขึ้น	๑๕	๕.๙๗
๔	สร้างความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการทำงานด้านนี้ให้มาก	๙	๓.๕๘

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มากที่สุดคือ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ จำนวน ๒๐ รูป ร้อยละ ๗.๙๖ รองลงมาคือ เจ้าอาวาสควรแบ่งภาระงานที่สามารถให้การดำเนินการงานดำเนินการต่อไปได้โดยไม่ติดขัด จำนวน ๑๘ รูป ร้อยละ ๗.๑๗ และน้อยที่สุดคือ สร้างความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการทำงานด้านนี้ให้มาก จำนวน ๙ รูป ร้อยละ ๓.๕๘

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรค บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	พระภิกษุสงฆ์ไม่มีโอกาสให้แสดงความคิดเห็น	๒๓	๙.๑๖
๒	ไม่มีการสนับสนุนในด้านนี้เท่าที่ควร	๒๑	๘.๓๖
๓	การมีส่วนร่วมในการบริหารงานน้อย	๑๘	๗.๑๗
๔	การดูแลและการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ยังมีน้อยอยู่	๑๒	๔.๗๘

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ปัญหา อุปสรรค ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากที่สุดคือ พระภิกษุสงฆ์ไม่มีโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๒๓ รูป ร้อยละ ๙.๑๖ รองลงมาคือ ไม่มีการสนับสนุนในด้านนี้เท่าที่ควร จำนวน ๒๑ รูป ร้อยละ ๘.๓๖ และน้อยที่สุดคือ การดูแลและการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ยังมีน้อยอยู่ จำนวน ๑๒ รูป ร้อยละ ๔.๗๘

ตารางที่ ๔.๑๘ ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑	เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์	๓๐	๑๑.๙๕
๒	ส่งเสริมและสนับสนุนงานในด้านนี้ให้มากขึ้น	๒๒	๘.๓๖
๓	ให้โอกาสในการมีส่วนร่วมในการบริหาร	๑๙	๗.๕๖
๔	ต้องเพิ่มและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น	๑๓	๕.๑๗

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มากที่สุดคือ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ รองลงมาคือ ส่งเสริมและสนับสนุนงานในด้านนี้ให้มากขึ้น จำนวน ๒๒ รูป ร้อยละ ๘.๓๖ และน้อยที่สุดคือ ต้องเพิ่มและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น จำนวน ๑๓ รูป ร้อยละ ๕.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรค บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการพัฒนา
วัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	กลัวอิทธิพลเลยไม่เอาใจใส่	๓๐	๑๑.๙๕
๒	ความพร้อมของวัดในการทำเป็นศูนย์กลาง ลดละเลิก สิ่งเสพติด และอบายมุข	๒๔	๙.๕๖
๓	ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ	๑๗	๖.๗๗
๔	ขาดบุคลากรในการดำเนินการ	๑๓	๕.๑๗

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ปัญหา อุปสรรค ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข มากที่สุดคือ กลัวอิทธิพลเลยไม่เอาใจใส่ จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ รองลงมาคือ ความพร้อมของวัดในการทำเป็นศูนย์กลาง ลดละเลิก สิ่งเสพติดและอบายมุข จำนวน ๒๔ รูป ร้อยละ ๙.๕๖ และน้อยที่สุดคือ ขาดบุคลากรในการดำเนินการ จำนวน ๑๓ รูป ร้อยละ ๕.๑๗

ตารางที่ ๔.๒๐ ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการ
พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑	ให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย	๓๐	๑๑.๙๕
๒	เจ้าอาวาสต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมี ประสิทธิภาพในการทำงาน	๑๘	๗.๑๗
๓	จัดตั้งหรือของงบประมาณจากหน่วยงานที่สนับสนุนมาดำเนินการ ในด้านนี้	๑๕	๕.๙๗
๔	ส่งเสริมหรือหาบุคคลากรไปอบรมเพื่อมาพัฒนางานในด้าน การศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข	๙	๓.๕๘

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข มากที่สุดคือ ให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ รองลงมาคือ เจ้าอาวาสต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพในการทำงาน จำนวน ๑๘ รูป ร้อยละ ๗.๑๗ และน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมหรือหาบุคคลากรไปอบรมเพื่อมาพัฒนางานในด้านการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข จำนวน ๙ รูป ร้อยละ ๓.๕๘

ตารางที่ ๔.๒๑ ปัญหา อุปสรรค บทบาทการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา
สงเคราะห์ผู้ที่ย้ายโอกาส

ลำดับที่	ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน	ร้อยละ
๑	ยังขาดทุนในการสนับสนุนในการศึกษา	๓๕	๑๓.๙๔
๒	ไม่มีการสนับสนุนที่จริงจังและต่อเนื่อง	๒๔	๙.๕๖
๓	ยังขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ย้ายโอกาส	๒๑	๘.๓๖

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ผู้ที่ย้ายโอกาส มากที่สุดคือ ยังขาดทุนในการสนับสนุนในการศึกษา จำนวน ๓๕ รูป ร้อยละ ๑๓.๙๔ รองลงมาคือ ไม่มีการสนับสนุนที่จริงจังและต่อเนื่อง จำนวน ๒๔ รูป ร้อยละ ๙.๕๖ และน้อยที่สุดคือ ขาดบุคลากรในการดำเนินการ จำนวน ๒๑ รูป ร้อยละ ๘.๓๖

ตารางที่ ๔.๒๒ ข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารจัดการคณะสงฆ์ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ผู้ที่ย้ายโอกาส

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
๑	ควรจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนในการศึกษา เช่น เจ้าอาวาสต้องเป็นผู้ประเดิมทุนก่อน	๓๐	๑๑.๙๕
๒	ต้องให้เข้าใจว่างานด้านการศึกษาสงเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งของภาระงาน ๖ ด้านในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์	๑๘	๗.๑๗
๓	ขอการสนับสนุนและจัดตั้งกองทุน	๑๕	๕.๙๗

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ผู้ที่ย้ายโอกาส มากที่สุดคือ ให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ รองลงมาคือ เจ้าอาวาสต้องมีความพร้อมในการบริหารจัดการที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพในการทำงาน จำนวน ๑๘ รูป ร้อยละ ๗.๑๗ และน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมหรือหาบุคคลากรไปอบรมเพื่อมาพัฒนางานในการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข จำนวน ๑๕ รูป ร้อยละ ๕.๙๗

๔.๕ ผลการสัมภาษณ์ บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๕ รูป ดังนี้

๑. พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลผาโณ)
ตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง
๒. พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต)
ตำแหน่ง ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี
๓. พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทโท)
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก
๔. พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโณ)
ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์
๕. พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู

ผลการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

๑. บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานในด้านนี้อย่างไร

โดยภาพรวม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเมตตาให้แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสเสมอ การศึกษาสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องทำหน้าที่ตามบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์^๑ ปัจจุบันคณะสงฆ์ก็ทำงานด้านนี้กันอยู่แล้วหรือตามกำลังที่มีอยู่^๒ ปัจจุบันมีปัญหาอยู่ว่า พระสงฆ์ไม่คอยให้ความสนใจในการสงเคราะห์เท่าที่ควร หรือสาเหตุการที่พระสงฆ์ไม่มีรายได้มากแต่พระสงฆ์ก็สนใจกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี^๓ คณะสงฆ์ได้มีการสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนในด้านการศึกษาหรือด้านการแจกทุนการศึกษาต่อผู้ที่ด้อยโอกาสทำตามนโยบายคณะสงฆ์ที่ได้วางเอาไว้^๔ การศึกษาสงเคราะห์การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดูจากการจัดตั้งกองทุนที่ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาที่ดีช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี^๕

^๑สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลผาโณ), เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๒สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, เจ้าอาวาสวัดตุ๊กตา, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๓สัมภาษณ์ พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทโท), เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก, เจ้าอาวาสวัดท่าตำหนัก, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๔สัมภาษณ์ พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโณ), เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดโคกเขมา, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.

^๕สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต, เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

๒. ท่านคิดว่าด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “**ด้านการศึกษาสงเคราะห์**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

ควรส่งเสริมการศึกษาอบรมแก่เยาวชน และมีการให้ทุนส่งเสริมการศึกษาของเด็กตลอดมาในการด้านการศึกษาสงเคราะห์ ข้อเสนอแนะ อยากให้การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ควรมีแก่พุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วย^๖ การศึกษาสงเคราะห์ เป็นงาน ๑ ใน ๖ ด้าน ไม่มีปัญหาอะไรจะมีบ้างก็เล็กน้อยส่วนใหญ่พระเราก็สงเคราะห์ผู้ที่ด้อยโอกาสเป็นประจำของท่านตามนโยบายมหาเถรสมาคม ข้อเสนอแนะ การศึกษาสงเคราะห์พระสังฆาธิการควรช่วยกันเผยแผ่พระศาสนาสงเคราะห์พุทธศาสนิกชน หรือคอยช่วยเหลือตอนประสบภัยต่างๆ ก็จะได้^๗ ก็ได้แจกทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสแต่เรียนดี อุปสรรคก็คงไม่มีเพราะการสงเคราะห์ก็ต้องจัดตามกำลังที่จัดได้เลยไม่ค่อยมีอุปสรรคในการสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามอยู่แล้วแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษาคณะสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในทางการศึกษาและด้านจิตใจ เหมือนพระสงฆ์เป็นครูอีกอย่างหนึ่งด้วย^๘ การช่วยเหลือสังคมอีกด้านหนึ่งที่จะกระทำได้ตามกำลัง คืออยู่ใน ๖ ด้าน ของการศึกษาสงเคราะห์ ข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรเป็นผู้ที่จะต้องเสียสละในส่วนที่จะสงเคราะห์ได้ทำมีโอกาส ได้สงเคราะห์ช่วยเหลือก็ต้องทำ พระสงฆ์เรานั้นถือว่าได้ถูกยกย่องว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณเป็นที่หน้าเคารพก็เหมือนครูของประชาชนเราต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลา^๙ พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ที่จำนำไปประกอบอาชีพ และให้คุณธรรมพระสงฆ์ก็มีบทบาทไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์สิ่งต่างๆ แล้วยังส่งเสริมให้มีรายได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าคณะสงฆ์ก็มีการสนับสนุนในการศึกษาสงเคราะห์ ข้อเสนอแนะ จัดเป็นที่ศึกษาแหล่งความรู้พระพุทธศาสนาพระธรรมคำสั่งสอนพระสงฆ์ให้มีการศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนาก็เป็นการสงเคราะห์ในปัจจุบันเหมือนกัน^{๑๐}

๓. ท่านคิดว่า “**ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ในด้านนี้อย่างไร

^๖ สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลยาโณ), อ้างแล้ว.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต), อ้างแล้ว.

^๘ สัมภาษณ์ พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทโท), อ้างแล้ว.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโณ), อ้างแล้ว.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต, อ้างแล้ว.

โรงเรียนในอำเภอนครชัยศรี พระสงฆ์ก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการสอนการแจกทุนการศึกษา และสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นต้น เพื่อที่ให้วัดกับโรงเรียนมีส่วนช่วยกันและกัน ข้อเสนอแนะ ของ การดำเนินการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรมีส่วนต่อสังคมของการอยู่ด้วยกันและต้องเป็นผู้ที่เสียสละ ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส^{๑๑} โรงเรียนในอำเภอนครชัยศรีพระสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี ก็ได้มีการออกสอน ธรรมศึกษา หรือแจกทุนการศึกษา เป็นทุนการศึกษาตามโรงเรียนกับผู้ด้อยโอกาส ข้อเสนอแนะ วัด ทุกวัดเจ้าอาวาส หรือพระสังฆาธิการควรสนใจการศึกษาของเด็กและเยาวชนตามโรงเรียนเช่น สงเคราะห์ทุนการศึกษาหรือในด้านอื่นๆ^{๑๒} บ้านวัดโรงเรียน และได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา เป็นไปเพื่อความเรียบร้อย เพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้เป็นกำลังพระศาสนาในอนาคต เช่น วัดโรงเรียนอยู่ด้วยกันพระก็สอนศีลธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ก็มีส่วนร่วมสร้างโรงเรียนให้แก่ชุมชนก็ จัดอยู่ในการศึกษาสงเคราะห์ ๖ ด้าน ของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านศึกษาสงเคราะห์ใน โรงเรียน^{๑๓} วัดพระสงฆ์กับโรงเรียนนั้นอยู่คู่กันมายาวนาน พระสงฆ์ก็ได้สงเคราะห์และอุปถัมภ์ การศึกษามาตลอดก่อสร้างโรงเรียนก็มีพระสงฆ์สอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือมีการมอบทุนการศึกษา เด็กยากจนอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นต้นที่จะทำได้ ข้อเสนอแนะ เพื่อการนำมาซึ่งความเลื่อมใส การ สงเคราะห์ในด้านจิตใจ และด้านวัตถุ ทางด้านจิตใจทำโดยการเป็นครูที่ปรึกษาสั่งสอนแนะนำใน ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น^{๑๔} เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็ก และเยาวชนได้เข้าใกล้วัดได้ศึกษาหลักพระธรรมทางศาสนาเพื่อความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับ ประชาชนทั่วไป ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก ที่กำลังจะโต มีความมุ่งหมายให้วัดและชาวบ้านโรงเรียนช่วยอบรมบ่มนิสัยเป็นการสงเคราะห์ซึ่งกัน และกัน ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรมีหน้าที่ช่วยเหลือการบริหารโรงเรียนด้านการศึกษาสงเคราะห์สง เสริมสนับสนุน ให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมสอนศีลธรรมหรือมีกิจกรรมกับโรงเรียนพัฒนาโรงเรียนให้ เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม คืออบรมเรื่องจริยธรรม จรรยา มารยาทตลอดถึงการปฏิบัติอันดีงามของ ประเพณีไทย ในส่วนด้านการสงเคราะห์ในโรงเรียนควรมีการมอบทุนการศึกษาที่เรียนดีแต่ขาดทุน ทรัพย์^{๑๕}

๔. ท่านคิดว่า “**ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติด และ อบายมุข**” มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะ วัดควรเปิดโอกาสในการอบรมสั่งสอน ผู้ที่มีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมชี้แนะนำไปทิศทางของหลักธรรมคำสอนพระพุทธองค์ในเรื่องของสิ่งที่เป็น โทษเป็นภัยต่อตัวเองและสังคมรอบข้าง

ประชาชนต้องมีส่วนร่วมเป็นผู้ที่ต้องดูแลลูกหลานไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดวัด พระสงฆ์ต้องพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง อบรมสั่งสอนเยาวชนในเรื่องของสิ่งเสพติดให้มองเห็นโทษของ

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ (บุญสม ผลผาโณ), อ้างแล้ว.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต), อ้างแล้ว.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทฺโท), อ้างแล้ว.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโณ), อ้างแล้ว.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต, อ้างแล้ว.

โรงเรียนหรือเด็กที่ด้อยโอกาส พระสังฆาธิการคณะสงฆ์ จำเป็นต้องดูแลต่อผู้ที่ด้อยโอกาส^{๒๒} เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ ที่จะสร้างปัญหาให้แก่สังคมที่มาจากความที่ไม่รู้ การศึกษาเด็กที่ด้อยโอกาสดังกล่าวก็ควรได้รับการช่วยเหลือ และพัฒนาให้มีความรู้จะได้ไม่เกิดปัญหาตามมาในอนาคตเช่นพระสังฆาธิการพระสงฆ์เป็นผู้ที่ต้องมองปัญหานี้และต้องมีการเข้าไปแก้ไขเช่นมีการส่งเสริมการศึกษาช่วยเด็กให้มีการศึกษาแจกทุนอนุเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส^{๒๓} เด็กที่ด้อยโอกาสในสังคมมีปัญหามากมายแต่ก็ถือว่าเป็นเด็กที่พระสงฆ์ต้องเมตตาสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือเพื่อที่จะไม่สร้างปัญหาของสังคมต่อไปอุปสรรคในการช่วยเหลือนั้นพระสงฆ์ไม่มีต้นทุนในการช่วยเหลือแต่ก็มีบ้างที่จะช่วยแต่ก็ต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่จะทำได้พระสงฆ์ได้แจกทุนการศึกษาเป็นทุนที่พระสงฆ์นั้นต้องให้ผู้ด้อยโอกาสจริงๆขอเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรให้ความสนใจในการดูแลผู้ที่ด้อยโอกาสแต่เรียนดีพระสงฆ์ควรให้ความสนใจเมตตาและสงเคราะห์สร้างชีวิตใหม่ให้แก่ตนเองช่วยเหลือครอบครัว และให้การสนับสนุนตามสมควร^{๒๔} การช่วยเหลือประชาชนเพื่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งถึงอย่างมีคุณภาพต้องเข้าไปมีส่วนรับรู้ปัญหาชีวิตที่เป็นอยู่ของแต่ละคนที่มีฐานะต่างกันเพื่อที่จะสงเคราะห์ตามแนวทาง ๖ ด้าน ของการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักที่ควรจะทำต่อผู้ที่ด้วยโอกาสพระสงฆ์ควรมีการช่วยเหลือหรือมอบทุนการศึกษาแจกทุนการศึกษาให้เด็กที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ ขอเสนอแนะ การสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาน่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่ดีที่สุดกับผู้ด้อยโอกาส โดยทำการคัดเลือกเด็กนักเรียนนักศึกษาที่จะรับทุนในทุกๆ ปีการศึกษาซึ่งพระสงฆ์มีงานประจำปอยู่แล้วก็ถือโอกาสนี้แจกทุนแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสจะทำให้เกิดการพระสงฆ์วัดบ้านโรงเรียนไปในทางเดียวกันสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อพุทธศาสนาต่อไป^{๒๕}

สรุปจากการสัมภาษณ์ ทำให้เห็นว่าบทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี ต้องมีการร่วมมือกันให้มากขึ้น มีการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการในอำเภอต่อการศึกษาสงเคราะห์ให้มาก มีแหล่งเงินทุนและบุคคลลาการในการบริหารงานอย่างเป็นระบบแล้วการบริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ก็จะมีผลสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นทำให้งานส่วนนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตามไปด้วย

^{๒๒}สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต), อ้างแล้ว.

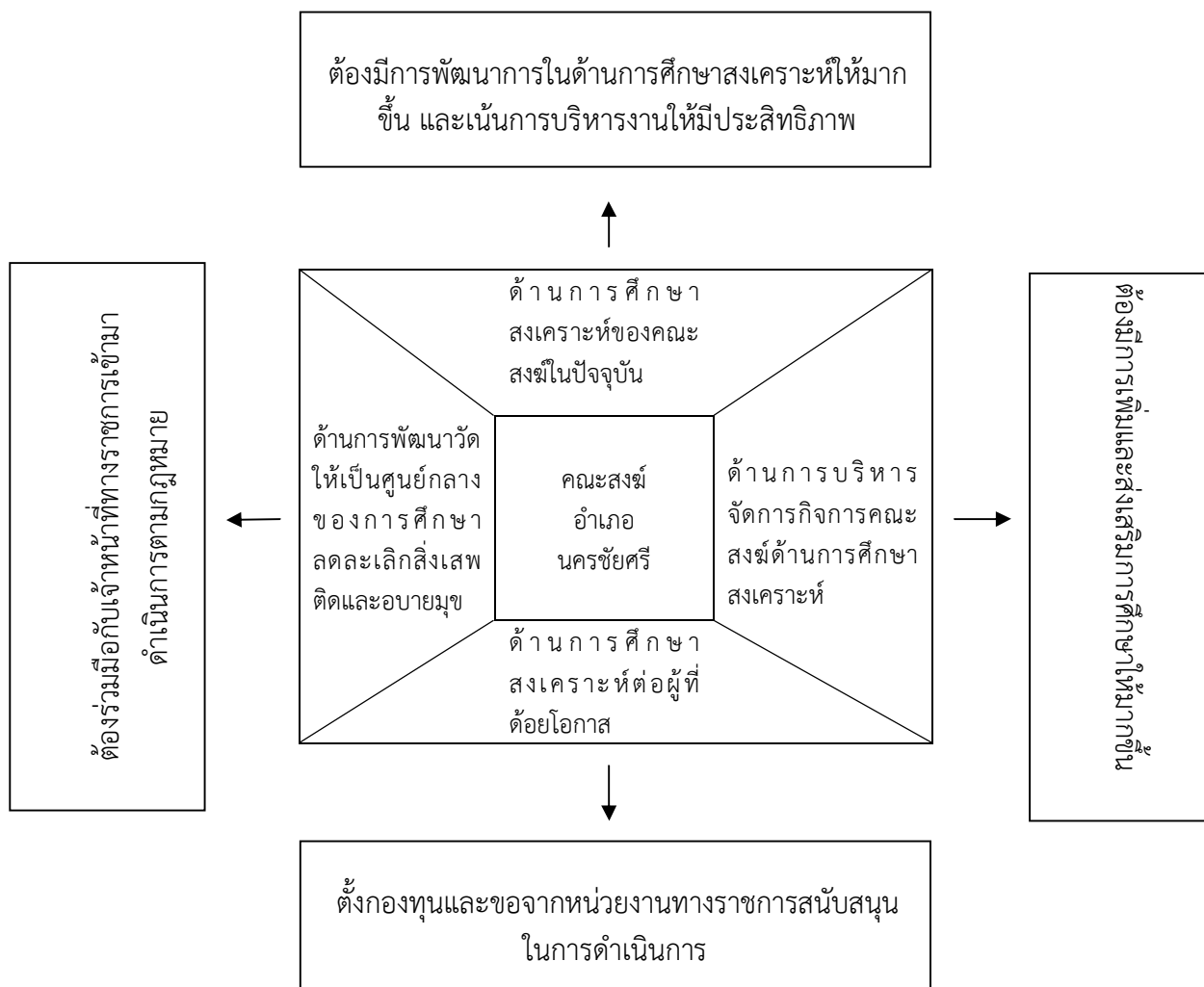
^{๒๓}สัมภาษณ์ พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทฺโท), อ้างแล้ว.

^{๒๔}สัมภาษณ์ พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโณ), อ้างแล้ว.

^{๒๕}สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต, อ้างแล้ว.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ สามารถสรุปได้ว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ต้องมีการพัฒนาการในด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น และเน้นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ต้องมีการเพิ่มและส่งเสริมการศึกษาให้มากขึ้น ตั้งกองทุนและขอจากหน่วยงานทางราชการสนับสนุนในการดำเนินการ ต้องร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาดำเนินการตามกฎหมาย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการองค์การศึกษาระดับอำเภอในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑. เพื่อศึกษาบทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการองค์การศึกษาระดับอำเภอในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครปฐม ๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการองค์การศึกษาระดับอำเภอในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ บทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการองค์การศึกษาระดับอำเภอในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครปฐม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๕๑ รูป ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งผู้ศึกษาสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๒๔๖ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นโดยใช้ค่าที (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยสองกลุ่ม และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไปและเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content analysis Technique) จากนั้นจึงนำผลการวิจัยมาสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕, มีจำนวนพรรษา ๑ – ๑๐ พรรษา จำนวน ๑๒๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๔, มีตำแหน่งพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๒๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๗, มีวุฒิการศึกษาสายสามัญ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๗๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๙, มีวุฒิการศึกษานักธรรม นักธรรมชั้นเอก จำนวน ๑๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๒, มีวุฒิการศึกษาด้านบาลี ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๒๐๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๑

๒. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการองค์การศึกษาระดับอำเภอในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดนครปฐม

จากการสำรวจกลุ่มพระสงฆ์จำนวน ๒๕๑ รูป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารจัดการคณะกรรมการองค์การศึกษาระดับอำเภอในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัด

นครปฐม ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. การทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพด้านอายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาด้านบาลี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ในด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ จำนวน ๒๕ รูป ร้อยละ ๙.๙๖ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์จะมีปัญหาเรื่อง พระภิกษุผู้น้อยไม่มีโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จำนวน ๒๓ รูป ร้อยละ ๙.๑๖ ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุขจะมีปัญหาเรื่อง กลัวอิทธิพลเลยไม่เอาใจใส่ จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสจะมีปัญหาเรื่อง ยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษา จำนวน ๓๕ รูป ร้อยละ ๑๓.๙๔

มีข้อเสนอแนะ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานด้านบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพ จำนวน ๒๐ รูป ร้อยละ ๗.๙๖ ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีข้อเสนอแนะ คือ เปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข มีข้อเสนอแนะ คือ ให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส มีข้อเสนอแนะ คือ ให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย จำนวน ๓๐ รูป ร้อยละ ๑๑.๙๕

๕.๒ การอภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๕๑ รูป โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข และด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส คือ ผลการศึกษานำสู่การอภิปรายผล ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม มีหลักการและแนวทางในการปฏิบัติที่ดี มีการพัฒนารูปแบบในการบริหารด้านการศึกษาสงเคราะห์เพิ่มขึ้น และมีการปรับปรุงแก้ไขการทำงานอยู่และมีการประชุมวางแผนงานในการบริหารงาน และอาจมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็สามารถที่จะทำการแก้ไขผ่านพ้นไปด้วยดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๑. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ดูแลของเจ้าอาวาสในอำเภอนครชัยศรีที่ต้องดูแลและทำงานตามภาระหน้าที่ของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

๒. ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ และการมองการณ์ไกลที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนของเจ้าอาวาสในอำเภอนครชัยศรี ที่มีการเอาใจใส่และสนับสนุนเพื่อที่จะให้เยาวชนในอำเภอมีกการศึกษาและมีความรู้ติดตัวไป

๓. ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดูแลและเอาใจใส่ต่อเยาวชนในอำเภอนครชัยศรี ให้ลด ละเลิก สิ่งเสพติดและอบายมุข โดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การรณรงค์เยาวชนให้ห่างไกลจากยาเสพติด การแสดงถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด และการนำเยาวชนเข้าวัดโดยการจัดกิจกรรมต่างๆ

๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส อยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาสของเจ้าอาวาสในอำเภอนครชัยศรีมีระดับในการช่วยเหลือที่มาก จึงทำให้เห็นว่าในภาพรวมของการบริหารงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรีของเจ้าอาวาสมีการบริหารจัดการที่ดีอยู่ในระดับมาก แต่ไม่ถึงกับดีมากที่สุด จึงทำให้ต้องมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อการพัฒนางานด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ดีมากขึ้นไปอีก

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ, พรรษา, ตำแหน่ง, วุฒิการศึกษาสามัญ, วุฒิการศึกษานักธรรม, และวุฒิการศึกษาด้านบาลี พบว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน, ที่มีพรรษาต่างกัน, ที่มีตำแหน่งต่างกัน, ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน, ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน, ที่มีวุฒิการศึกษาด้านบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส หนัณการ) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า พุทธศาสนิกชน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^๑ และสอดคล้องกับ พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนเจือช่วยเหลือด้านการศึกษาอื่นนอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของพระสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่า โดยลักษณะควรแยกออกเป็นลักษณะ เช่น ศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัด และพระสงฆ์ให้การ ศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็กทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็ก

^๑พระครูประยุตปัญญากร (บุญยง กวีวิโส หนัณการ) “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการการศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต* (สาขาการจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๘-๘๙.

^๒พระมหาสมทรง สิรินธโร, *บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอนาคต*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๓๒.

และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาพระปริยัติธรรม หมวดธรรมบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๗ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ จำนวนมาก จัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้นจึงจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษาการจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้สำหรับกิจกรรมที่จะส่งเสริมนั้น วัดควรจัดให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณรซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา บางวัดจัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนพระ โรงเรียนสามเณร บางวัดจัดให้มีโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์การศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการศึกษาสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ เป็นต้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานบริหารงานตามภาระหน้าที่ของงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
๒. ควรให้เจ้าอาวาสแบ่งภาระงานที่สามารถให้การดำเนินงานได้อย่างไม่ติดขัด
๓. ควรเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในด้านกาบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
๔. ควรส่งเสริมและสนับสนุนงานในด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียนให้มากขึ้น
๕. ควรให้เจ้าหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตามกฎหมาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัด รวมทั้งอุปกรณ์ทางการศึกษา มีการจัดตั้งทุนการศึกษา
๒. มีการสนับสนุนโครงการ และจัดโครงการ ที่เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์อย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดโครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน
๓. วัดจัดสถานที่ให้ประชาชนทั่วไปสามารถศึกษาหาความรู้ภายในวัดได้ เช่น การสร้างห้องสมุดประชาชนขึ้นในวัด

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภออื่นๆ
๒. ควรมีการศึกษการบริหารจัดการงานของกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงเพื่อให้ทราบข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น
๓. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม กับจังหวัดใกล้เคียง เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างกัน และนำไปสู่การการบริหารงานของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมล ภูประเสริฐ และคณะ. การบริหารและการจัดการวัดผลและประเมินผลการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๕.

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๗.

กรมการศาสนา. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.

_____. กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการ
ศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐

_____. “แนวทางการพัฒนาพระสังฆาธิการ”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
การศาสนา, ๒๕๔๐.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. ความเป็นมาของแผนการศึกษาชาติ. พระนคร : โรงพิมพ์
มงคลการพิมพ์, ๒๕๐๔.

กระทรวงศึกษาธิการ. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๒๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๐.

กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๕-๒๕๐๗. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
๒๕๐๗.

ชนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์. จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : คณะ
ครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, ๒๕๒๖.

จันทรานี สงวนนาม. เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง.
ม.ท.ป, ๒๕๓๖.

คณะอาจารย์. คู่มือสอบวิชาชุดครู ป.ม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

- คณาจารย์มหาวิทยาลัย.การปกครองคณะสงฆ์ไทย.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ขวลิต พุทธวงศ์. การบริหารโครงการสุขภาพในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรี้น ตรี้งเฮ้าส์, ๒๕๒๘.
- จิตยา สุวรรณชนู. พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. หลักการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ ผศ.ดร. ความรู้เบื้องต้นทางการบริหารรัฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๗.
- ธนกรส พูนสิทธิ์. การจัดการองค์การและการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๑.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ ๙.นนทบุรี : บริษัท เอส อาร์ พรี้นติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด , ๒๕๕๑.
- ธีระรัตน์ กิจจารักษ์. เอกสารคำสอนวิชาการบริหารการศึกษา. เพชรบูรณ์ : คณะครุศาสตร์สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒.
- บรรจบ เนียมมณี. หลักการบริหาร. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.
- บุญทัน ดอกไธสง. การจัดการองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- ประกอบ กรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประทาน คงฤทธิ์ศึกษากร. สุขาภิบาลในฐานะปกครองตนเอง. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์, ๒๕๓๙.
- พระมหาสมทรง สิรินโร. บทบาทของพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. สถานภาพและบทบาท. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- ประภาพิศ สัญชาติเจตน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔.
- ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย, มปป.

พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. **การบริหารวัด**. กรุงเทพมหานคร : วิชั่นอาร์ต คอร์ปอเรชั่น, ๒๕๔๑.

พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พุทธิมรสี). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒.

_____. **การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๔.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **คำกล่าวปาฐกถาบรรยาย**. ในการประชุมพระสังฆาธิการระดับอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล ในเขตปกครองสงฆ์ภาค ๒ ณ วัดพระพุทธรบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ๒๕๔๖. (อัดสำเนา).

_____. **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมานุชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

พระธรรมปัญญาบดี (ถาวร ติสฺสานุกโร). **ระเบียบวัดเขตพน**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๙.

พระธรรมวโรดม. **การปกครองวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๓๙.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

_____. **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**. กรุงเทพมหานคร : ชัยมงคลพรินต์ติ้ง, ๒๕๔๘.

_____. **การบริหารวัด**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระราชสีมาภรณ์ (นวล เขมสจฺจวาที). **พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระศาสนาและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๙.

พจน์ วรกวิน. **จิตวิทยาสังคม**, กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.

- พัทธา สายหู. **กลไกของสังคม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พุนทรัพย์ สิทธิพรหม. **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาการเข้าร่วมโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองของชาวบ้านห้วยยาง**, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**, กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖.
- ไพบุลย์ เสี่ยงก้อง. **หลักการบริหารงานในวัด**, ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ. ปทุมธานี : บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๗.
- ภิญโญ สาธร. **การบริหารงานบุคคล**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.
- มานิช ต้นชวนิช. **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาสังคมชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**, กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๐๖.
- มัลลิกา ต้นสอน. **การจัดการยุคใหม่**, กรุงเทพมหานคร : เอกซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔.
- ยนต์ ชุ่มจิต. **ความเป็นครู**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต. **มนุษย์กับสังคม**, เพชรบุรี : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพาณิชย์, ๒๕๔๗.
- สง่า หล่อสำราญ. **ตำนานพระพุทธสาวก**, กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- สนธยา พลศรี. **หลักสังคมวิทยา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงการเมืองและสังคมไทย**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.
- สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- สมยศ นาวิการ. **การบริหารเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๔๔.
- สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. **สาระสำคัญของภารกิจแต่ละด้าน**, ม.ป.ป.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕).
- สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**, กรุงเทพมหานคร : บริษัททุนพัลลขิงจำกัด, ๒๕๔๗.
- สิรภพ เหล่าลาภะ. **พุทธศาสตร์การเมือง**, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕.
- สุชา จันท์เอม. **จิตวิทยาสังคม**, กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๐.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- สัมพันธ์ ภูไพบูลย์. **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : พัทธ์ชัยอักษร, ๒๕๔๒.

เสนาะ ตีเยาว์ ศ. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

โสภา ชูพิกุลชัย. **จิตวิทยาสังคมประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

เอกชัย กี่สุพันธ์. **หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๕.

(๒) วิทยานิพนธ์

ชนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์. **จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : คณะ
ครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง, ๒๕๒๖.

ธีรภูมิ ทองโอษฐ์. การศึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าอาวาสในจังหวัดร้อยเอ็ด. **วิทยานิพนธ์
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔.

ประกอบ มีโคตรกอง, บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น.
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
๒๕๔๑.

พระครูประยุตปัญญกร (บุญยง กวีวิโส หนัณการ). ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการจัดการ
การศึกษาสงเคราะห์ในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดกิตติวรวัฒน์ (ประจวบ เขมาภิโรโต. บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนอ่าเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชา
การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูปลัดเจริญ สุวิโร (มีประเสริฐ). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**.
(สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์ (เฮาลี่). บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษา
จังหวัดจันทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูพิศาลธีรธรรม. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูพุทธนิธธรรมสุนทร (โสดา ทาปัน). บทบาทของพระครูพัฒนกิจจานุรักษ์ (ครูบาชัยยะวงศาพัฒนา). **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระครูรัตนาสุตาทิกรักษ์ (สมชาย รตนสีโล). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวินัยธรสมชาย สุวิชาโน. ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อยจังหวัดเพชรบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ชีรปญโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระครูสุวรรณวรการ. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระธวัชชัย จารุธมโม. ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาวัดในอำเภอหนองแขงจังหวัดสระบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระธนดล นาคสุวณโณ (นาคพิพัฒน์). การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤษา). ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระใบฎีกามานะ สุนทรโส (มากมุล). การบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการจังหวัดเพชรบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระปลัดมนต์ดก สุวโจ, การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

- พระมหาขวลิต ขาตเมธี (คงแก้ว). บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในจังหวัดภูเก็ต. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาปริวัฒน์ จิตวิริโย. ความคิดเห็นของพระภิกษุที่มีต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาสนอง อัครธมโม (ยาจิตร). บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมชาวบ้านให้พึ่งตนเอง : ศึกษากรณีพระครูพิพิธธรรมรส. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.
- พระมหาสุภา อุทโท. บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า (๒๕๕๑ - ๒๕๖๐). **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- พระสนธยา มงคลโก. ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการในการปกครองคณะสงฆ์ กรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเขตบางแคและเขตหนองแขม. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระอธิการสมหวัจ จิตตปสาโท (ประสิทธิ์พันธุ์). การศึกษาหลักการสงเคราะห์ศิษย์ในพระพุทธศาสนา : **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พินิจ เพ็ชรดารา. บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.
- วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๓.
- สุนทร กุญชร. บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕.
- สมคิด เพ็งอุดม. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

Don Hellriegel. **Management** third edition, Addison - Wesley Publishing Company . lmc., 1982.

Dale Yoder. **Personnel Principles and Policies.** fourth printing, Englewood Cliffs : New Jersey Prentice - Hall, Inc. 1956.

E.N. Chapman. **Supervisor Survival Kit.** Second edition, California : Science Research Associates Inc.,1995.

Gulick L. and Urwick J. **Papers on the Science of Administration.** New York : Institute of Public Administration, 1973.

Max Weber. **The Theory of Social and Economic Organizations.** Translated by A.M. Handerson and T. Parsons. (New York : Free Press, 1947.

Price, Alan. **Human Resource Management.** In a Business Context. 2 edition . London:Thomson Learning, 2004.

William Ouchi.**Organization and Management.** Eaglewood Cliffs : Prentice Hill,1971.

๓. สัมภาษณ์

พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม ผลวาทะ), เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง, ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูวิบูลสิริธรรม (สันติ สมจิตโต), ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี, เจ้าอาวาสวัดตุ๊กตา, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทโท), เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก, เจ้าอาวาสวัดท่าตำหนัก, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโณ), เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดโคกเขมา, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต, เจ้าอาวาสห้วยพลู, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร.

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๕๘๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ขอตรวจแก้ไขเครื่องมือนิด
เรียน รศ.ดร.ปริมาณรักษ์
สมฤทัย วัฒนศิริ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลยาโน Ph.D.

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๕๘๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๕๖๐//๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร..โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๕๑๒

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาโยตะ ปยุตโต

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๕๘๐๑
 นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอ
 นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างตึง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Geo Thomas

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

MS01118
Dr. [Signature]
[Signature] ๒๕๖

๒๙ / ๓๐ / ๖๕

กรรมการอิสระ บมจ.โต
หน่วยงานบริหาร

(พระมหาไยตะ ปยุตฺโต)
อาจารย์ประจำหน่วยวิชาบริการ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๕๘๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอบนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร.,โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๒

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติขอตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์วันชัย สุขตาม

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางสาว
[Signature]
๑๓๐๕๔

ภาคผนวก ข
ผลของการหาค่า Alpha

Reliability

*****Method 1 (space saver) will be **used for this analysis** *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
V1	69.8000	179.338	.312	.925
V2	69.8333	170.971	.647	.919
V3	70.0667	173.720	.616	.920
V4	70.0667	168.202	.661	.918
V5	70.2667	162.202	.682	.918
V6	69.8333	172.833	.526	.921
V7	69.9333	170.271	.649	.919
V8	70.1667	168.489	.713	.918
V9	70.0333	173.344	.554	.921
V10	70.2333	166.185	.631	.919
V11	69.7000	171.872	.463	.923
V12	69.9000	170.024	.761	.917
V13	70.0333	170.516	.702	.918
V14	70.2000	168.924	.606	.920
V15	70.4333	168.530	.579	.920
V16	69.8667	178.120	.383	.924
V17	70.0333	166.861	.693	.918
V18	70.0667	170.823	.628	.919
V19	70.1333	168.533	.643	.919
V20	70.3333	169.678	.482	.923

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 20

Alpha = .924

ภาคผนวก ค

หนังสือขอแจก Try Out เพื่อ

เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๕๑

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๗ ธันวาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตขอเช่าเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระครูจารุวัฒน์คุณ เจ้าคณะตำบลไร่ขิง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อโฆส ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๕๐๔๘๐๑
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระคุณท่าน จึงขออนุญาตขอเช่าจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์
ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ด.ช. ๒๐๐๓
พระครูจารุวัฒน์คุณ

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๙-๒๒๕-๔๑๙๔

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๒ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิตฺตธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๕๐๕๔๐๑
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน
การศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการและพระภิกษุ
สามเณรทั่วไปในอำเภอนครชัยศรี ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๒ มกราคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นัยสการ พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสังฆาธิการและพระภิกษุสามเณรทั่วไปในอำเภอนครชัยศรี ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนัยสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนัยสการด้วยความเคารพ

พระครูสิริปัญญาภิวัฒน์
(พระครูสังฆรักษ์)

[Signature]

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

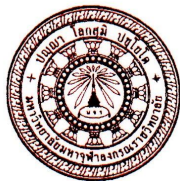
ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๙-๒๒๙-๔๑๔๔

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสริมโฆ รัทสประจำตวันิลิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิลิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขอความ
อนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.ร.ร.ร.
พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์
(พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์)
๑๕ ต.ค. ๕๕

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมมสุทโธ
โทร ๐๘๔-๕๕๕-๑๔๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิบูลสิริธรรม ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุญาต
นุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี

๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๕

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺธ
โทร ๐๘๔-๕๕๙-๑๔๙๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระวินัยสังวร เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก-วัดท่าตำหนัก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระเดชพระคุณท่านเจ้า
ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๔๓๓
พระวินัยสังวร

๐๓. ๓๓๓๓๓ (๐)

๒๐ ๓.๑. ๒๕๕๕

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท
โทร ๐๘๔-๕๕๙-๑๔๙๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูโกวิทสุตการ เจ้าตำบลศรีมหาโพธิ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อโฆส ฉายา อิสสรธมฺโม รหัสประจำตัวนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุญาต
ขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.อ.อ.
น.อ.อ.
๑๒/๑๐/๕๕
อ.อ.อ.

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุทฺโธ
โทร ๐๘๔-๕๕๙-๑๔๙๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๑๔๒

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ฉายา อิสระโม รัตสปรจำตวันนิสิต ๕๓๗๓๔๐๔๘๐๑ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระคุณท่านจึงขออนุญาต
ขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

อ.ผดุง
รศ.ดร.ไพฑูริย์ ภคศิริ
เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู
๑๕ ต.ค. ๕๕

ผู้ประสานงาน
พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท
โทร ๐๘๔-๕๕๙-๑๔๙๔

ภาคผนวก ฉ
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในกรณีการศึกษาสงเคราะห์ในความคิดเห็นของ พระสังฆาธิการ และพระภิกษุในอำเภอนครชัยศรี ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับ ข้อมูลและแนวทาง สำหรับผู้วิจัย เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุง การ ปฏิบัติงานในการศึกษาสงเคราะห์ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวมผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายฉบับนี้เป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่ประการใด

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสงฆ์ ต่อการศึกษาด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับการอนุเคราะห์เมตตาจาก พระสังฆาธิการ และ พระภิกษุในอำเภอนครชัยศรี ในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่าน
ข้อที่

๑. อายุ	☐ ๒๐ - ๒๙ ปี
☐ ๔๐ - ๔๙ ปี	☐ ๓๐ - ๓๙ ปี
☐ ๕๐ ปี ขึ้นไป
๒. พรรษา	☐ ๑ - ๑๐ พรรษา
☐ ๒๑ - ๓๐ พรรษา
☐ ๔๑ พรรษา ขึ้นไป	☐ ๑๑ - ๒๐ พรรษา
☐ ๓๑ - ๔๐ พรรษา
๓. ตำแหน่ง	☐ เจ้าคณะอำเภอ
☐ เจ้าคณะตำบล
☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	☐ องค์เจ้าคณะอำเภอ
☐ เจ้าอาวาส
☐ พระภิกษุทั่วไป
๔. วุฒิการศึกษาสามัญ	☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ ปริญญาตรี
๕. วุฒิการศึกษาด้านนักรธรรม	☐ ไม่มีวุฒินักรธรรม
☐ นักรธรรมโท	☐ ธรรมตรี
☐ ธรรมเอก
๖. วุฒิการศึกษาด้านบาลี	☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม
☐ เปรียญโท (ป.ธ. ๔ - ๖)	☐ เปรียญตรี (ประโยค ๑-๒ และ ป.ธ. ๓)
☐ เปรียญเอก (ป.ธ. ๗ - ๙)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์คณะ
สงฆ์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในกลางช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านว่าวัดควรมี
การพัฒนาด้านการศึกษาสงเคราะห์อย่างไร

ที่	การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษา สงเคราะห์	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน						
๑.	จัดตั้งกองทุน-เพิ่มทุน-แจกทุนสงเคราะห์เพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนอย่างทั่วถึง					
๒.	ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์อย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพ					
๓.	สนับสนุนส่งเสริมกิจการด้านการศึกษาของโรงเรียนทั้งในและนอกวัดด้วยดีสม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง					
๔.	สนับสนุนส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ					
๕.	มีความริเริ่มจัดให้มีโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและแก่เยาวชนในช่วงปิดเทอม					
๒.บทบาทด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน						
๖	สนับสนุนสถานศึกษาต่างๆทั้งด้านอาคารเรียนห้องจริยะและสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นต้น					
๗.	มีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา มีการช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐและเอกชน					
๘.	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน					
๙.	จัดให้มีโครงการสอบธรรมศึกษาแก่เยาวชนนักเรียนและประชาชนทั่วไปด้วยความเอาใจใส่					
๑๐.	มีการช่วยเหลือกิจการของชุมชนซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์					

๓.บทบาทด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข						
๑๑.	จัดให้มีโครงการอบรมพระนักเทศน์เพื่องานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอ					
๑๒.	มีเทคนิควิธีการเทศนาธรรมเพื่อดึงคนเข้าวัดละจัดหนังสือสวดมนต์เพื่อผู้ไฝ่ธรรมไว้อย่างพอเพียง					
๑๓.	จัดกิจกรรมลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๑๔.	มีแผนจัดตั้งห้องสมุดภายในวัด เพื่อประโยชน์แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชนทั่วไป					
๑๕.	มีเทคนิควิธีการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก เช่น ส่งพระไปสอนในโรงเรียน					
๔.บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส						
๑๖.	มีการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนทุกระดับชั้น					
๑๗.	วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วมร่วมกับประชาชน ในการช่วยพัฒนาสถานศึกษา					
๑๘.	สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆมีการช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา					
๑๙.	มีการช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อน มีการสงเคราะห์ผู้ยากไร้					
๒๐.	มีการประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับบทบาทการบริหารกิจการ
คณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

๑. ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ปัญหา อุปสรรค ด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ปัญหา อุปสรรค ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

๔. ปัญหา อุปสรรค ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่าน
 ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม การวิจัยครั้งนี้
 พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ
 นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทสัมภาษณ์การวิจัย

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง
 ผู้สัมภาษณ์ พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ผู้วิจัย
 วันสัมภาษณ์ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕
 สถานที่สัมภาษณ์ วัดสำโรง ตำบลสัมปทวน อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประเด็นคำถาม

๑. ท่านคิดว่าด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเมตตาให้แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสเสมอให้ทั้งการศึกษาให้ทุนการศึกษาผู้ที่ใส่ใจในการเรียนการศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในเขตปกครองสนใจดูแลในชุมชนท้องถิ่น ที่เราอยู่ในพื้นที่นั้นๆ คณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี ส่งเสริมการศึกษอบรมแก่เยาวชน และมีการให้ทุนส่งเสริมการศึกษาของเด็กตลอดมาในการด้านการศึกษาสงเคราะห์

ข้อเสนอแนะ อยากให้การสงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ควรมีแก่พุทธศาสนิกชนที่ด้อยโอกาสให้มองเห็นความสำคัญด้วย

๒. ท่านคิดว่า “ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ในด้านนี้อย่างไร

พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า โดยภาพรวม โรงเรียนในอำเภอนครชัยศรี พระสงฆ์ก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการสอนการแจกทุนการศึกษาและสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นต้น เพื่อให้วัดกับโรงเรียนมีส่วนช่วยกันและกัน

ข้อเสนอแนะสรุปภาพรวมของการด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรมีส่วนต่อสังคมของการอยู่ด้วยกันและต้องเป็นผู้ที่เสียสละต่อผู้ที่ด้อยโอกาสคือในภาพรวม

๓. ท่านคิดว่า “ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข” มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะ วัดควรเปิดโอกาสในการอบรมสั่งสอนผู้ที่มีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมชี้แนะนำไปทิศทางของหลักธรรมคำสอนพระพุทธองค์ในเรื่องของสิ่งที่เป็นโทษเป็นภัยต่อตัวเองและสังคมรอบข้าง

พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ประชาชนก็ต้องมีส่วนร่วมเป็นผู้ที่ต้องดูแลลูกหลานไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดวัดพระสงฆ์ต้องพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง อบรมสั่งสอนเยาวชนในเรื่องของสิ่งเสพติดให้มองเห็นโทษของการติดยา

ข้อเสนอแนะ วัดควรมีการพัฒนาในเรื่องนี้ให้คนหรือชุมชนเยาวชนเป็นผู้ที่ต้องห่างไกลต่อ
อบายมุขและสิ่งเสพติด ต้องลดละเลิก

๔. ท่านคิดว่า “**ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส**” มีปัญหา อุปสรรค
อะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวผู้ที่ด้อยโอกาส

พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า มีปัญหาในด้านของการศึกษา
สงเคราะห์คงไม่มีอุปสรรคอะไร พระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ก็มีบทบาทในการศึกษาสงเคราะห์
อยู่และเช่นแจกทุนให้แก่เด็กที่ด้อยโอกาสเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะ พระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอนครชัยศรีขอให้มีส่วนร่วมในการศึกษา
สงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส^๑

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญญาภิวัฒน์ (บุญสม ผลญาโณ), เจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง,
๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม ตำแหน่งที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ นครชัยศรี
เจ้าอาวาสวัดตุ๊กตา
ผู้สัมภาษณ์ พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ
วันสัมภาษณ์ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๕๕
สถานที่สัมภาษณ์ วัดตุ๊กตา อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประเด็นคำถาม

๑. ท่านคิดว่าด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “**ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

พระครูวิบูลสิริธรรม ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ก็ทำงานด้านนี้กันอยู่แล้วหรือตามกำลังที่มีอยู่ ๖ ด้าน เกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ ก็ไม่มีปัญหาอะไรจะมีบ้างก็เล็กน้อยส่วนใหญ่พระเราก็สงเคราะห์ผู้ที่ด้อยโอกาสเป็นประจำของท่านตามนโยบายมหาเถรสมาคม

ข้อเสนอแนะ การศึกษาสงเคราะห์พระสังฆาธิการควรช่วยกันเผยแผ่พระศาสนาสงเคราะห์พุทธศาสนิกชน หรือคอยช่วยเหลือตอนประสบภัยต่างๆ ก็จะได้

๒. ท่านคิดว่า “**ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ในด้านนี้อย่างไร

พระครูวิบูลสิริธรรม ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า โรงเรียนในอำเภอ นครชัยศรีพระสงฆ์ในอำเภอ นครชัยศรี ก็ได้มีการออกสอนธรรมศึกษา หรือแจกทุนการศึกษา เป็นทุนการศึกษาตามโรงเรียนกับผู้ด้อยโอกาส

ข้อเสนอแนะ วัดทุกวัดเจ้าอาวาส หรือพระสังฆาธิการควรสนใจการศึกษาของเด็กและเยาวชนตามโรงเรียนเช่นสงเคราะห์ทุนการศึกษาหรือในด้านอื่นๆ

๓. ท่านคิดว่า “**ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดเลิกล้างเสพติดและ อบายมุข**” มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะ วัดควรเป็นทั้งบ้านทั้งโรงเรียน และเป็นที่ให้ความรู้ในด้านต่างๆ ตลอดเวลา อุปสรรคคือไม่ค่อยมีใครสนใจฟังเทศน์ฟังธรรมกัน ควรหาทางให้เยาวชนหรือคนทั่วไป เข้าวัดให้มีแรงจูงใจพระต้องเป็นผู้นำในการสั่งสอนให้คนทั่วไปรู้จักโทษของอบายมุขต่างๆ

พระครูวิบูลสิริธรรม ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า เดิมนี้ยาเสพติดระบาดมากในหมู่ผู้คนหรือแม้แต่ตามโรงเรียน เด็กเยาวชนสูบบุหรี่กันแล้ว ดื่อบายมุขกันแล้ว ต้องช่วยกันหาทางแก้ไขพระสงฆ์ก็ต้องมีบทบาทในเรื่องนี้ด้วย

ข้อเสนอแนะ วัดควรมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการไหว้พระสวดมนต์ ถือนศีล ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม ตามกำลังความสามารถของในแต่ละวัดที่จะทำให้เป็นไปในทางทิศเดียวกัน วัดพระสงฆ์ต้องใส่ใจเรื่องนี้ให้มากในการเป็นผู้มีจิตวิญญานในการนำลดละเลิกสิ่งเสพติด และอบายมุข

๔. ท่านคิดว่า “ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวผู้ที่ด้อยโอกาส

พระครูวิบูลสิริธรรม ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส พระสงฆ์พระสังฆาธิการ ได้ปฏิบัติตามตลอดคณะสงฆ์ก็มีนโยบาย ๖ ด้าน คือสงเคราะห์ ผู้ที่ด้อยโอกาส มอบทุนการศึกษาแจกทุนการศึกษาให้เป็นประจำ แก่เด็กยากจน

ข้อเสนอแนะ วัดก็มีส่วนร่วมในการสงเคราะห์ ตามสถานที่ต่างๆ ตามโรงเรียนหรือเด็กที่ด้อยโอกาส พระสังฆาธิการคณะสงฆ์ จำเป็นต้องดูแลต่อผู้ที่ด้อยโอกาส^๒

^๒ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต) ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาคนครชัยศรี, เจ้าอาวาสวัดตุ๊กตา, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระวินัยสังวร เจ้าคณะตำบลท่าตำหนักเจ้าอาวาสวัดท่าตำหนัก
 ผู้สัมภาษณ์ พระครูธรรมศาสนอุโฆษ
 วันสัมภาษณ์ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕
 สถานที่สัมภาษณ์ วัดท่าตำหนัก ตำบลท่าตำหนัก อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประเด็นคำถาม

๑. ท่านคิดว่าด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “**ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

พระวินัยสังวร ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ปัจจุบันมีปัญหาอยู่ว่า พระสังฆาธิการ ไม่ค่อยให้ความสนใจในการสงเคราะห์เท่าที่ควร หรือสาเหตุการที่พระสงฆ์ไม่มีรายได้มากแต่พระสังฆาธิการคณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี ก็ได้แจกทุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสแต่เรียนดี อุปสรรคก็คงไม่มีเพราะการสงเคราะห์ก็ต้องจัดตามกำลังที่ได้เลยไม่ค่อยมีอุปสรรคในการสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในอำเภอนครชัยศรี

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามอยู่แล้วแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษาคณะสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำในทางการศึกษาและด้านจิตใจ เหมือนพระสงฆ์เป็นครูอีกอย่างหนึ่งด้วย

๒. ท่านคิดว่า “**ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ในด้านนี้อย่างไร

พระวินัยสังวร ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า โดยภาพรวมบ้านวัดโรงเรียน และได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนาเป็นไปเพื่อความเรียบร้อย เพื่อการสร้างศาสนทายาทที่มีความรู้เป็นกำลังพระศาสนาในอนาคต เช่นวัดโรงเรียนอยู่ด้วยกันพระก็สอนศีลธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ก็มีส่วนร่วมสร้างโรงเรียนให้แก่ชุมชนก็จัดอยู่ในการศึกษาสงเคราะห์ ๖ ด้าน ของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน

๓. ท่านคิดว่า “**ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข**” มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข

พระวินัยสังวร ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า โดยภาพรวม บทบาทที่พระสงฆ์หรือสังฆาธิการทำ วัดต้องทำเป็นศูนย์กลางลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการและนำเอาหลักธรรมมาใช้ให้กับเยาวชนเห็นโทษของการติดยาและอบายมุขว่าเป็นโทษ

ข้อเสนอแนะ ควรหาอุบายวิธีส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน ให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกันทำให้เกิดความเข้มแข็ง และพระสงฆ์ควรให้การแนะนำ

๔. ท่านคิดว่า “ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวผู้ที่ด้อยโอกาส

พระวินัยสังวร ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในวันนี้จะเป็นผู้ใหญ่ ที่จะสร้างปัญหาให้แก่สังคมที่มาจากความไม่รู้ การศึกษาเด็กที่ด้อยโอกาสดังกล่าวก็ควรได้รับการช่วยเหลือ และพัฒนาให้มีความรู้จะได้ไม่เกิดปัญหาตามมาในอนาคตเช่นพระสังฆาธิการพระสงฆ์เป็นผู้ที่ต้องมองปัญหานี้และต้องมีการเข้าไปแก้ไขเช่นมีการส่งเสริมการศึกษาช่วยเหลือเด็กให้มีการศึกษาแจกทุนอนุเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส

ข้อเสนอแนะ โดยทำการคัดเลือกเด็กนักเรียนที่จะรับทุนแจกทุนในทุกระดับนั้นว่ามีการศึกษาที่ดี ส่งเสริมให้ได้เรียนต่อไปเพื่อเป็นอนาคตของชาติและสังคมที่ดีต่อไปควรที่จะให้การสนับสนุนการเรียนการศึกษา^๓

^๓ พระวินัยสังวร (ภุชญา สุภทโท), เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก, เจ้าอาวาสวัดท่าตำหนัก, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูโกวิทสุตการ ตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดโคกเขมา
 ผู้สัมภาษณ์ พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ผู้วิจัย
 วันสัมภาษณ์ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕
 สถานที่สัมภาษณ์ วัดโคกเขมา ตำบลศรีมหาโพธิ์ อำเภอนครชัยศรี
 จังหวัดนครปฐม

ประเด็นคำถาม

๑. ท่านคิดว่าด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

พระครูโกวิทสุตการ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า โดยภาพรวม การศึกษาสงเคราะห์โดยลักษณะ คณะสงฆ์ได้มีการสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนในด้านการศึกษาหรือด้านการแจกทุนการศึกษาต่อผู้ที่ด้อยโอกาสทำตามนโยบายคณะสงฆ์ที่ได้วางเอาไว้เป็นการช่วยเหลือสังคมอีกด้านหนึ่งที่จะกระทำได้ตามกำลัง คืออยู่ใน ๖ ด้าน ของการศึกษาสงเคราะห์

ข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรเป็นผู้ที่จะต้องเสียสละในส่วนที่จะสงเคราะห์ได้ทำมีโอกาส ได้สงเคราะห์ช่วยเหลือก็ต้องทำ พระสงฆ์เรานั้นถือว่าได้ถูกยกย่องว่าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นที่หน้าเคารพเหมือนครูของประชาชนเราต้องแสวงหาความรู้ตลอดเวลา

๒. ท่านคิดว่า “ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ในด้านนี้อย่างไร

พระครูโกวิทสุตการ ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า วัดพระสงฆ์กับโรงเรียนนั้นอยู่คู่กันมายาวนาน พระสงฆ์ก็ได้สงเคราะห์และอุปถัมภ์การศึกษามาตลอดก่อนสร้างโรงเรียนก็มีพระสงฆ์สอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือมีการมอบทุนการศึกษาเด็กยากจนอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นต้นที่จะทำได้

ข้อเสนอแนะ เพื่อการนำมาซึ่งความเลื่อมใส การสงเคราะห์ในด้านจิตใจ และด้านวัตถุทางด้านจิตใจทำโดยการเป็นครูที่ปรึกษาสั่งสอนแนะนำในปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

๓. ท่านคิดว่า “ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข” มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข

พระครูโกวิทสมุทร ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า อบายมุขหรือยาเสพติดคือสิ่งที่ทำลายอนาคตของสังคมและชาติบ้านเมือง พระสงฆ์ต้องแสดงออกของการสั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชนให้เห็นสิ่งเหล่านี้เป็นของไม่ดีทำลายตัวเองและผู้อื่นโดยไม่รู้ตัว พระสงฆ์ต้องแสดงธรรมนำคำสอนพระพุทธองค์มาใช้และปฏิบัติตาม

ข้อเสนอแนะ วัดควรมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการชี้ทางให้ความเห็นที่ถูกต้องเยาวชน ของประชาชนที่มาร่วมกิจกรรมหรือจัดอบรม เรื่องของโทษในสิ่งเหล่านี้

๔. ท่านคิดว่า “ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวผู้ที่ด้อยโอกาส

พระครูโกวิทสมุทร ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า เด็กที่ด้อยโอกาสในสังคมมีปัญหามากมายแต่ก็ถือว่าเป็นเด็กที่พระสงฆ์ต้องเมตตาสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือเพื่อที่จะไม่สร้างปัญหาของสังคมต่อไปอุปสรรคในการช่วยเหลือนั้นพระสงฆ์ไม่มีต้นทุนในการช่วยเหลือแต่ก็มีบ้างที่จะช่วยแต่ก็ต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยที่จะทำได้พระสงฆ์ได้แจกทุนการศึกษาเป็นทุนที่พระสงฆ์นั้นต้องให้ผู้ด้อยโอกาสจริงๆ

ข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรให้ความสนใจในการดูแลผู้ที่ด้อยโอกาสแต่เรียนดีพระสงฆ์ควรให้ความเมตตาและสงเคราะห์สร้างชีวิตใหม่ให้แก่ตนเองช่วยเหลือครอบครัว และให้การสนับสนุนตามสมควร^๔

^๔ พระครูโกวิทสมุทร (ระพิน อภิชาโณ), เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์, เจ้าอาวาสวัดโคกเขมา, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๕.

สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดห้วยพลู
 ผู้สัมภาษณ์ พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ ผู้วิจัย
 วันสัมภาษณ์ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๔
 สถานที่สัมภาษณ์ วัดห้วยพลู ตำบลท่ากระชับ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

ประเด็นคำถาม

๑. ท่านคิดว่าด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน “**ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะอะไรบ้าง

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาดำเนินการจัดตั้งกองทุนที่ดี การช่วยพัฒนาการศึกษาที่ดีช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดีพระสงฆ์ได้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ที่จำเป็นไปประกอบอาชีพ และให้คุณธรรมพระสงฆ์ก็มีบทบาทไม่ว่าจะเป็นการสงเคราะห์สิ่งต่างๆ แล้วยังส่งเสริมให้มีรายได้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าคณะสงฆ์ก็มีการสนับสนุนในการศึกษาสงเคราะห์

ข้อเสนอแนะ จัดเป็นที่ศึกษาแหล่งความรู้พระพุทธศาสนาพระธรรมคำสอนพระสงฆ์ให้มีการศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนาก็เป็นการสงเคราะห์ในปัจจุบันเหมือนกัน

๒. ท่านคิดว่า “**ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน**” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน ในด้านนี้อย่างไร

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้ชิดได้ศึกษาหลักพระธรรมทางศาสนาเพื่อความผูกพันระหว่างคณะสงฆ์กับประชาชนทั่วไป ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติในวัยเด็กที่กำลังจะโต มีความมุ่งหมายให้วัดและชาวบ้านโรงเรียนช่วยอบรมบ่มนิสัยเป็นการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์ควรมีหน้าที่ช่วยเหลือการบริหารโรงเรียนด้านการศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมสนับสนุน ให้พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมสอนศีลธรรมหรือมีกิจกรรมกับโรงเรียนพัฒนาโรงเรียนให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม คืออบรมเรื่องจริยธรรม จรรยา มารยาทตลอดถึงการปฏิบัติอันดีงามของประเทศไทย ในส่วนด้านการสงเคราะห์ในโรงเรียนควรมีการมอบทุนการศึกษาที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์

๓. ท่านคิดว่า “ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติด และ อบายมุข” มีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า อบายมุขสิ่งเสพติดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมากในสังคมปัจจุบันนี้พระสงฆ์ต้องสอนหรือแสดงธรรมแนะนำว่าเป็นโทษหรืออาจบอกเหตุผลว่าสิ่งเสพติดและอบายมุขนั้นเป็นอันตรายต่อสังคมเพราะว่าเยาวชนเป็นกำลังของชาติ วัดควรเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เรื่องสิ่งเสพติดและอบายมุขพระควรเป็นผู้นำในการสอน

ข้อเสนอแนะ วัดควรมีกิจกรรมให้ความรู้ เรื่องในด้านสิ่งที่เป็นโทษของสิ่งเสพติดและอบายมุขทุกชนิด พระสงฆ์ควรปฏิบัติเป็นต้นแบบในการลดละเลิกและสอนผู้อื่นได้

๔. ท่านคิดว่า “ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส” มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวผู้ที่ด้อยโอกาส

พระครูปลัดศิริ ภาณีโต ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ว่า การช่วยเหลือประชาชนเพื่อการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ทั้งถึงอย่างมีคุณภาพต้องเข้าไปมีส่วนรับรู้ปัญหาชีวิตที่เป็นอยู่ของแต่ละคนที่มีฐานะต่างกันเพื่อที่จะสงเคราะห์ตามแนวทาง ๖ ด้าน ของการศึกษาสงเคราะห์ตามหลักที่ควรจะทำต่อผู้ที่ด้วยโอกาสพระสงฆ์ควรมีการช่วยเหลือหรือมอบทุนการศึกษาแจกทุนการศึกษาให้เด็กที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์

ข้อเสนอแนะ การสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาน่าจะเป็นสิ่งสำคัญที่ดีที่สุดกับผู้ที่ด้อยโอกาส โดยทำการคัดเลือกเด็กนักเรียนนักศึกษาที่จะรับทุนในทุกๆ ปีการศึกษาซึ่งพระสงฆ์มีงานประจำปอยู่แล้วก็ถือโอกาสนี้แจกทุนแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสจะทำให้เกิดการพระสงฆ์วัดบ้านโรงเรียนไปในทางเดียวกันสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นต่อพุทธศาสนาต่อไป^๕

^๕ สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต, เจ้าอาวาสห้วยพลู, ๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๕.

ภาคผนวก ซ
รูปสัมภาษณ์

สัมภาษณ์พระครูสิริปัญญาวิวัฒน์ (บุญสม พลญาโณ) เจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดสำโรง

สัมภาษณ์พระครูวิบูลสิริธรรม (เพี้ยน สมจิตโต) ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอนครชัยศรี เจ้าอาวาสวัดตุ๊กตา

พระวินัยสังวร (กฤษฎา สุภทฺโท), เจ้าคณะตำบลท่าตำหนัก, เจ้าอาวาสวัดท่าตำหนัก

สัมภาษณ์ พระครูโกวิทสุตการ (ระพิน อภิชาโน) เจ้าคณะตำบลศรีมหาโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดโคกเขมา

สัมภาษณ์ พระครูปลัดศิริ ภาณีโต เจ้าอาวาสห้วยพลู

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ กล่อมเกลี้ยง)
เกิด	๒ ตุลาคม ๒๕๐๘
สถานที่เกิด	จังหวัดนครสวรรค์
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดท่ากระชับ ๑๒๑ / ๓ หมู่ที่ ๑ ต.ท่ากระชับ อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ๗๓๑๒๐
การศึกษาด้านนักธรรม	นักธรรมชั้นเอก
การศึกษา	ปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชา พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบวรศึกษาพุทธโฆส จังหวัดนครปฐม
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าอาวาสวัดท่ากระชับ ต.ท่ากระชับ อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม